

Telegraful Român

Organ național-bisericesc

Abonamentul:

Un an 500 Lei. — Șase luni 250 Lei. — Trei luni 130 Lei. — Pentru străinătate un an 900 Lei. — Pentru America 4 Dolari.
Ziarul apare Marția și Vinerea

Correspondențele

să se adreseze Redacției Telegraful Român strada Mitropoliei Nr. 45. — Scrișori nefrancate se refuză
Articole nepublicate nu se înapoiază

Prețul inserțiunilor:

un șir peti 6 Lei pentru odată, dacă se publică de mai multe ori se dă rabatul convenit

Abonamentele și inserțiunile

să se adreseze Administrației ziarului Telegraful Român, Sibiu, str. Mitropoliei 45

Nr. 4061/1928.

Nicolae,

din îndurarea lui Dumnezeu arhiepiscop al arhiepiscopiei ortodoxe rom. de Alba-Iulia și Sibiu și mitropolit al românilor ort. din Ardeal, Bănat, Crișana și Maramurăș.

Iubitului cler și popor: Har și milă dela Dumnezeu Tatăl și dela Domnul nostru Isus Hristos.

*„Grăunțul de grâu căzând pe pământ, de nu va muri, el singur rămâne, iar de va muri, multă roadă aduce.”
(Ioan 12, 24).*

*„Luminează-te, Luminează-te, noule Ierusalime, oă Mărirea Domnului peste tine a strălucit!”
(Isaia 61, 1).*

După săptămâna cea mare a Patimilor înfricoșate ale Domnului și Mântuitorului nostru Isus Hristos, în care seară de seară clopotele bisericii noastre, cu glasul lor tânguitor, ne-au adunat împreună în lăcașurile sfinte, la rugăciunile durerii, să suferim cu Cel vândut, cu Cel ocărat, cu Cel scuipat, cu Cel bătut, cu Cel răstignit, să plângem la picioarele Celui pironit pe lemnul de ocară, — Dumnezeu ne-a învrednicit să ajungem în pace și ziua „care a făcut-o Domnul să ne bucurăm și să ne veselim într'însa”. Sfântă și luminată zi este aceasta, iubitorilor mei fii sufletești! Căci în ea sărbătorim biruința iubirii fără de margini, biruința credinței care mută munții, biruința nădejzii care nu rușinează! Biruința jertfei celei preacurate!

A jertfei mai ales, iubitorilor mei, căci fără jertfa izvorâtă din dragostea curată de Dumnezeu și de oameni nu se poate zidi nimic trainic.

Priviți neînsemnatul bob de grâu! Numai învâluindu-se în pământ, numai putrezind, numai murind e în stare să zămislească nouă viață. Numai prin moartea lui răsare firul cel nou care va purta — cu binecuvântarea cerului — spicul ce ne îmbie

din belșug „pânea noastră cea de toate zilele”.

Aduceți-vă aminte de povestea zidirii celui mai frumos locaș de închinare din câte s'au pomenit vr'odată pe pământul scump al părinților noștri cucernici, de zidirea mănăstirii Argeșului, care n'a putut fi ridicată decât cu prețul celei mai scumpe jertfe aduse de iscusitul meșter Manole.

Mântuirea neamului omenesc este cel mai mare lucru din lume.

Și cum s'ar fi putut el duce la îndeplinire, fără cea mai mare, fără cea mai curată jertfă!

Această jertfă preacurată a fost adusă de Domnul și Mântuitorul nostru Isus Hristos, din nemărginita sa credință față de Tatăl cel din ceruri, și din nemărginita sa iubire față de oameni, de cari i-a fost milă, că erau învâluți în întuneric, robiți păcatului și morții.

Omul căzut în păcat din pricina neascultării față de Ziditorul său și-a stricat firea în așa măsură, încât cu propriile sale puteri nu mai putea să se ridice în cerul curățeniei sufletești din care se prăvalise. Conștiința, cărmaciul vieții, întunecându-i-se tot mai mult, l-a cufundat tot mai adânc în noroiul fărâdelegilor.

Cei căzuți — cum zice sfântul apostol Pavel, în epistola sa către Romani — „ținându-se că sunt înțelepți, au ajuns nebuni. Și au schimbat mărirea lui Dumnezeu celui nestricăcios în asemănarea și în icoana omului stricăcios și a paserilor și a dobitoacelor cu patru picioare și a târâtoarelor. De aceea Dumnezeu i-a dat necurăției... Plini fiind de tot soiul de nelegiuire, de violență, de lăcomie, de răutăți, plini de pizmă, de ucidere, de ceartă, de înșelăciune, de purtări nesuferite, șoptitori, bârfitori, urători de Dumnezeu, cutezători, trufași, lăudaroși, născocitori de rele,

nesupuși părinților, desmetici, calcători de cuvânt, fără iubire firească, fără milă”.

Dar Dumnezeu, în a sa bunătate fără de margini, n'a sortit pe om pieirii celei vecinice. Nu l-a lăsat să se cufunde în moartea fără de hotar. I-a întins mâna sa puternică de ajutor. Din îndurarea sa părintească a trimis în lume — la plinirea vremii — pe Fiul său preaiubit, să propoveduiască între oameni Evanghelia iubirii, să împace pe om cu Dumnezeu, împotriva căruia se răsvrătise.

Fiul lui Dumnezeu, luând chip omenesc, s'a pogorât în lume, ca să ridice lumea la cer. A umblat printre oameni vestind chemarea izbăvitoare: „Veniți la mine toți cei osteniți și îngreuiți... și Vă voi da vouă odihnă!” A învățat, a mângăiat, a vindecat, a ajutat; a suferit cu cei mici și pentru cei mici. Tutoarea de toate s'a făcut, ca pe toți să-i mântuiască.

Jidovii cei fără de lege i-au întins paharul durerii. Nu l-a ocolit; l-a băut până'n fund pentruca nici un strop de durere să nu mai rămână în lume.

Venise doar în lume, să-și dea sufletul pentru oile sale. Ca pastorul cel bun. Din dragoste curată și cu credință, până la sfârșit, față de Tatăl care-l trimisese. Dar și cu nădejdea în înviere!

S'a răstignit și s'a îngropat. Mormântul i-a fost pecetluit cu grije — ca pentru totdeauna.

O, tu nebunie omenească, cum te-ai mai înșelat! Voi ai să nchizi în cuprinsul unui mormânt pe Celce lumea întreagă nu e în stare să-l cuprindă! O, nebunie omenească!

Dar cum putea pământul să înghită cerul; cum putea întunerecul să înghită lumina; cum putea moartea să înghită viața?

Nu, iubitorilor mei fii sufletești, nimic din acestea nu era cu putință.

Și n'a fost, căci „Hristos a înviat din morți, cu moartea pre moarte calcând și celor din mormânturi viață dăruindu-le”.

Ce val de bucurie a străbătut, iubitorilor creștini, în sufletele îndurerate ale ucenicilor, aflând de învierea lui Hristos! Se'mplinesc doar profetia: iadul se înghițise în biruință. Se'mplinesc cuvântul profetului Isaia, rostit pentru toate veacurile: „Luminează-te, luminează-te, noule Ierusalime, că mărirea Domnului peste tine-a strălucit!”

Strădalnicii Apostoli au dus vestea cea bună a Învierii până la marginile pământului; iar urmașii lor au purtat-o dealungul veacurilor, până la noi, pentruca și noi să ne bucurăm de ea.

Și ne bucurăm. Căci în învierea lui Hristos — după jertfa lui preacurată — noi suntem împăcați cu Tatăl nostru cel din ceruri; dragostea lui părintească ne învalue din nou. Binecuvântarea lui se coboară asupra holdelor noastre, asupra muncii noastre, pacea lui își face lăcaș în sufletele noastre înviforate de ispită.

„Pentru aceea — vă zic vouă cu Sf. Ioan Gura de aur — intrați toți întru bucuria Domnului nostru... Ceice V'ați înfrânat și cei le-neși, cinstiți ziua; ceice ați postit și ceice n'ați postit veselii-vă astăzi... Toți vă îndulciți, din ospățul credinței, toți luați bogăția bunătății. Nimenea să nu plângă pentru sărăcie, că s'a arătat împărăția cea pentru toți. Nimenea să nu se tânguiască de păcate, că iertare din mormânt a răsărit. Nimenea să nu se teamă de moarte, că ne-a slobozit pe noi moartea Mântuitorului...”

Bucuria Voastră să n'o tulbure nimic în ziua luminată a Sfințelor Paști. Nici ocară fratelui, nici vrășmașia vecinului, nici trufia bogatului, nici pisma săracului,

nici împărecherea de partide, nici legiurile rele și nedreptățile ce vin asupra noastră.

Bucuria Voastră să n'o tulbure astăzi nici legea Cultelor, care s'a votat de curând în Sfatul Țării, împotriva îndreptățitelor noastre nădejdi.

Gândiți-vă, iubii mei, că uneori, din pricina norilor ce se involburează sub cer, oamenii nu pot vedea lumina strălucitoare a soarelui. După pace norii se împrăstie însă, soarele s'arată din nou; și nime nu mai poate zice, nici măcar închizând ochii, că el nu luminează. Domnul și Mântuitorul nostru Isus Hristos încă a fost îngropat. Deasupra mormântului său Peatra a fost pecetluită de Jidovi. Cu toate acestea, El a înviat a treia zi! Și Învierea lui este nădejdea noastră. Dreptatea Sfintei noastre Biserici încă va învia, triumfătoare — împotriva oricăror vrășmași ome-nești!

De aceea, iubii mei, fiți tari în credință și puneți-vă nădejdea în Hristos și în Biserica lui Sfântă, pe care nici porțile iadului nu o vor birui. Pe cei fără de lege îi va înghiți pământul, iar ea va rămânea în veci — pavăza neamului pe care ea l-a dus la biruință națională. Și tot ea va aduna sub aripile ei ocrotitoare și pe cei ce s'au abătut din drumul drept al strămoșilor noștri.

Oștiți-vă împotriva celor răi, cu arma dragostei neînfrânate, cu duhul jertfirii de sine. Ea a dus pe Mântuitorul nostru la izbânda învierii: ea ne va duce și pe noi.

Cu acestea, iubii mei fi sufletești, dorind ca Sărbătorile Sfintelor Paști să le petreceți cu toții în pace, bucurie și deplină îndestulare duhovnicească. Vă împărtășesc arhierestile mele binecuvântări și Vă zic din toată părinteasca mea inimă

Hristos a înviat!

Dat în reședința noastră arhiepiscopescă din Sibiu, la Sărbătoarea Sfintei Învieri a Domnului, din anul 1928.

Al Vostru al tuturor de tot binele voitor

Nicolae.

arhiepiscop și mitropolit.

La numărul de față al ziarului nostru dăm ca supliment, sub titlul BISERICA NEAMULUI ȘI DREPTURILE EI, memorabilul discurs rostit de I. P. S. Sa Mitropolitul nostru NICOLAE la discuția generală asupra proiectului de lege a cultelor, în ședința dela 27 Martie 1928, a Senatului român.

Oratorul ortodoxiei

Acesta este titlul prim articolului, semnat de publicistul *Nichifor Crăinic* în ziarul *Curentul* dela 1 April 1928.

Redăm, partea dela început a articolului, în următoarele:

Când, îndată după unirea tuturor românilor, tânărul profesor de teologie din Sibiu, Nicolae Bălan, ales în unanimitate mitropolit al Ardealului, lepăda haina civilă pentru a se înveșmânta dintr'odată în odăjdile arhierestii ale uriașului Șaguna, nimeni, mi se pare, n'a scris vorbe mai entuziaste ca noi pentru prețioasa achiziție pe care o făcea biserica ortodoxă în persoana noului consacrat. Dacă din când în când ne-am înșelat în aprecierea oamenilor (cine e scutit de greșală?) cu Nicolae Bălan preferințele noastre le știam dela început garantate. Pe treapta cea mai înaltă a ierarhiei se consacră o inteligentă, o cultură și un talent îndelung probate anterior ca să se mai poată desminți în urmă. Discursul ținut Marți la senat de mitropolitul Ardealului, în afară de valoarea lui intrinsecă, e pentru noi un triumf. Nu cred să se poate numi egoistă bucuria ce te străbate când convingeri, sentimente și aprecieri ale tale le vezi pecetluite de o inteligență care nu e a ta, de o cultură care nu e a ta, de un talent care nu e al tău. E sentimentul larg în care ne scaldă epocalul discurs al I. P. S. mitropolit Nicolae.

O satisfacție în plus, adăugată de un motiv superior și oratorului și nouă tuturor, intensifică acest sentiment de bucurie: e incontestabil că prin rostul mitropolitului Nicolae s'a exprimat la senat cuvântul ortodoxiei. Față de multele băgueli și nătăngii ce s'au spus la maturul corp ca din partea sau împotriva ei, biserica noastră avea nevoie de o revanșă covârșitoare. I s'a dat. Contrariate, jignite, rușinate, până ieri, sentimentele noastre legitime tresaltă, splendid justificate și din plin răsplătite.

Doctrinar și polemist, mitropolitul Nicolae a expus cu mari resurse, sub acest îndoit aspect, punctul de vedere ortodox.

Oricine a ascultat discursurile la legea cultelor va recunoaște dela început că nici un orator nu s'a ridicat, în ordinea considerațiilor generale, la un punct de vedere așa de înalt. În această parte a discursului său, mitropolitul Nicolae a dat rost impresionant speranțelor ultime ale creștinismului integral. Era cum nu se poate mai creștin și mai la locul său atunci când se discutau bunele raporturi dintre culte. Ce bază mai solidă se putea da acestei reciproce îngăduiri a diferitelor biserici decât speranța apocaliptică în contopirea lor ultimă ca o singură turmă sub un singur păstor? Fiecare din cei de față știa că aceasta e linia logică a credinței creștine și, în răpirea acestei viziuni, va fi uitat pentru moment diferențele ce ne despart, momentan înfrânate de elementul profetic ce ne unește. Mitropolitul Nicolae a concretizat această viziune în imaginea covârșitoare, ce nu se va putea uita, a muntelui, pe care îl suim, pornind dela poale, din diferite direcții, fără să ne vedem unii pe alții în timpul urcușului, dar cu siguranța că ne vom vedea cu toții îmbrățișați sus, pe vârful lui, în aureola unui cerc unic...

Dar această bază a îngăduinții dedusă din domeniul speranței comune a creștinății, oratorul a identificat-o ingenios cu acel simț de armonie ce caracterizează rasa noastră, demonstrată în manifestările artistice și practice ale acestui popor, în raporturile lui cu vecinii de altă rasă și pusă la raportul permanent dintre biserică și statul nostru. Pasagiul acesta de o remarcabilă ținută literară, poate rămânea model în ori ce antologie și, poate, frumusețea lui a determinat celeritatea ca discursul să fie afișat...

Inchinare

Protopopiatul ortodox român din Brașov trimite înalt Prea Sfinției Sale Mitropolitului nostru Nicolae următoarea adresă:

Preoții tractului Brașovului, întruniți în conferința de primăvară, drept prima preocupare a lor aici, hotărăsc a se îndrepta, cu tot sufletul lor înviorat, către înalt Preasfinția Voastră, privind-Vă ca alevea în față, ca pe neîntrecutul măreț apărător al intereselor bisericii ortodoxe române în senatul țării.

Ni-au rămas în inimă ca o puternică rezonanță întăritoare de credință și de nădejde strălucitul și documentatul discurs, ce ați rostit, energic și luminoasă declarație ce ați dat, ca și eroica și apostolică ținută, ce ați avut, care toate vor ridica pentru totdeauna valoarea morală a Scaunului Arhidiecezel și Mitropoliei noastre la înălțimea și tăria ce i se cavine și de care are trebuință întru îndeplinirea misiunii sale.

Noi, iubitorii tui sufletești al înalt Preasfinției Voastre, sântem mândri de momentele istorice ce ați creat în jurul discuției legii cultelor și împreună cu înalt Preasfinția Voastră «sântem și noi liniștiți în suflet și avem și noi conștiința unei mari biruințe morale», dobândite de Duhul înălțat și puternic al iubitorului și veneratului reprezentant al Arhidiecezel noastre.

Vă aducem toată închinarea sufletului nostru și Vă dorim sănătate, spre binele bisericilor noastre ortodoxe române.

Brașov, în 3 April 1928.

În numele preoților tractului Brașov

Protopop: Dr. I. BLAGA.

Evoluția d-lui ministru Al. Lăpădatu

Se știe că proiectul de lege pentru regimul cultelor, trecut de curând prin corpurile legiuitoare ale țării, a fost alcătuit de dl ministru Al. Lăpădatu, încă de acum cinci ani. În 1926 dsa l-a și depus pe biroul senatului. N'a putut fi însă discutat atunci, fiindcă guvernul a căzut.

Atunci, dl ministru reprezentă în punctele esențiale ale legii, teza ortodoxă, care era și a țării. Rând pe rând s'a lăpădat însă de această teză, până când, în ultimul moment, (1928) s'a identificat complet cu teza minoritară.

Fără să-și dea seama (ori dacă și-a dat — și mai rău!) s'a pomenit dela București la Roma sau la Viena (că-i aproape tot una!). Fiindcă, să ni se ierte vorba, Concordatul (Art... din lege) însemnează drum la Roma, iar suprimarea articolului 45 (devenit 47) însemnează drum la Viena (cea veche, nu cea de astăzi). Suprimarea acestui articol și legiferarea altora însemnează că noi,ăștia din Ardeal, — vorba lui Eminescu — «Cum am fost (cu legile Habsburgilor) așa rămânem».

Dupăcum vedem, dl Lăpădatu a parcurs un drum destul de lung. A evoluat temerar.

Și totuși, când prin declarația citită în senat, în numele episcopatului ortodox, i s'a spus acest

lucru, dl ministru s'a supărat. S'a supărat foc și a răspuns aproape indignat: «Nimic mai fals decât că eu mi-aș fi schimbat atitudinea. Ieri am arătat cum a evoluat această lege (A, legea, nu dl Lăpădatu!) și cum abia în urma discuțiilor avute ne-am convins că acest articol (45) nu poate fi legiferat. Redactarea din 1923 diferă enorm de cea din legea prezentă». (Ziarul «Dimineața» Nr. 489 din 2 April 1928).

Deci, să se știe, numai legea a evoluat «enorm»; autorul ei, dl ministru Al. Lăpădatu, a rămas egal cu sine însuși. Ca eroul lui Caragiale, care cerea să nu se revizuiască constituția, «dar să se schimbe pe ici pe colo, și anume... în punctele esențiale...»

Sărbătoarea Floriilor în Sibiu

Serviciu divin. Ziua Aviației. Depunerea jurământului recruților.

Sărbătoarea Floriilor instituită de biserică în amintirea întrării triumfale a Mântuitorului în Ierusalim, — s'a celebrat și în anul acesta în centrul Mitropoliei noastre cu deosebită solemnitate.

În catedrală s'a oficiat sfânta liturgie din partea I. P. C. Sale arhimandritul Vasile, vicarul mitropoliei, cu mare asistență.

La finea liturgiei a oficiat parastas pentru odihna sufletelor vitejilor aviatori răposați.

La finea slujbei, dnul profesor al Academiei noastre teologice Nicolae Colan a rostit o înălțătoare predică despre însemnătatea praznicului Floriilor, precum și despre însemnătatea aviației în genere, scoțând în relief vitejia aviatorilor români.

La acest pios act au luat parte, pe lângă mulțime mare de credincioși, toți ofițerii aflați în garnizoană în frunte dl general C. Găvănescu, Comandantul corpului VII armată, precum și autoritățile civile cu dl prefect N. Regman.

Mai amintim la acest loc, că ziua aviației în orașul nostru, atât din punct de vedere moral, cât și material, a avut un frumos succes.

Din biserică întreaga asistență s'a îndreptat spre piața Regelui Ferdinand, unde erau postate trupele din garnizoană spre a se lua jurământul recruților.

În mijlocul pieții erau ridicate 3 tribune, împodobite cu ghirlande de brad și drapele naționale. În cea din mijloc a luat loc clerul, ofițerii superiori și autoritățile, iar în celelalte două d-nii și doamnele sibiene.

Și acest act s'a început cu slujba dumnezească oficiată de I. P. C. Sa Vicarul Vasile, asistat de mai mulți preoți.

Protoiereul I. Dăncilă, în o cuvântare avântată cu puternica i voce explică apoi recruților însemnătatea jurământului.

Urmează depunerea jurământului după forma obișnuită.

După jurământ dl general Găvănescu Comandantul corpului VII de armată, în cuvinte înălțătoare, ridică sufletele noilor jurați în sferile celui mai curat patriotism, aclamând pe *Maiestatea Sa Regele Mihail I*, aclamând țara, pentru apărarea căroră au depus jurământul.

Solemnitatea s'a încheiat cu defilarea trupei, defilare care autentifică disciplina și hărnicia comandanților armatei noastre.

Biserica neamului și drepturile ei

Discurs rostit de I. P. S. S. Dr. Nicolae Bălan, Mitropolitul Ardealului la discuția generală asupra proiectului de lege a cultelor, în ședința dela 27 Martie 1928, a Senatului român.

I. Problema religioasă în lumina actualității.

1. In ritmul vremii.

Domnule Președinte,
Domnilor Senatori,

În marea operă de consolidare a statului nostru românesc, începută îndată după încheierea păcii și pe care D-Voastră sunteți hotărâți să o desăvârșiți, legea cultelor, prezentată pe biroul Senatului de către dl Alexandru Lapedatu, ministrul cultelor, însemnează, pe lângă un pas făcut înainte pe acest teren, totodată și punerea în discuție a unei probleme din cele mai complexe și mai vitale pentru România.

Este problema religioasă.

În mijlocul unui popor, ale cărui convingeri adânc creștinești fac parte chiar de la origina lui din înșasă ființa sufletului său și alcătuiesc cea mai solidă temelie a vieții sale întregi, este firesc ca, pe lângă chestiunile de ordin național, problema religioasă să constituie obiectul celui mai viu interes și al celor mai înalte preocupări ale noastre.

Cu aceste preocupări, dl or senatori, noi nu ne găsim în urma, ci ne găsim la înălțimea zilelor noastre și a nevoilor lor.

Înainte de aceasta cu abia câteva luni, Parlamentul unei mari națiuni, pasionată de o veche și puternică tradiție creștinească, a avut prilejul să se ocupe de problema religioasă a țării pe care o reprezintă. După închiderea discuțiilor am avut plăcerea să citesc un articol al fostului premier Lloyd George, care, talmăcindu-și impresiunile, spunea, că nici când după războiu Parlamentul englezesc nu și-a spus cuvântul său cu atâta seriozitate și cu atâta demnitate ca în chestiunea religioasă.

Nu pot să știu, dl or miniștri, dacă veți găsi temeiuri suficiente, pentru ca și Domniile Voastre, să aveți tot o asemenea satisfacțiune, pe urma discuțiilor urmate în Senatul țării noastre, cu privire la proiectul de lege a cultelor.

Eu țin totuși să vă mulțumesc, și să mulțumesc în deosebit dlui ministru al Cultelor, pentru că ne-a prezentat

acest proiect de lege, nu fiindcă așa fi mulțumit întru toate cu cuprinsul lui, căci are părți care trebuiesc întregite sau îmbunătățite; dar îi mulțumesc pentru că proiectul D-sale a avut darul să trezească față de problema religioasă și față de problema cultelor din țara noastră, un interes pe care mulți, copleșiți de impresiunile zilei, altfel poate nu l-ar fi manifestat.

2. Cultele în slujba țării.

Și dacă în decursul discuțiilor ați putut constata, nu odată, divergențe de păreri între reprezentanții cultelor, vă rog să credeți — și sper să am consimțământul reprezentanților tuturor cultelor când vă fac rugămintea de a crede, — că aceste divergențe dintre noi în definitiv nu sunt decât diferite puncte de vedere interpretative ale aceluiași profund simțământ al datoriei și răspunderii morale, ce-l simțim în conștiințele noastre, de a contribui fiecare cu ce avem mai bun și mai sfânt în așezămintele noastre eclesiastice, la progresul iubitei noastre patrii comune și la binele sufletesc al credincioșilor ei cetățeni [Aplauze prelungite].

Factorul religios, domnilor senatori, plantat și cultivat în pământul și în sufletul acestei țări, deopotrivă de binecuvântate de Dumnezeu, constituie elementul comun care, pe lângă toate deosebirile, face totuși legătura între activitatea diferitelor culte. Desvoltarea minunatelor puteri ale religiei, în sufletele și în viața oamenilor, o consider eu mai necesară astăzi decât oricând altă dată.

3. Trăim într'un timp profetic.

Eu nu mă plâng, în rând cu atâția alții, că timpul nostru ar fi neprielnic și ingrat față de propaganda religioasă. Nu, timpul nostru cu toate problemele și întrebările lui, cu toate adâncile lui frământări, poartă în sine germenii unei noi vieți. Noi trăim într'un timp profetic, cu indicațiuni către viitor, și eu mulțumesc lui Dumnezeu că m'a învrednicit să trăiesc într'un timp atât de mare și atât de interesant și sub raport religios, ca cel de astăzi [Aplauze prelungite].

Totuși, nu vreau să trec cu ochii închiși pe lângă relele de care este

bântuită epoca noastră. Pe lângă relele care dăinuiau încă înainte de războiu, rezultând dintr'o cultură și civilizațiune unilaterală, din concepțiuni de viață cu totul materialiste, din motive care avizau pe om exclusiv la cadrele traiului pământesc, nesocotind drepturile imprescriptibile ale sufletului și închizând izvoarele de inspirație ale lui, pe lângă aceste rele, — zic, — s'au adăugat ravagiile ce le-a produs în suflete crâncenul războiu prin care am trecut, cu tot convoiul lui de mizerii și suferințe fizice și morale.

Unde este doftorul care ar putea să aducă vindecare?

Celce este băgător de seamă la sbuciumul de astăzi al oamenilor, al popoarelor și statelor, celce observă neputința morală în care se zbat pentru a găsi un echilibru vieții acesteia în care clocotesc atâtea patimi, acela simte profund cât de necesar, cât de indispensabil — fiindcă nu poate să fie înlocuit prin nimic — este ajutorul pe care îl poate da acestei omeniri, singur Domnul și Mântuitorul Isus Hristos și Sfânta Lui evanghelie [Aplauze prelungite]. De câteori mandatarii guvernelor și națiunilor se despart cu frunțile încrețite și cu griji apăsătoare în inimi de a nu fi găsit soluții și ieșiri din grele și amenințătoare situațiuni, de atâteaori par'că văd pe Mântuitorul apărând în haina albă din dimineața Învierii, în aeropagul neamurilor, și repetând apăsător cuvântul: «Fără de mine nu puteți face nimic!»

4. Râvna slujitorilor lui Hristos.

Și atunci, dl or senatori, concluziunea care se desprinde din acest cuvânt, pentru noi slujitorii altarului trebuie să se preschimbe în acea râvnă sfântă care să dea glas amvoanelor, să desmorțească conștiințele adormite, să le lumineze cu adevărul mântuirii, să le sfințească cu darul lui Dumnezeu, făcând să amuțească patimile și să se sălășluiască în locul lor pacea, dreptatea și iubirea.

O spun pentru toate cultele, că nici când n'a fost via Domnului, mai largă, hotarele ei mai cuprinzătoare și ogorul ei mai setos după cuvântul și darul Domnului, ca astăzi.

Dar noi, cum ne zbatem ca să ieșim la liman — și câte greutăți întâmpinăm! Cine ar îndrăzni să ne arunce ofensa, că în țara noastră nu s'ar pune destule silințe pentru îndreptarea lucrurilor? Nu asistăm noi la reforme puse la cale în toate domeniile și pe toate tărâmurile vieții publice? Reforme agrare, reforme judiciare, reforme administrative, reforme financiare, refacerea căilor ferate etc. etc. Toate acestea sunt necesare.

5. Reforma morală.

Dar mai presus de toate acestea cea mai necesară mi se pare *reforma morală*, refacerea sufletelor, întărirea caracterelor [aplauze]. Pentru că fără de acestea, toate celelalte reforme, ori cât de necesare ar fi, sunt lipsite de chezașia succesului și a durabilității; legile nu pătrund, organizațiunile stau locului, proiectele se dărâmă și toate bunurile culturii și ale civilizațiunii, fără de forța morală a sufletelor, atârnă în vânt.

N'am intențiunea să fac o cuvântare de amvon; totuși nu pot întrelăsa a spune dela această tribună a neamului, că prea sfidătoare s'au arătat simptomele, răslețe ce e drept, ale decadenței și la noi; prea s'au sporit abaterile grave dela datoria în serviciul țării și în chivernisirea bunurilor ei; exhibițiuni de o brutalitate dure-roasă, dar străine de elementul permanent al sufletului românesc, și-au făcut urâta lor apariție și la noi. Ce să mai zicem de luptele și împărecherele între cei ce ar trebui să se iubească ca frații și înfrățindu-și puterile să lucreze la consolidarea țării și la combaterea tendințelor destructive, a elementelor disolvante și a vrășmașilor dinlăuntrul și din afară de hotarale ei?!

Dlor senatori, noi nu suntem un popor sărac în idei, dar mi se pare că astăzi suntem prea săraci în ideale, și mai ales în *oameni de ideal*. Și tocmai de aceștia avem cea mai mare și cea mai urgentă nevoie. Oameni întregi, caractere morale neînfrânte, suflete re-născute, conștiințe purificate, cari să știe interpreta scopurile vieții și să aibă tăria morală de a le traduce în fapte!

Dar prin ce să-i creăm?

Pe achizițiile tehnice și pe bunurile culturii externe numai, nu poți clădi o viață nouă, cu oameni sufletește re-născuți. Pentru aceasta îți trebuiesc puteri morale. «*Inimă curată*» zidită în pieptul fiecăruia, *duh drept* înnoind înlăuntrul tuturor, puterea de prefacere a credinței, contactul cu Dumnezeu, devotamentul nețărmurit față de voia lui cea sfântă, grație și putere de sus — iată ce ne trebuiește pentru reforma sufletelor [aplauze prelungite].

6. Prin misionarismul militant.

Și atunci, îngăduiți-mi vă rog, ca să fac de la acest loc, un cald apel către preoțimea întreagă a țării noastre

rugându-o cu cuvintele apostolului Pavel ca să trezească darul care este în sufletul ei, să se pătrundă de acel sfânt apostolat care singur este în stare să topească ghiața negațiunii și a scepticismului din suflete, de acel misionarism militant, care el are puțința să coboare idealitățile credinței în realitatea vieții de la noi. Prin dragostea, prin devotamentul și entuziasmul credinței noastre, trebuie să smulgem sufletele din lumea aceasta relativă, provizorie și imperfectă, din lumea urei care învrăjbește, a forței care distruge și a interesului care scoboară, și să le înălțăm în lumea cealaltă, a spiritului care luminează, a perfecțiunii care înalță și a jertfei care îndumnezeiește.

Pentru a fi purtătorii acestui entuziasm al credinței, ne trebuie mai întâiu de toate o condiție esențială, aceea de a ne identifica noi înșine cu idealul Evangheliei, pe care avem să-l propovăduim. A fost necesar să se întrupeze Fiul lui Dumnezeu ca să descopere oamenilor adevărul mântuirii; întocmai așa trebuie ca acest adevăr să se întrupeze și să ia ființă văzută în aceia cari și-au luat însărcinarea să-l binevestească altora. Astăzi nu este destul să spui că a vorbit cândva Dumnezeu prin proroci și prin apostoli, ci trebuie să faci pe oameni să simtă că și prin tine le vorbește astăzi Dumnezeu lor.

7. Ne trebuie o preoțime cultă.

A doua condițiune, domnilor senatori, necesară pentru un apostolat la înălțimea vremurilor noastre, este ca preotul să-și agonisească o cât mai largă și mai temeinică *cultură*. Știu bine că Apostolii n'au umblat la școală nici în Atena, nici în Alexandria, nici în Tiatira, nici în alte părți, ci darul lui Dumnezeu lucra printr'înșii, căci cele slabe ale lumii le-a ales Dumnezeu ca să biruiască pe cele tari. Nici nu sunt aderent al fetișismului culturii, ca să cred că cultura singură ar putea mântui pe om. Totuși, îmi dau bine seama că un ideal, care ne cheamă spre culmi atât de înalte ale cugetării și vieții, cum este idealul Evangheliei, nu poate să fie reprezentat în mijlocul lumii și vieții complexe de astăzi, decât dacă preotul va fi un om bine și sub raportul culturii, dacă el însuși va fi un om cult, chiar foarte cult.

În legătură cu aceasta, dați-mi voie domnilor miniștrii, să Vă solicit bunavoința D-Voastră, pe care de altfel nu ni-ați detras-o nici până acum, pentru a ne acorda un concurs material și moral larg din partea statului, pentru ca să putem organiza cât mai bine și mai corespunzător cerințelor vremii de astăzi, institutele de pregătire a clerului nostru, și să putem scăpa de sub grijile traiului zilnic pe apostolii neamului, griji cari adeseori prea de timpuriu le taie aripile însuflețirii și ale aposto-

latului pe care ar trebui să-l desfășoare [Aplauze prelungite].

Toate acestea nu le solicit dintr'un interes egoist al Bisericii sau al clerului, ci în folosul real și bine priceput al neamului și al țării. Este limpede că cultura superioară îl va ajuta pe preot să se știe orienta mai precis și mai sigur în referințele vieții; îl va face să înțeleagă mai bine mentalitatea oamenilor de astăzi și-i va da puțința să găsească calea cea mai bună pentru a apropia de ea adevărul evangheliei. Cultura mai superioară le va sta la îndemâna preoților, pentru ca să cunoască mai temeinic lipsurile și nevoile societății și să găsească mijloacele cele mai potrivite pentru alinarea lor, perfecționându-și treptat metodele de păstorire și încălzindu-și mereu idealismul apostolatului lor.

Noi, domnilor senatori, vrem să trăim în veacul nostru și nu ne simțim străini de nici una din achizițiile culturale și civilizației epocii noastre. În acelaș timp, însă, vrem să fim legați indisolubil cu sufletele noastre de Mântuitorul căruia îi slujim și de Evanghelia Lui.

8. Tendința spre armonie este o notă esențială a sufletului românesc.

Într'adevăr, ce progres vom fi atins și ce fericire se va revărsa asupra poporului nostru, când fiecare preot al său va fi o *sinteză personificată a credinței și a culturii deopotrivă*.

Pe acest preot-sinteză, din amintite mari puteri ale vieții și progresului, îl văd eu reprezentant tipic al celei mai luminoase, mai strălucite și mai adevărate tradiții culturale, tradiții de viață, trăită profund, chiar dacă formele ei de înfățișare au fost mai simple, mai modeste, — a neamului nostru, în sufletului căruia s'a încheat din adânci experiențe seculare, care aduc pe un popor în contact cu însași temelile vieții, și din aspirațiile către lumină, proprii minții clare și simțirii vii cu care a înzestrat Dumnezeu pe român, din aceste elemente — zic — s'a închiegat organic în noi acea superioară și imperturbabilă armonie între credință și cultură, care și-a pus pecetea ei dealungul veacurilor pe sufletul neamului nostru și căreia noi ardelenii îi dăm expresiune în frumoasa vorbă: «*Lege românească!*» [Aplause].

Tendința spre armonie, care este o esențială trăsătură a caracterului nostru de rasă și care se evidențiază în toate ramurile de activitate și de gândire ale țaranului nostru — în țesăturile lui, în creștături de pe lemn, în poezia lui populară, în felul cum își întocmește gospodăria, în felul cum își potrivește gândurile despre raporturile sale cu lumea și cu semenii săi, — această tendință spre armonie s'a obiectivat și în *Legea românească* și ca o

binecuvântare a păcii s'a întrupat în acea minunată sinteză, care a exclus orice conflict între credința și cultura noastră națională.

9. Datoria intelectualilor noștri.

Această admirabilă tradițiune culturală obligă pe intelectualii noștri, să fie interpreții luminați ai ei înaintea tineretului, ca profesori la catedră, ca oameni de carte și literați, și înaintea poporului care e fericit când se poate edifica prin exemplul celor aleși ai săi.

Nu este om de carte între noi acela care pângărind o sfântă moștenire sufletească a neamului, seamănă în mod criminal otrava îndoielei, care descurajează, negațiunea și ateismul, care ucid sufletele [Aplauze]. Ci, adevărat om de carte este numai acela, care, păstrând legătura cu tradițiile mari de cultură ale neamului său, prin studiu temeinic și printr'o muncă asiduă deslușind tainele naturii, învățemintele istoriei și adevărurile filozofiei, ajunge să profeseze o astfel de concepție despre lume și viață, care, ca steaua magilor, să îndrepteze mințile către cele ideale, către o viață cu un cuprins sufletesc smuls din veșnicie.

Eu, de câteori citesc ori aud vre-un cuvânt nepotrivit cu credința ca și cu cultura noastră, mă întreb: Oare ce amestec de sânge străin îl tulbură pe domnul?

Această psiho-sintetică notă a caracterului nostru de rasă și a culturei noastre naționale, ne-a dat acel *minunat echilibru sufletesc* al neamului, care ne-a păstrat identici cu noi înșine în vâltoarea celor mai mari primejdii; care ne-a dat răbdarea biruitoare în mijlocul celor mai apăsătoare suferințe, și ne-a întărit bunul simț și înțeleapta și sigura orientare către misiunea noastră, atunci când de jur-împrejurul nostru o lume se cufunda în haosul bolșevismului.

Eu am încredere în viitorul acestui popor, pentru că am încredere în sufletul lui ancorat în vecinicie, de unde vine imperativul categoric al vieții celei interpretate în raza de lumină a Providenței divine [Aplauze].

10. Toleranța românească.

Acest echilibru sufletesc, în raport cu cei de alte credințe și de altă limbă, s'a tradus într'o *largă toleranță*, care nu s'a desmințit nici o singură dată. Mai mult decât articolele înscrise în legile țării, această toleranță, izvorând din firea blândă și bună și echilibrată a poporului românesc, este garanția cea mai sigură pentru o pacinică împreună viețuire a noastră cu celelalte culte și neamuri din țară. Exemplul ședinței de ieri, cu cei doi oratori, a fost clasic în această privință: Un reprezentant al internaționalei catolice și

un reprezentant al internaționalei israelite au venit să facă apologii ditirambice, fiecare în sensul său, și acest Senat, reprezentând toleranța îngăduitoare a poporului românesc, i-a ascultat cu răbdare până la sfârșit pe amândoi.

Tinzând toate cultele noastre către scopurile ce le au, se vor bucura de respectul nostru față de munca ce o desfășură pentru credincioșii lor și pentru întărirea patriei tuturor.

Mai ales noi, cultele creștine, să nu uităm baza comună, pe care, pe lângă toate deosebirile ivite în cursul istoriei, totuși n'am pierdut-o nici astăzi.

11. Ca toți să fie una...

Cu cât meditez mai mult, domnilor senatori, asupra deosebirilor dintre confesiunile creștine, cu atât mai mult mă conving, că cu toții suntem *mai buni și mai tari în ceea ce ne unește*, și în zarea unui viitor, mai apropiat sau mai îndepărtat, Dumnezeu știe, întrezăresc perspectiva luminoasă și îmbucurătoare a unirii tuturor cultelor în biserica cea sfântă a Mântuitorului [Aplauze], în trupul cel mistic al Păstorului care viața și-a dat pentru răscumpărarea și izbăvirea tuturor. Sufletul meu refuză gândul sceptic, că promisiunea Mântuitorului, concretizată într'o rugăcinne către Părintele ceresc: «*Ca toți să fie una, precum tu Părinte întru mine și eu întru tine, ca și aceștia întru noi una să fie*» [Ioan 17, 21] — că această promisiune ar putea să rămână pentru totdeauna o iluzie deșartă și o chimeră înșelătoare.

Printr'un continuu progres, în credința și viața creștinească, pe temeliile evangheliei, văd apropiindu-se diferitele confesiuni din ce în ce mai mult într'olaltă.

Gândiți-vă la niște oameni care, vrând să urce un munte înalt, pornesc din diferite părți dela poalele acelu munte. Pânăce se găsesc încă jos, ei stau departe unii de alții și privirile li sunt oprite, de nu se văd. Cu cât înaintează mai mult pe munte, cu cât se apropie mai mult de culme, cu atât se apropie mai mult și într'olaltă. Iar, când au ajuns pe culmea care îi ademenea, atunci stau unii lângă alții își întind mâna și se îmbrățișează frățeste. [Aplauze prelungite].

Așa îmi închipuesc eu că, printr'un continuu progres, printr'o pătrundere tot mai mult a cultelor de duhul lui Hristos, de idealul neistovit al evangheliei, se vor apropia din ce în ce mai mult într'olaltă pentru intronarea împărăției lui Dumnezeu între oameni.

Cât de puternic s'ar înfățișa atunci conștiința creștină în lume și cu câți sorți de izbândă ar putea să reacționeze ea împotriva curentelor vrășmașe credinții!

Dar, fără îndoială, această unire nu poate să se realizeze decât pe temelia

convingerilor legate de adevărul religios, integral și nefalsificat. Nu va putea să se înfăptuiască nici decum prin supunere oarbă sub o autoritate de jurisdicție și de pretinsă infalibilitate, și nici prin recunoașterea unui subiectivism care fărămă în bucăți adevărul obiectiv al credinții, ci se va realiza prin recunoașterea și primirea *adevărului*, reușind să se închege pe temelia lui diferitele comunități creștine în adevărata biserică a lui Hristos [aplauze].

12. Spre solidaritatea creștină.

Eu văd cu multă bucurie trezindu-se un viu simțământ de solidaritate între cultele creștine, acum după războiu, un simțământ care și-a găsit expresiunea în dorința de a se întâlni reprezentanții acestor culte și de-ași cunoaște părerile cu privire la problemele creștinătății. Astfel am putut asista la mărețele congrese ale cultelor de la Stockholm și Lausanne. Eu mă simt fericit că am putut primi din partea Sfântului Sinod al Bisericii noastre încredințarea onorifică de a o reprezenta la congresul înălțător ținut la Stockholm. A fost într'adevăr îmbucurător să vezi reprezentanți a zeci de confesiuni din zeci de țări, care până acum nu numai că nu au luat contact, dar când l-au luat, au luat un contact dușmănos, întâlnindu-se ca să discute marile probleme ale vieții religioase și metodele ca să poată revărsa cât mai mult din Duhul lui Hristos în preocupările culturii și civilizațiunii de astăzi.

Nu au fost aceste întâlniri — cum greșit au fost interpretate — un târg de conștiințe, nici compromisuri pe chestiuni dogmatice, știut fiind că numai cei ce n'au credință fac chestiunile de credință obiect de compromis; ci în acele mărețe întruniri creștinești s'au manifestat curate și serioase silințe pentru a ajunge la adevăr.

Iar dacă tu crezi că ești depozitarul acestui adevăr, — cum credem noi și eu zic că noi credem cu dreptate și cu convingere acest lucru despre biserica ortodoxă, — atunci fără îndoială tu ai obligația de a nu ascunde adevărul sub obroc, ci de a-l arăta tuturor și de a sta în ajutor fraților tăi ca să ajungă și ei la cunoașterea acelu adevăr [Aplauze].

Eu cred că dacă sfântul apostol Pavel ar fi trăit astăzi, nu ar fi lipsit de la o ocaziune atât de strălucită pentru a mărturisi pe Hristos și adevărul Lui, cum i-ar fi oferit-o congresele de la Stockholm și Lausanne.

Acestea le-am amintit în treacăt pentru a-mi clarifica o atitudine pe care am avut-o, nu la întâmplare, ci rezultând din anume principii cu cari eu mă identific.

II. Analiza proiectului de lege a Cultelor.

1. Libertatea conștiinței și egala protecțiune a cultelor.

*Domnule Președinte,
Domnilor Senatori,*

După aceste considerațiuni de ordin general, pe care am ținut potrivit să le fac în legătură cu discuția asupra proiectului de lege pentru regimul cultelor din țara noastră, voi supune unei analize în-suși cuprinsul acestui proiect. Din capul locului țin să declar că sunt aderentul fără de rezerve al principiului libertății de conștiință și al principiului egalei îndreptățiri și egalei protecțiuni a tuturor cultelor [Aplauze prelungite].

Pentru acest motiv, am întâmpinat cu simpatie deplină intențiunea dlui ministru al cultelor de a reglementa în spirit perfect tolerant, raportul dintre culte și stat, printr-o lege având la bazele ei respectul convingerilor religioase și promisiunea solemnă de a apăra și ajuta, cu toate mijloacele de care dispune statul, realizarea idealurilor cu caracter religios și moral ale diferitelor culte din România.

Fără îndoială, este și în interesul cultelor ca să-și vadă asigurată existența, drepturile și activitatea lor printr-o lege a cărei menire este să înlăture orice posibilități de conflicte între stat și culte, să creieze o bază largă și un câmp deschis activității lor, între marginile intereselor superioare ale statului, care nu pot fi jignite și împedate; să pună în armonie interesele cultelor între olaltă și să statornicească acea liniște, bună înțelegere și frățietate, atât de necesară în primul rând marii opere de punere în practică și de adâncire a idealului Evangheliei mântuitoare.

De aceea, noi primim bucuros, domnule ministru al cultelor, din cuprinsul acestui proiect de lege tot ceea ce stă în conformitate cu principiul libertății de conștiință, cu principiul egalei îndreptățiri și egalei protecțiuni a tuturor cultelor, dar refuzăm să primim, ori stăruim pentru îndreptarea acelor părți ale lui, cari nu întrunesc acest superior și just criteriu.

2. „Ceice flămânzesc și înșetoșează de dreptate...”

Noi suntem aceea despre care Evanghelia zice: *«Fericiți sunt ceice flămânzesc și înșetoșează de dreptate»*, și nu dorim nici un privilegiu pe seama bisericii noastre, ci dorim să se șteargă toate nedreptățile față de ea, cari și astăzi mai perzistă și ies la iveală bunăoară în numărul redus al eparhiilor ortodoxe față de celelalte culte, în împărțirea disproporționată cu numărul credincioșilor a ajutoarelor pe care le

acordă statul din vistieria sa, și în alte amănunte ale nedreptății mari din trecut.

Noi vrem egală îndreptățire, și ne bucurăm auzind că au cerut-o insistent și reprezentanții confesiunilor minoritare, de pe buzele cărora o mie și mai bine de ani nu ne-a fost dat să auzim nici o singură dată cuvintele de *libertate de conștiință, egală protecțiune și egală îndreptățire!* [Aplauze puternice].

3. „Cele șapte păcate de căpetenie”.

În tot decursul acestui lung period de timp în Ardeal, trei națiuni și patru confesiuni — cele șapte păcate de căpetenie, cum le numea mitropolitul Andrei Șaguna, — credeau că libertatea este o bunătate pe care milostivul Dumnezeu a lăsat-o numai pe seama lor. Noi, eram cunoscuți ca existând pe acest pământ numai prin năpăstuirea și nedreptatea cu care eram tratați!

Dar, mare ești Doamne, și minunată este dreptatea pe care o cobori Tu... [Vii aplauze, îndelung repetate] cu milostivire asupra celor nedreptățiți! Am avut, domnilor senatori, în zilele acestea de discuțiune asupra proiectului de lege a cultelor, marea satisfacție ca să văd pe cele trei națiuni și patru confesiuni — cele șapte cum le numia mitropolitul Șaguna — defilând pocăite la tribuna acestui Senat al țării noastre... [Aplauze prelungite], și perorând cu emfază cuvinte entuziaste despre principiul libertății de conștiință, despre egala îndreptățire și protecțiune a tuturor. Slavă Ție Românie Mare, Tu frumoasă arătare a visurilor noastre, care ai avut darul să convertești la sentimente mai creștinești pe toți aceia care nu cunoșteau drepturi decât pe seama lor [Aplauze prelungite], iar pe seama noastră numai nedreptăți și asuprire!

4. Toate le iertăm, pentru Inviere.

Omenește vorbind, am avea dreptul la oarecari resentimente; dar noi suntem gata în clipa aceasta să uităm. Ba nu; să nu uităm! Nu ar fi bine să uităm suferințele trecutului, pentru că în ele se cuprind fibre din inima noastră, fibre din viața strămoșilor noștri; dar suntem gata în clipa aceasta să iertăm... [aplauze entuziaste] pe cum cântăm în cântarea bisericească să iertăm toate pentru Invierea Neamului nostru... [aplauze, ovațiuni].

5. Biserica dominantă și principiul egalei îndreptățiri.

Dar din această senină contemplație a felului cum lucrează dreptatea lui Dumnezeu în istorie, mă trezește dl senator Gyárfás cu obiecțiunea, că situațiunea acordată prin constituțiune bisericii noastre, ca biserică dominantă, nu s'ar împăca cu principiul egalei îndreptățiri a cultelor.

Dl senator Gyárfás a vorbit ca reprezentant al catolicilor și al dorințelor lor în acest Senat. Să-mi dați voe să-i spun, că însăși biserica catolică, nu numai că nu este împotriva, dar susține teza bisericii dominante și reclamă pentru sine situațiunea de drept, ce rezultă din acea teză.

În anul 1864 Papa Pius al IX-lea a publicat în ziua de 8 Decemvrie enciclica „Quanta cura”, la care a alăturat acel celebru „Syllabus” [complectens praecipuos nostrae aetatis errores] cuprinzând o listă de 80 de teze condamnate și pe cari, prin urmare, nici un fiu credincios al bisericii papiste nu are voie să le mărturisească, fără să cadă, sub anatema și fără să-și pună în primădie mântuirea sufletului. A 77-a teză, formulată și ea antitetic, ca toate celelalte, are următorul cuprins în latinește: „Aetate hac nostra non amplius expedit religionem catholicam haberi tanquam unicum status religionem, ceteris quibuscumque cultibus exclusis”.

Pe românește: „În epoca noastră nu mai este de folos a socoti religia catolică — ca unica religiune de stat, cu excluderea tuturor celorlalte culte”.

Teza aceasta a fost osândită, deci ea trebuie refuzată și primit contrarul de la ea — după doctrina papei. Ori, formulând în mod pozitiv această doctrină rezultă, că biserica catolică reclamă pentru sine dreptul de a fi considerată ca unica biserică de stat cu excluderea tuturor celorlalte culte.

Dle senator Gyárfás, D-Voastră v'ați declarat adept al egalei îndreptățiri. Vă rog deci ca ceea ce sunteți obligat să pretindeți, conform bulei papale, pe seama bisericii catolice bine înțeles, în state catolice, în condițiuni similare și aplicând consecvent principiul egalei îndreptățiri, să nu refuzați nici pe seama bisericii ortodoxe... [aplauze furtunoase]. La dincontră, combătând situația de biserică dominantă înscrisă în Constituțiune, D-Voastră vă găsiți împotriva unei teze doctrinare a bisericii papale și în consecință cădeți sub prevederile de care este însoțită amintita bulă a Papei Pius al IX-lea [Vii aplauze, ilaritate].

Dl Elemer Gyárfás: Voi primi soluțiune.

I. P. S. Sa Mitropolitul Ardealului N. Bălan: Eu nu cred că papa își va renega doctrina și prin urmare D-Voastră Vă găsiți într-o situațiune foarte jenantă. Pentru a scăpa din ea, eu Vă rog foarte mult să nu mai combateți Constituția țării noastre și să vă revocați punctul de vedere opozant față de biserica noastră dominantă.

6. Dominanța bisericii în apus și la noi.

Dar dl Gyárfás — eu i-am înțeles motivul obiecțiunei — a fost sedus de interpretarea care s'a dat în Apus noțiunei de „biserică dominantă”. Acolo a fi

biserică dominantă înseamnă că numai tu ai dreptul să respiri pe lumea aceasta, iar toate celelalte culte să nu aibă drept nici parte la bunătățile și favorurile pe care poate să le acorde statul.

Dar la noi noțiunea bisericii dominante are cu totul alt cuprins și alt înțeles, smuls din firea blândă și tolerantă a poporului românesc. Această teză la noi nu însemnează nici de cum favoruri și privilegii, cu neîndreptățirea celorlalte culte, și nu însemnează nici că statul nostru ar avea un caracter clerical, cum se înțelegea în Apus [Aplauze puternice].

Domnule Ministru al Instrucțiunii, am avut mare mulțumire cetind în motivarea cu care ați însoțit proiectul de reformă a învățământului secundar, pe care l-ați trecut atât de frumos și — sunt convins — în folosul culturii noastre românești nu de mult prin Camera noastră, am avut, zic, mare mulțumire cetind acolo cuvintele: „România nu este un stat clerical, dar tot așa de adevărat este, că România nu este și nu trebuie să devină un stat laic [pag. 94] [Aplauze puternice].

7. Clericalismul e o specialitate catolică.

Noi, domnilor senatori, nu suntem un stat clerical și nici noi, slujitorii altarului românesc, nu suntem clericali în înțelesul politic al cuvântului. Spun răspicat, eu, Mitropolitul Ardealului, că clericalismul este tot ce poate fi mai străin de sufletul și intențiunile noastre. Clericalismul este o noțiune importată din Apus și care nu se potrivește de loc cu referințele dela noi. În evul mediu în Apus, precum știți, existau două clase privilegiate: aristocrația și clerul sau preoția. Când statul modern s'a trezit la conștiința drepturilor sale, privilegiile medievale ale aristocrației și ale preoției au fost din ce în ce reduse, și atunci preoția de acolo s'a constituit în castă, în tagmă cu interese egoiste, pe care avea să le apere prin organizații și mijloace politice în stat. Dar la noi privilegii?! Îndeosebi în Ardeal?! Dar n'am stat noi preoția alături de țărânul iobag? Și dacă avem vre-un privilegiu, este tocmai acest privilegiu moral de a fi suferit în rând cu poporul pe care l-am păstorit [Aplauze prelungite, îndelung repetate].

Și atunci de ce să fiu clerical? Să apăr latifundiile, pe care nici odată nu le-am avut? [Aplauze prelungite]. Să apăr drepturile și privilegiile, care nici odată nu ni s'au acordat?

8. Clerul nostru și democrația.

Domnilor, noi nu suntem împotriva reformelor cu adevărat democratice și îndrăsnesc să afirm, că nu cred să puteți merge D-Voastră cu reformele democratice așa de departe, ca să nu le

poată aproba simțul democratic al preoției noastre [Aplauze puternice].

Vă rog, prin urmare să nu ni se aplice nouă, o noțiune importată din alte părți și care la referințele noastre nu se potrivește. La noi n'au existat antecedente istorice cari să dea naștere clericalismului.

9. Ortodoxia și neamul românesc.

Dar în același timp credința și biserica noastră ortodoxă sunt atât de strâns împletite cu viața neamului românesc, încât ori unde acest neam și-a putut alcătui o organizație politică, aceasta a purtat în sine pecetea și sufletul credințelor noastre ortodoxe. Așa a fost în vechile principate și așa este și astăzi.

Iată motivele de ordin moral și național, pentru care am militat cu ocazia discuțiunii asupra proiectului de Constituțiune, să se primească formula de biserică dominantă.

Noi, care am trăit îndeosebi în Ardeal prin Biserica noastră ortodoxă mai mult decât prin orice altceva; noi care ne-am legat cu toată vâpaia sufletului de sfintele așezăminte ale părinților noștri, noi am vrut să transmitem din această vâpaie a credinței căldura unei iubiri quasi-religioasă și asupra statului nostru și prin această strânsă legătură între biserică și stat, am voit noi ca să facem poporul nostru să îmbrățișeze ideia de stat românesc, cu profunditatea, pe care i-o dădea credința lui religioasă [Aplauze furtunoase, prelungite].

Prin urmare o concepție cu caracter etic despre stat ne-a servit nouă ca motiv să recomandăm formula bisericii dominante.

Nu se trata de favoruri, nici de dominațiuni politice și de privilegii, cu excluderea celorlalte culte, ci era vorba de o concepție etică despre stat. Bărbații de stat nu pot să nesocotească factorul etic-politic, care rezidă în strânsa legătură dintre stat și biserica noastră națională. Fără îndoială, când cetățenii văd că statul se identifică cu credința lor și o protejează, atunci și ei vor avea cu un puternic motiv mai mult să se atașeze la statul lor național. Iată pentru ce statul nostru nu poate să fie stat laic.

10. Statul laic.

Am auzit, domnule Prim ministru, că ați folosit odată formula aceasta.

Dl Vintilă Brătianu, președintele consiliului de miniștri: O să explic aceasta, Înalt Prea Sfințite, fiindcă sunt de acord și cu ideea de stat laic și cu colegul dela instrucțiune și sunt de acord și cu convingerile Prea Sfinției Voastre.

I. P. S. S. Nicolae Bălan, Mitropolitul Ardealului: Sunt convins că nu sunteți în disonanță de păreri cu colegul care stă cu atâta demnitate ală-

turi de D-Voastră; sunt convins că nu ați luat noțiunea de stat laic, în înțelesul în care este luată în Apus, pentru că în Apus se aplică la un regim de separațiune între biserică și stat. Când am auzit pronunțându-se acele cuvinte, mi-am dat seama că D-Voastră nu vă gândiți la un regim de separațiune, D-Voastră care sunteți identificat cu credința strămoșilor noștri [Aplauze], D-Voastră care ne-ați dat în atâtea rânduri ajutor, pentru ca să așezăm biserica ortodoxă în situațiune de a-și îndeplini marea ei misiune în mijlocul poporului românesc.

Când ați întrebuițat cuvântul stat laic, v'ați gândit că statul acesta are un caracter larg creștinesc, care nu vrea să facă nedreptăți nici unui cult din cuprinsul lui.

Dl Vintilă I. C. Brătianu, președintele consiliului de miniștri și ministru de finanțe: Regret Înalt Prea Sfințite, că n'am aci notele pe care le făcusem pentru cuvântarea mea de mâine și unde înțelegeam să dau tălmăcire acestui cuvânt de laic, în sensul în care îl spuneți D-Voastră astăzi.

I. P. S. S. Mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului: Eu sunt foarte fericit, domnule prim-ministru, pentru această interpretare și vă rog să credeți că și fără de ea, eu nu eram o singură clipă în îndoială asupra ideilor pe care le aveți, pentru că este atât de concredută credința ortodoxă cu statul și cu neamul nostru, încât chiar dacă s'ar găsi cineva să ia în serios teza statului laic, statul nostru ar rămânea totuși învăluit în credința ortodoxă, ar purta totuși pecetea inspirațiunii cu care sufletul românesc se înalță în sferele veșnice ale părintelui milosteniei și al îndurărilor [Aplauze prelungite]. Dar dl Gyárfás, cum putea dsa, să înțeleagă tainele acestei fine și gingașe legături statornicite într'un trecut de veacuri, între credința noastră ortodoxă și între statul nostru românesc.

De aceea îl scuz și pe Domnia Sa cu toată draga inimă, pentru obiecțiunile care le-a făcut.

Dl G. Bogdan Duică: Imi dați voie, o întrerupere. În Ungaria, la religiunea ortodoxă se poate trece numai de la 1846, numai de 80 ani încoace suntem și noi în Ungaria cam egali îndreptățiți cu ceilalți.

I. P. S. S. Mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului: Dle Duică, noi știm ce a însemnat în Ungaria, chiar din acei 80 de ani, egala îndreptățire. [Aplauze prelungite]. Noi am simțit prea mult roadele acestui principiu înscris într-o lege ungurească.

11. Atitudinea Fraților din cealaltă strană.

Dar dacă îl scuz pe dl Gyárfás, nu pot înțelege pe frații mei, pe frații mei din cealaltă strană [Iaritate], când

s'au ridicat și ei în contra situațiunii de biserică dominantă, a bisericii ortodoxe.

Oare lor nu le vorbesc nimic documentele trecutului nostru? Mi se pare că în punctul acesta, ei se găsesc într-o situațiune nițel mai jenantă decât Dl Gyárfás, și le-ași pune cu toată sinceritatea întrebarea: Doresc frații mei într'adevăr ca statul nostru să aibă un caracter inter-confesional ori a-confesional? Dela un ateu, dela un liber cugetător, ași înțelege să aibă această atitudine; dela erarhi însă, și încă dela erarhi ai unei biserici românești, nu pot înțelege ca să prefere să trăiască într'un stat confesional, decât într'un stat care să poarte pecetea credinței, așa cum o poartă statul nostru [Aplauze prelungite].

P. S. S. Episcopul greco-catolic al Gherlei, Iuliu Hossu: Este o mare deosebire între un stat confesional și între un stat care este însuflețit de principii, care spre cinstea acestei țări, au fost așezate în Constituție, principii de deplină libertate de conștiință și de deopotrivă protecțiune pentru toate cultele din stat. Vedeți, acestea sunt principii cari cinstesc un neam, principii cari înalță o țară și este o mare deosebire între aceste principii cari însuflețesc Constituția țării noastre și sufletul poporului nostru și între un stat care ar fi confesional. Este o distanță mare.

Și doar ce să răspundem la aceasta? Nu putem să răspundem nimic, pentru că chestiunile nu se pot pune alături. Noi suntem pentru deplina libertate, egala protecțiune pentru toate cultele din stat, și prin aceasta nu atingem întru nimic sufletul neamului și vrednicia acelui principiu așezat în Constituțiune. Noi suntem pentru acest principiu din Constituțiune, și noi știm că el a fost așezat acolo ca o temelie de progres pentru viitorul țării, și este un principiu de care noi trebuie să ne ținem cu toată sfințenia.

I. P. S. S. Mitropolitul Transilvaniei, Banatului și al ținuturilor ungurene locuite de Români, Nicolae Bălan: Cred că am fost îngăduitor pe deplin, când te-am lăsat să-ți spui ceea ce aveai în sufletul Prea Sfinției Tale.

Să-mi dați voie însă să răspund. În Constituțiunea noastră s'a așezat principiul libertății de conștiință și al egalei îndreptățiri, și ați zis că singur acesta vă trebuie, iar noi am dat binecuvântarea, ca toate cultele să fie egal îndreptățite.

Ajunși odată la această situațiune de a fi fost satisfăcuți prin recunoașterea principiului egalei îndreptățiri, de ce mai combateți ideea de biserică dominantă, când nu vă strică prin nimic; de ce să nu lăsați să se exprime prin această teză îndelungată tradițiune, legătura strânsă între poporul românesc, între statul românesc și între Biserica ortodoxă a neamului?

P. S. S. Episcopul greco-catolic al Gherlei, Iuliu Hossu: Mă simt dator să răspund la această ultimă întrebare!

I. P. S. S. Mitropolitul Transilvaniei, Banatului și al ținuturilor ungurene locuite de Români, Nicolae Bălan: Pentru a preciza chestiunea, vă rog un lucru: am observat că și în fața comisiei și în discursul — frumos de altfel — pe care l-ați rostit de aci, v'ați ridicat în contra ideii de biserică dominantă și ați regretat mai ales în discuțiunile din comisiune că ne-ați dat consimțământul pentru a fi acceptată această teză.

P. S. S. Episcopul greco-catolic, Iuliu Hossu: Nu ne-am putut ridica în contra caracterului de religione dominantă a bisericii ortodoxe, fiindcă aceasta s'a legiferat de noi împreună aci în 1923, când s'a adus Constituțiunea. Însă și în comisiune și aci am spus ceea ce noi am prevăzut și verificat în cursul celor cinci ani, că afară s'au răstălmăcit aceste cuvinte, în afară în viața practică, în sensul că biserica ortodoxă este îndreptățită să domine asupra celorlalte religii și asupra celorlalte confesiuni. De aceea, s'a enunțat și din partea raportorului Constituțiunii și din partea reprezentantului guvernului, a ministrului de culte, înțelesul care trebuie dat cuvântului de dominant. Dar acest cuvânt s'a răstălmăcit și am spus că au isvorât multe dureri și frământări între frați în acei 5 ani din urmă. Afară de aceea, s'a spus că este dominantă în stat de care expresiune ne-am legat la legiferarea în Constituțiune, și nu este dominantă a statului român. Am făcut deosebire între aceste două concepțiuni.

I. P. S. S. Mitropolitul N. Bălan: Să ne înțelegem puțin: din faptul că există păcate în lume, nu trebuie să ții la virtute? Din faptul că s'a interpretat uneori greșit prin funcționari mai mici...

I. P. S. S. Mitropolitul Vasile Suciu: Mai mici și mai mari.

I. P. S. S. Mitropolitul N. Bălan: ...mai mici și mai mari, cuvintele de biserică dominantă, poate într'un sens nu prea plăcut pentru Domniile Voastre, vă îndreptățește aceasta să vă ridicați împotriva situațiunii unei biserici întregi în raporturile ei cu statul, care este biserica fraților voștri, care îmbrățișează majoritatea credincioșilor populației noastre românești, împotriva bisericii care până la 1700 v'a crescut și pe voi și v'a dat același suflet? [Aplauze prelungite strigate de bravo!] De aceea am zis că situația frăției Tale în punctul acesta este nițel mai jenantă decât a d-lui Gyárfás.

P. S. S. Episcopul Iuliu Hossu: Eu mă ridic numai împotriva răstălmăcirii.

12. Concordatul.

I. P. S. S. Mitropolitul N. Bălan: Noi suntem pentru principiul egalei îndreptățiri. Examinându-l în lumina

aceasta, altceva găsim noi în proiectul de lege al DV., domnule ministru al Cultelor, ce se împotrivesc cu principiul egalei îndreptățiri și protecțiuni. Este art. 5 devenit art. 7, cu alineatul care admite posibilitatea încheierii unui concordat cu un cult minoritar, cu cultul catolic. De ce este în contradicție acest alineat cu principiul egalei îndreptățiri? Pentru că prin încheierea concordatului, statul ar scoate pe unul dintre culte, în cazul acesta un cult minoritar, dintre celelalte culte, și ar trata acel cult izolat de celelalte, într'un mod privilegiat, încheind cu el un acord special de la egal la egal pe când pe toate celelalte culte le-ar trata printr'o lege votată unilateral în baza suveranității naționale.

Problema s'a pus în Bavaria. Acolo în anii trecuți s'au început tratative din partea guvernului cu Scaunul Papal, în vederea încheierii unui concordat. În decursul acelor tratative și-au ridicat glasul creștinii luterani din Bavaria, făcând următoarea obiecțiune: „Cum se poate ca tu, guvern, și tu, stat bavarez, să tratezi în două chipuri cultele, să aplici două măsuri, când e vorba de credința cetățenilor tăi? Cum se poate ca cu unul dintre culte, cel catolic, să închei un acord special, dela egal la egal, iar pe mine biserică luterană să mă reglementezi printr'o lege a d-tale de stat?”

Atunci guvernul bavarez a răspuns: „Da; este drept ceea ce spui. Voiu încheia concordatul, dar voiu încheia și cu tine, biserică luterană, care și tu trăiești pe pământul țării mele, un acord, ca să nu mi se poată spune că aplic două măsuri și pe tine te neîndreptățesc”.

Eu d-lor, am cetit acest acord — Vertrag — iscălit de același ministru al cultelor, ca reprezentant al guvernului bavarez, care a iscălit și concordatul.

În Bavaria luteranii sunt o minoritate în raport cu catolicii. Dar noi, o majoritate covârșitoare față de catolici, credeți d-lor miniștri, că vom putea tolera ca biserica ortodoxă a poporului românesc să fie pusă în situațiunea aceasta de inferioritate, în această scădere de prestigiu, ca cu un cult minoritar să se încheie un acord special dela egal la egal, iar biserica ortodoxă a țării să fie reglementată printr'o lege?! [aplauze prelungite]. Dar admiteți DV. acest tratament de inegalitate față de biserica națională a țării noastre?

13. Concordatul este anticonstituțional.

Eu găsesc că acel alineat al art. 7 al proiectului de lege este în contradicție evidentă și cu textul clar al Constituției. Art. 22 din Constituția țării noastre spune următoarele: «Raporturile dintre diferitele culte și stat se vor stabili prin lege». Să-l interpretăm. Care a fost intențiunea legiuitorului? Intențiunea lui a fost ca raporturile dintre

stat și toate cultele dintr'ânsul să fie reglementate prin lege adusă în virtutea suveranității de legiferare națională. Acest articol, prin urmare, exclude posibilitatea de a reglementa raporturile unuia din culte cu statul românesc în alt chip decât prin lege. Așa fiind, concordatul nu are bază legală în prevederile constituției. Se caută să i se dea acum, prin acest proiect de lege al cultelor un temei de drept. Dar cu totul subred. Pentru că ceea ce exclude Constituția, nu poate fi admis prin această lege. Și chiar dacă s'ar vota acest proiect de lege cu art. 7 astfel formulat, aliniatul II nu va înceta nici când de a fi în contradicție cu principiile constituționale. Eu merg mai departe și afirm, că chiar dacă s'ar încheia, prin imposibilitate, concordatul, acel concordat nu va înceta să fie în contradicție cu cuvântul limpede al Constituției, al pactului fundamental al țării noastre.

S'a făcut rău că a fost iscălit concordatul, și încă înainte de a se fi adus această lege a cultelor. Am avut ocazia să arăt, că prin semnarea concordatului în frumoasa zi de 10 Mai, care trebuia *altfel* prăznuită, s'a prejudicat, cum nu trebuia, în defavoarea legii care ne preocupă pe noi astăzi. Noi legiferăm sub regimul concordatului.

14. Concordatul nu este primejdios pentru biserică, ci pentru țară.

Eu refuz concordatul și pentru cuprinsul lui, cuprins pe care îl cunosc din publicațiunea autentică a textului, pe care a făcut-o însuși cel care l-a iscălit. Nu este acum însă timpul, ca să fac o critică mai amănunțită asupra cuprinsului concordatului. Sper, d-le ministru al cultelor și onorat guvern, că nici nu îmi va fi dată ocazia aceasta, ca să fiu silit să aduc toate argumentele [aplauze] care vorbesc împotriva încheerii unui concordat între statul nostru și curia papală.

Eu cunosc papismul, cunosc trecutul lui, doctrina și tendințele lui. Nu vreau să fiu nedrept față de el. Știu însă, că *atunci când ai lăsat papismul să-și puie piciorul în țara ta, mai ales printr'un Concordat, îți ține țara într'o continuă agitație și frământare, încât nu se poate dedica problemelor sale naționale*. Eu mă simt dator să atrag atențiunea guvernului și a statului român, asupra primejdiei pe care o deschide. Nu a primejdiei care ar amenința biserica ortodoxă, căci nu mă tem de nici o primejdie din partea aceasta. «*Alios vidi ventos*». Biserica mea a trecut prin alte împrejurări și n'a sucombat, pentru că în ea se cuprinde voința lui Dumnezeu. Cum s'ar putea ca astăzi în lumina libertății naționale și în statul nostru românesc să am o asemenea temere?

15. „Vizita“ nunțiului papal.

Dar cât de îndreptățit este semnalul meu, se poate vedea și din faptul că reprezentantul diplomatic al scaunului papal și-a permis „să facă o vizită“ la Consiliul suprem legislativ, tocmai în zilele când se ocupa cu fixarea textului acestui proiect de lege al cultelor; vă puteți închipui, ce se va întâmpla, când va avea Concordatul!

Voiți să spuneți ceva, domnule ministru?

Dl. Al. Lapedatu, Ministrul cultelor și artelor: Ași dori să vă spun, ceea ce am afirmat și deunăzi: că vizita ce s'a făcut, a fost o vizită particulară, făcută unui membru al Consiliului.

I. P. S. S. Mitropolitul Nicolae Bălan: Domnule ministru, noi cunoaștem această diplomație, poate mai bine decât D-Voastră [Iaritate, aplauze].

Am avut de a face cu ea într'un lung trecut și prin urmare ne dați voie să cunoaștem și semnificația acestor vizite făcute în birourile Consiliului suprem legislativ. M'ați întrerupt, dar prin aceasta mi-ați dat voie să vă întreb: Ați apărut D-Voastră acele birouri și mai ales libertatea membrilor Consiliului legislativ, față de vizitele inocente ale reprezentantului diplomatic al scaunului papal pe lângă guvernul țării noastre?

Dl. Al. Lapedatu, ministrul cultelor și artelor: N'am avut ce apăra.

I. P. S. S. Mitropolitul Nicolae Bălan: În altă parte, nu în mijlocul unui popor tolerant cum suntem noi, acel Nunțiu Papal ar fi trebuit să-și piardă încrederea și să găsească repede unul dintre multele drumuri despre care se spune că duc la Roma [Aplauze].

16. Bisericile patronate.

Trec, domnilor senatori, la art. 39 al proiectului de lege, în care este vorba de *bisericile patronate*. Să-mi dați voie să vă arăt foarte pe scurt, ce au fost aceste biserici patronate în Ungaria și îndeosebi în Ardeal, și cu ce scop au fost ele înființate. Numai cultul romano-catolic și cel greco-catolic au avut și mai au încă biserici patronate. Aceste biserici au fost înființate atunci, când statul maghiar de mai înainte întemeia o colonie, ori în legătură cu vre-un serviciu al statului. Dacă acea colonie ori acel serviciu al statului, la care erau angajați funcționari, nu putea să-și zidească biserică, nu putea să-și întrețină preot și să-i facă casă parohială, atunci intervenia statul cu visteria lui și le făcea și biserică și casă parohială și dădea și mijloace de subsistență pe seama preotului. Aceste biserici patronate erau în legătură, prin urmare, cu infiltrațiile alcătuite și protejate de statul unguresc, mai ales în mijlocul celorlalte naționalități și, așa, și în mijlocul poporului românesc, îndeosebi în mijlocul creștinilor noștri ortodocși.

Un caz concret vă va clarifica mai bine ce erau aceste biserici patronate. În pasul Bran era un oficiu de vamă, și fiindcă era oficiu de vamă în spre țara românească, statul unguresc n'a avut încredere ca să-i dea funcționari români de neam, ci a adus funcționari unguri. Ungurii aduși la acel punct de vamă s'a întâmplat să fie catolici. Atunci, această mână de funcționari neavând din ce să-și zidească biserică, a intervenit statul unguresc prin ministerul de finanțe și prin cel de domenii și le-a clădit biserică și casă parohială și le-a dat și subvenții pentru preot. Biserica și casa parohială, ca în toate cazurile când statul le-a zidit, au rămas proprietate incontestabilă a statului. Astfel, s'a ajuns ca în centrul Branului, într'o regiune curat românească, să se așeze această infiltrație cu tendințe de maghiarizare și de catolicizare. Dar din mila marelui Dumnezeu și a dorobanțului român, s'a întâmplat că s'au șters granițele dela Bran, iar funcționarii oficiului de vamă s'au împrăștiat care încotro, rămânând biserica și casa parohială în mijlocul României aproape fără credincioși.

Știți acum ce vrea să facă statul românesc prin acest proiect de lege în cazul când el ar fi primit nemodificat în punctul acesta? Vrea să cedeze în folosința perpetuă a confesiunilor bunurile patronale cari sunt proprietatea statului. Valoarea acestor bunuri se ridică la o sumă foarte considerabilă, de milioane.

17. Infiltrații de maghiarizare și catolicizare.

D-Voastră știți bine câte sate ortodoxe de-ale noastre n'au biserici corespunzătoare și sunt cu totul lipsite de case parohiale. Statul nostru ar avea unde să-și plaseze, pe sfântă dreptate, solicitudinea sa. Dar noi cu toate acestea nu suntem nemulțumiți întru atâta pentru această munificentă dănie materială pe care o face statul românesc, cum nu o făcuse cel maghiar, bisericilor patronate; dar suntem nemulțumiți pentru cuvântul că, cedând statul românesc aceste bunuri ale bisericilor patronate confesiunilor care le-au avut în folosință până acum, înseamnă că susține și sprijină mai departe totodată și scopurile cu care a făcut statul unguresc aceste infiltrațiuni de maghiarizare și catolicizare în mijlocul poporului nostru [Aplauze prelungite]. Aceasta ne mâhnește.

Domnule Gyárfás, vă rog să-mi răspundeți cu tot simțul D-Voastră de obiectivitate: Este în spiritul principiului egalei îndreptățiri, ca statul nostru românesc să cedeze astăzi acele proprietăți pe seama acelor infiltrații cu scopuri de maghiarizare și catolicizare?

18. Ardealul — o infiltrațiune de trei națiuni?

Dl Elemér Gyárfás: Dați-mi voe, I. Prea Sfinția Voastră să Vă spun, că D-Voastră ați luat acea biserică din Bran înainte de a se pronunța statul în chestia aceasta. Iar, în ceea ce privește infiltrațiunile acestea, întreg Ardealul nu este altceva decât o infiltrație de trei națiuni [Protestări].

I. P. S. S. Mitropolitul Transilvaniei, Banatului și al ținuturilor ungurene locuite de români, Nicolae Bălan: Domnilor senatori, țin să rectific că noi n'am luat biserică din Bran înainte de a se fi pronunțat statul românesc, ci am luat-o atunci când ea aproape nu mai avea credincioși, și am luat-o nu peste voia statului, ci printr'un jurnal al Consiliului de Miniștri. Însă, aș fi foarte îndurerat dacă prin acest proiect de lege, situația dreaptă care s'a creat prin jurnalul consiliului de miniștri, ar fi desființată.

Dl Al. Lapedatu, ministrul cultelor și artelor: Dar, când dispar credincioșii, atunci statul dispune liber.

I. P. S. S. Mitropolitul Transilvaniei, Banatului și al ținuturilor ungurene locuite de Români, Nicolae Bălan: Domnule ministru, D-Voastră știți bine că se îngrijesc confesiunile ca să nu dispară cu totul credincioșii dintr'o parohie...

Dl Al. Lapedatu, ministrul cultelor și artelor: Constatarea o vom face împreună.

I. P. S. S. Mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului: Se îngrijesc să aibă măcar unul-doi credincioși, cum are la Bran un meseriaș pripășit prin acele părți în mijlocul masei românești, [Aplauze] ca să găsească pretext de a reclama biserică și bunurile patronate.

În asemenea condițiuni mie mi se pare că este nemotivată cedarea fără rezerve a acelor bunuri, cari sunt proprietatea statului, în folosința perpetuă a confesiunilor. Atât interesele statului nostru, cât și principiul egalei îndreptățiri cer ca statul, asigurându-și proprietatea asupra acelor averi, să-și rezerve totodată și dreptul ce i se cuvine de a examina din caz în caz, dacă este potrivit a lăsa și pe mai departe acele bunuri ale bisericilor patronate în folosința confesiunilor cari au beneficiat de ele până acum. E posibil să se ivească cazuri, ca bunurile patronate să nu mai corespundă destinațiunii lor, ori ca destinațiunea lor să nu se poată împăca cu interesele superioare ale statului, și atunci nu e bine ca prin această lege să cedezi, fără rezerva formulată de către mine, bisericile patronate confesiunilor.

19. Ardealul e pământ românesc!

În ceea ce privește obiecțiunea dlui Gyárfás, că Ardealul nostru ar fi o infiltrațiune de trei națiuni — Vă rog, dle

Gyárfás, să luați la cunoștință, că din cele mai îndepărtate vremuri noi Români am trăit cu conștiința întreagă că noi suntem elementul băstinaș în Ardeal, [Aplauze prelungite și îndelung repetate] că acest pământ al Ardealului udat cu sudori de sânge de întreaga serie de generații care ne-a precedat, este un pământ românesc, făcând parte din moștenirea integrală a neamului nostru [Aplauze prelungite]. Dvoastră puteți să vă considerați ca infiltrațiune.... [Aplauze repetate] vă rog însă să nu extindeți cuvântul și asupra poporului nostru din Ardeal [Aplauze, strigăte de „bravo“].

Dl Elemér Gyárfás: Când am vorbit despre infiltrațiuni, eu n'am vorbit în sens vertical, ci în sens orizontal. N'am vrut să fac un proces istoric și nici să caracterizez modul cum s'au așezat aceste popoare. Am vrut să spun, că pentru moment, în starea de astăzi, în sens orizontal, aceste popoare sunt așa așezate unele lângă celelalte, că un popor trăiește lângă celalalt și aceasta trebuie să fie dorința noastră a tuturor, ca aceste popoare să trăiască în cea mai deplină pace.

I. P. S. S. Mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului: Explicațiunea dlui Gyárfás, în înțelesul că d-lor au dorința să trăiască în cea mai deplină armonie cu noi, o primesc cu satisfacție.

Dl Xenofon Eraclide: Musafiri bine crescuți [Ilaritate].

I. P. S. S. Mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului: Însă n'am dori să vedem de partea d-lor gândul de a face din Ardeal o împetrișare haotică de neamuri, n'am dori să creadă că Ardealul nostru nu are un caracter național distinct, acela pe care i-l imprimă prezența noastră de veacuri pe pământul lui [Aplauze].

20. Averile patronale ale bisericii catolice.

Păr. senator Dr. Gh. Ciuhandu a tratat pe larg și cu multă competență chestiunea marilor averi cedate de către statul maghiar în folosința cultului catolic. Totuși nu vreau să las, domnilor senatori, neatinsă nici eu chestiunea acestor bunuri, fiindcă o socotesc având o deosebită importanță și prin urmare trebuie să-i acordăm toată atențiunea. Eu cred că nu există pe lume o altă biserică care să fi fost înzestrată cu atâta munificență din partea statului, ca biserică catolică din Ungaria de ieri. Aceasta s'a întâmplat pentru legătura strânsă care a existat între biserică catolică și statul unguresc, chiar dela întemeierea acestuia.

Se știe doar, că acest stat n'a fost în primul rând o creațiune a geniului politic al poporului unguresc, ci a fost o alcătuire a Scaunului papal, iar drept recunoștință statul unguresc, pentru această geneză a sa, a înzestrat bise-

rica catolică și instituțiile ei cu imense averi. În schimb biserică catolică luase asupra ei obligațiunea de a sta în ajutor statului până și cu armate întregi la apărarea granițelor și la purtarea războaielor! Aceste imense bunuri patronale au fost considerate întotdeauna, și de către stat și din partea bisericii, ca proprietate indiscutabilă a statului maghiar.

21. Statul își expropiază bunurile și le plătește — uzufructuarului.

Ce se întâmplă acum, în România, cu aceste bunuri cari, prin succesiune, au ajuns proprietate a statului nostru românesc? Spre mirarea D-Voastră veți găsi, d-lor senatori, că s'a făcut o *enormă greșală* în privința acestor colosale averi, provenită din lipsa de studiu temeinic a unei chestiuni atât de importante. Prin reforma agrară au fost expropriate și aceste bunuri, deși ele erau proprietatea statului; dar statul plătește confesiunii preț de expropriere ca oricărui alt proprietar. Prin urmare, statul și-a expropriat bunul său, care îi aparținea cu drept de proprietate, și pe lângă aceasta mai plătește preț de expropriere pentru pământul său, confesiunii care a fost numai uzufructuara acelor pământuri. Din această rentă de expropriere se intenționează, prin concordat, să se alcătuiască acel patrimoniu sacru, care va fi pus la dispoziția cultului catolic.

Dl Al. Lapedatu, ministrul cultelor și artelor: Cine a fost autorul legii agrare?

I. P. S. S. Mitropolitul Bălan: Mi-ați comunicat că legea agrară a făcut-o inițial marele Sfat Național dela Sibiu. Va să zică cel dintâi care a greșit, fiindcă nu a studiat chestiunea, a fost Marele Sfat dela Sibiu.

Dacă s'a făcut această greșală, dle ministru, inițial din partea Marelui Sfat, nu însemnează că cei cari au aprobat reforma agrară pe urmă ar putea să-și spele mâinile ca Pilat pentru greșala săvârșită. Trebuia să se facă o revizuire a situațiunii întregi și să se legifereze pe baza unui studiu mai temeinic și în conformitate cu orientările precise și clare pe care le-ar fi dat un asemenea studiu.

Dl Al. Lapedatu, ministrul Cultelor și Artelor: A cerut-o cineva?

I. P. S. S. Mitropolitul N. Bălan: Iar dacă nu s'a făcut atunci și dacă n'a cerut-o nimeni, iată sunt eu cel dintâi care o cer și nu este târziu să se facă și de aci înainte o corectură radicală în felul cum au fost tratate acele bunuri... [aplaude puternice], pentru că este o chestiune de dreptate și de egală îndreptățire.

În cazul nostru statul românesc este dăruitor cu mână largă, cum nu a fost statul unguresc, față de biserică catolică, fiindcă statul unguresc n'a recu-

noscut acesteia drept de proprietate; dar Vă întreb: care este mâna ce se întinde celorlalte confesii, și îndeosebi bisericii noastre ortodoxe?! Când statul românesc cedează averi de miliarde cultului catolic, acum când vorbim de egala protecție a confesiunilor, îmi veți da voie să am dreptul a întreba: Ce se dă bisericii dominante, bisericii majorității populației din țară, bisericii neamului? Și nu voi putea primi răspuns, rezultând din principiul egalei protecții, la această întrebare. Iată pentru ce cerem o revizuire a felului cum au fost tratate bunurile patronale, fără a insista mai amănunțit asupra acestei mari și importante chestiuni. La timpul său voi veni cu o propunere concretă la discuțiunea pe articole, pentru a se reglementa și această chestiune.

22. Tregerile dela un cult la altul.

Trec la art. 45 al legii, unde este vorba de treceri dela un cult la altul.

Se reglementează trecerile individuale, și prin măsuri destul de satisfăcătoare este apărută libertatea conștiinței în caz de asemenea treceri. Dar, d-lor senatori, mișcările religioase nu sunt numai mișcări individuale, ci sunt mișcări de masse, mișcări colective. Dacă este cu dreptate ca statul să apere libertatea conștiinței individuale, eu cred că statul trebuie să se simtă obligat să apere libertatea conștiinței și în cazul când ea se manifestă în mod colectiv. Iată pentru ce, când vom ajunge la discuțiunea pe articole, la art. 45 îmi voi lua voia să prezint o propunere concretă pentru trecerile colective dela un cult la altul.

Mă grăbesc să ajung mai repede la art. 47 al proiectului de lege, în care este vorba de averile bisericesti și de soarta lor în caz de trecere a credincioșilor dela un cult la altul.

Chestiunea aceasta a fost obiectul celei mai mari deosebiri de păreri, care a eșit la iveală în decursul discuțiilor, de până acum, urmate în comisii, în secțiunile senatului ca și în discuțiunea generală ce s'a făcut la acest proiect. Îmi voi motiva în cele următoare și eu punctul meu de vedere în această privință.

Noi ne-am declarat cu toții aderenți înflăcărați ai principiului libertății de conștiință. Consimțim cu toții ca statul să iee asupra sa obligamentul de a apăra libertatea de conștiință a cetățenilor săi și atunci când aceștia se hotărăsc să facă trecere dela un cult la altul.

23. Averile bisericesti stau în slujba conștiinței religioase.

Vă întreb acum în ce raport, în ce legătură stau averile bisericesti cu conștiința religioasă a creștinilor? Fără îndoială acele averi sunt instrumente în

serviciul conștiinței religioase. Aceasta este destinația lor, prin care sunt legate indisolubil de conștiința religioasă. Edificiul bisericii servește ca locaș de întrunire a credincioșilor înaintea aceluiaș altar pe care se săvârșește jertfa cea fără de sânge; ei își pleacă acolo sufletele înaintea lui Dumnezeu și se ridică pe aripile rugăciunii în sferele credinței. Casa parohială are destinația de a adăposti pe păstorul sufletească al credincioșilor dintr-o comunitate religioasă; tot asemenea și alte averi imobile, pe care le-ar mai avea comunitatea, sunt puse și ele tot în serviciul conștiinței religioase.

Proiectul de lege al D-Voastre, domnule ministru, protejază libertatea de conștiință când ea se manifestă în dorința de a trece dela un cult la altul. Ce face însă cu averile? Ce trebuie să se întâmple cu averile, dacă ele nu sunt altceva decât un instrument al conștiinței religioase?

Nu încapă îndoială că și averile cari sunt în funcțiune de conștiința religioasă, trebuie să treacă deodată cu aceea conștiință religioasă, de care se țin și pe care au să o servească conform destinației ce li s'a dat.

Eu pun teza aceasta așa, domnule ministru, nu ca o favoare pentru biserica mea, ci ca o teză generală și de dreptate deopotrivă pentru toate cultele. Eu pun teza aceasta pentru toate confesiunile, pentru că ea rezultă cu necesitate din concepțiunea creștină, proprietăților confesiunilor, despre raportul dintre bunurile materiale și dintre bunurile morale ale vieții. Conform acestei concepțiuni morale pe care o adoptă toate confesiunile, fiindcă ea izvoarește din principiile de bază ale doctrinei creștine, bunurile materiale nu-și au scopul în sine, ci ele sunt a se considera numai ca mijloace, ca instrumente pentru realizarea scopurilor celor morale, pentru îmbogățirea bunurilor celor sufletești.

Tot ce este pe lumea aceasta, domnilor senatori, trebuie să stea în slujba perfecționării sufletului omenesc, și noi ar trebui să ne schimbăm radical părerea despre bunurile acestei vieți, dacă ele nu ar avea destinațiunea de a servi tendința de perfecționare a acestui suflet omenesc.

24. Consecința logică...

Și atunci, dacă aceasta este concepțiunea creștină despre raporturile dintre bunurile acestei vieți, dacă cele materiale trebuie să stea în serviciul celor sufletești, în serviciul idealului, atunci socot că este o cerere a dreptății, a moralei și a logicei sănătoase, ca în caz de trecere a credincioșilor dela un cult la altul, și biserica și casa parohială și averile să se acomodeze conștiinței religioase pe care au să slujească. [Aplauze prelungite].

Eu nu pot despărți averile de destinațiunea lor de a servi conștiința religioasă.

Să punem cazul că din cinci mii de credincioși ai unei comunități au trecut dela un cult la altul, indiferent dela care la care, 4900. Este cu dreptate oare, să rămână biserica la acei 100 cari n'au trecut? Toată viața sufletească a credincioșilor e legată de aceea biserică în care au fost botezați, în care au fost cununați, în care și-au înălțat rugăciunile către cer ei și poate generații întregi de înaintași ai lor. Nu ar fi oare o mare nedreptate ca biserica să nu treacă cu ei?

P. S. S. Episcopul greco-catolic Iuliu Hossu: Și poate pe care au părăsit-o și au necinstit-o răsvrătindu-se în contra ei.

25. Statul și adâncurile sufletești ale cetățenilor săi.

I. P. S. S. Mitropolitul Transilvaniei, Banatului și al ținuturilor ungurene locuite de Români, Nicolae Bălan: Iubite frate, eu vreau să-mi păstrez toată seninătatea în această discuțiune, pe care o purtăm, și de aceea cu această seninătate îți voi răspunde și la întreruperea pe care mi-ai făcut-o.

Chiar punând cazul că s'au răsvrătit, dacă vrei să interpretezi trecerea dela un cult la altul în acest sens, dacă vrei adecă să atribui sufletelor acest motiv inferior de a se juca cu soarta lor, zic, chiar în cazul acesta când s'au răsvrătit, ce obligament are statul?

Evident, să protejeze libertatea! Atât; statul nu poate intra în adâncul conștiinței celor ce au trecut dela un cult la altul ca să examineze ce motive i-au îndemnat să facă acest pas. Domnule ministru, vă puteți D-Voastră îngădui să intrați în conștiința celor ce au trecut dela un cult la altul? Nu vă cer un răspuns, ci adresez fratelui meu întrebarea: Admite ca statul să intre pe acest teren al intimităților sufletești a credincioșilor Frăției Sale? Eu nu cred că va recunoaște statului rolul de arbitru în asemenea chestiuni. Prin urmare statul, în caz de treceri dela un cult la altul, nu are alt rol decât acela de a proteja libertatea clar manifestată a cetățenilor, cărui cult anume vor să aparțină. Dar statul nu este în drept să examineze de ce cetățenii săi au abandonat un cult și au preferit pe altul.

P. S. S. Episcopul greco-catolic al Gherlei, Iuliu Hossu: Eu sunt pentru absoluta libertate de conștiință. Statul are datoria ca să apere această libertate de conștiință și acesta este un principiu fundamental așezat în Constituția țării.

Însă Înalt Prea Sfințite, dacă statul trebuie să apere libertatea de conștiință a individului, el are datoria, în interesul său superior, ca să apere libertatea și să protejeze însuși cultul. Cetățeanul încă

este liber, dar statul încurajază această libertate până la libertinaj, statul încurajază în cetățenii lui spiritul de insubordonare și răsvărire?

I. P. S. S. Mitropolitul Transilvaniei, Banatului și a ținuturilor ungurene locuite de români, Nicolae Bălan: Dar când ați trecut voi toți, v'ați răsvărit? [Aplauze prelungite].

P. S. S. Episcopul greco-catolic al Gherlei, Iuliu Hossu: Iar reveniți la 1700?

26. Un straniu „intermezzo”...

P. S. S. Episcopul Valeriu Frențiu: S'a întemeiat atunci prima biserică românească creștinească. Până la 1700 n'a existat nici o biserică românească creștinească.

I. P. S. S. Mitropolitul Nicolae Bălan: Auziți, domnilor senatori, ce a spus episcopul greco-catolic de la Orade, că prima biserică creștinească românească dumnealor au întemeiat-o și că până la 1700 n'a existat biserică creștinească românească!

P. S. S. Episcopul Iuliu Hossu: Primează libertatea colectivă, libertății individuale, aceasta și în organizațiunile de stat.

I. P. S. S. Mitropolitul Nicolae Bălan: Domnilor senatori, ideia prin care a ținut să-mi răspundă fratele meu din cealaltă strană, este aceasta că statul să-și ia angajamentul de a face ca cultul să strivească pe aceia, care ar vrea să se desfacă de el.

P. S. S. Episcopul Iuliu Hossu: Nu.

I. P. S. S. Mitropolitul Nicolae Bălan: Ai zis că statul trebuie să protejeze mai mult cultul, colectivitatea, în cazul când cetățenii își manifestă dorința de a trece la alt cult.

P. S. S. Episcopul Iuliu Hossu: Evident.

27. O punere la punct.

I. P. S. S. Mitropolitul Nicolae Bălan: Aceasta înseamnă ca să nu lași libertății individuale terenul de a se manifesta, să încetușezi acest drept imprescriptibil pentru care, nu la noi, căci noi totdeauna l-am recunoscut, dar la aceia cu care v'ați aliat, s'au purtat atâtea lupte și au curs șiroaie de sânge, până ce au putut să-l dobândească. [Aplauze prelungite].

Aceste jertfe ar trebui să te oblighe să respectezi mai mult rezultatele dobândite ale libertății de a se manifesta această conștiință, așa cum Dumnezeu i-a dat dreptul și puțința să o facă, când vrea să i se închine Lui.

Te rog însă să regreți un cuvânt, pe care l-ai spus adineaori, că și-au necinstit biserica, cuvântul acesta să-l regreți.

I. P. S. S. Mitropolitul greco-catolic Vasile Suci: Intr'adevăr a fost nepotrivit.

P. S. S. Episcopul Iuliu Hossu: Dacă au făcut-o din convingere, au cinstit-o; dacă n'au făcut-o din convingere ci din alte motive, au necinstit-o, acesta este înțelesul, pe care l-am dat eu.

I. P. S. S. Mitropolitul Nicolae Bălan: Să nu iei cuvântul meu ca având ascuțiș personal, dar fiindcă Vă laudați cu cultura apuseană, pe care vreți să o reprezentați în mijlocul nostru, a balcanicilor, eu credeam că veți avea și finețele culturii occidentale, și Frăția Ta în primul rând vei regreta cuvântul de necinstire, pe care l-ai rostit.

P. S. S. Episcopul Iuliu Hossu: Eu l-am explicat cum l-am înțeles.

P. S. S. Episcopul Roman Ciorogariu: Dar cum stăm acum cu chestiunea, de când există biserica românească?

P. S. S. Episcopul Valeriu Frențiu: Imi dai voie?

I. P. S. S. Mitropolitul Nicolae Bălan: Îți dau voie dar cu o condiție: Să nu mai susții că cea dintâi biserică românească s'a întemeiat la 1701! [Ilaritate].

28. O întrebare și un răspuns.

P. S. S. Episcopul Valeriu Frențiu: Ai zis că trec dintr'o comunitate ortodoxă, să zicem, de cinci mii de inși, patru mii nouă sute la uniți și atunci este cu dreptate să treacă și biserica și tot; dar dacă trec la patru confesiuni, atunci se împarte biserica în patru?

O voce: Ia statul.

I. P. S. S. Mitropolitul Nicolae Bălan: Domnilor senatori, întreruperea P. S. S. Episcopul greco-catolic dela Orade Frențiu îmi aduce aminte de o întâmplare de pe vremea când trăia Domnul Hristos pe pământ. Atunci s'a apropiat cineva de Domnul și ispitindu-l l-a întrebat: Dacă o femeie a avut de bărbați șapte frați, căci murind cele dintâi și lăsându-i fără urmași a luat-o al doilea, dar murind și al doilea a luat-o al treilea și așa pe rând toți șapte, atunci a cui va fi muierea în Împărăția Cerurilor? [Mare ilaritate. Aplauze prelungite].

Cam așa este și întrebarea, pe care mi-ați pus-o: Vreți să împărțiți pe creștini în patru ca să-mi puneți mie întrebarea de perplexitate, a cui va fi biserica! [Ilaritate].

O voce: Nu în lumea aceasta, în lumea lui Dumnezeu.

I. P. S. S. Mitropolitul Nicolae Bălan: Iubite frate, eu cred că noi luptăm pentru Împărăția lui Dumnezeu și în lumea aceasta și am nădejdea că această Împărăție a lui Dumnezeu și aici ne va îmbrățișa frățeste pe toți deopotrivă! [Aplauze prelungite]. Deci grijiți să nu rățăciți neștiind Scripturile, nici puterea lui Dumnezeu.

29. Teza catolică e fără temei canonic.

Dar mi se răspunde din partea reprezentanților cultului catolic și greco-catolic: Nu se poate să treacă averea în caz de trecere a credincioșilor, fiindcă ar fi existând o teză de drept canonic a bisericii papiste, privitoare la subiectul dreptului de proprietate a averilor bisericești, teză care — așa se zice — făcând parte din principiile de organizație a bisericii papiste, exclude trecerea averilor deodată cu trecerea credincioșilor, deci nu poți să admiți trecerea fără să te atingi de aceste principii de organizație.

Domnilor senatori, când s'a ridicat această obiecțiune eu am luat-o foarte serios și am făcut studii temeinice ca să mă orientez asupra ei și să-mi clarific conștiința mea, voiam să mă conving dacă într'adevăr organizația bisericii catolice cuprinde o astfel de teză despre subiectul dreptului de proprietate, care să nu permită trecerea averilor. Nu voiam să mă găsesc împotriva unor principii pe care zice că-și clădește toată ființa sa unul din culte. În decursul studiilor mele am putut constata, că biserica catolică, în privința averilor bisericești, nu are o doctrină fixată așa cum pretind reprezentanții ei din Senat. Ca să dovedesc această afirmație, să-mi dați voie să citez părerea unor canoniști de seamă ai bisericii catolice.

Invățătul canonist Dr. Iohannes Baptist Sägmüller, profesor de teologie la universitatea din Tübingen, într'o carte de drept canonic purtând titlul: *Lehrbuch des katholischen Kirchenrechts*, publicată în anul 1914 vol. II, cu acel *Imprimatur*, care este obligator pentru ca să vadă lumina zilei cărțile de teologie în biserica catolică și care este dat de către Arhiepiscopul Thomas din Freiburg în Breisgau, ne dă la pagina 449 următoarea precizare pe care am tradus-o românește: *«Fiindcă în dreptul canonic nicăiri nu se precizează, cine este proprietarul averilor bisericești, de aceea asupra acestei chestiuni există diferite concepțiuni»*.¹

Iată deci un reprezentant autorizat — și nu este singurul — al științei de drept canonic apusean, care ne declară categoric că în biserica papistă nu există o teză de drept canonic precizată, cu privire la subiectul dreptului de proprietate al averilor bisericești, ci există, în această privință, numai diferite opinii. Autorul citat analizează nu mai puțin decât 7 asemenea opinii. Astfel stând chestiunea, e limpede că nici o opinie de acest fel nu poate face pretenția de a fi identificată cu însăși organizația bisericii papiste.

Dintre opiniunile de acest fel mă mărginesc să amintesc la acest loc, în-deosebi pe aceea care a fost debitată

¹ In original: „Da im Kanonischen Recht nirgends direkt erklärt, wer der Eigentümer des Kirchenvermögens sei, so bestehen hierüber verschiedene Anschauungen”.

ori a fost implicată în punctele de vedere pe care le-au susținut aici reprezentanții cultului catolic.

30. Este biserica, în întregimea ei, subiectul dreptului de proprietate al averilor bisericești?

În decursul discuțiilor asupra acestui proiect de lege pe care-l analizăm, s'a spus că biserica catolică în întregimea ei ar fi subiectul dreptului de proprietate al averilor bisericești. Părerea aceasta a avut pe vremuri, ce este drept, mulți aderenți între canoniștii bisericii catolice și mai are și astăzi. Ei pretind că biserica catolică în întregime fiind personalitate juridică și Scaunul Papal, în special, fiind personalitate juridică din dreptul divin, ar fi și purtătoarea dreptului de proprietate al averilor bisericești. Aderenții acestei opinii derivă din calitatea de persoană juridică a întregii biserici, și personalitatea juridică a părților constitutive ale ei.

Vom căuta să cităm părerea canonicistului Sägmüller, ca să vedem cum apreciază el această opinie de drept canonic apusean. El zice: „O altă concepție este aceea că biserica catolică ca atare ar fi proprietarul de drept și legal al averii bisericești în întregul și în părțile ei. Însă nici această opinie nu poate fi susținută, nici cu dovezi istorice și nici cu dovezi juridice. Din punct de vedere istoric, originea averii bisericești trebuie căutată în mod cu totul deosebit în danii. Dar aceste danii nici când nu sunt făcute pe seama bisericii întregi, ci sunt făcute unei anumite biserici ori unei anumite instituții bisericești. Apoi, nici dreptul roman și nici dreptul canonic nu consideră biserica întreagă ca persoană juridică”. — Vă rog să Vă notați aceasta, domnule ministru al cultelor. — „Astfel încă împăratul Iustinian, pentru cazul când cineva ar lăsa prin testament vre-o avere lui Hristos, n'a declarat ca moștenitor biserica întreagă și n'a poruncit ca moștenirea să fie predată vre-unui episcop, ci a hotărât ca acea moștenire să treacă în proprietatea bisericii din localitatea în care a murit testatorul. Apoi dreptul canonic nu cunoaște un *dominium reciprocum* în averea bisericească. Fără permisiune papală, nici o avere nu poate trece dela o biserică mai bogată la alta mai săracă, cu atât mai puțin dela o eparhie la alta. Afară de aceasta, singuraticile biserici, mănăstiri etc. pot încheia transacțiuni de drept într'olaltă, pot să cumpere una dela alta proprietăți. Dacă biserica în întregimea ei ar fi proprietara averilor bisericești, atunci toate acestea nu ar fi necesare și nici posibile, (Op. cit. pag. 450).

P. S. S. Episcopul greco-catolic al Gherlei, Iuliu Hossu: Teza noastră.

I. P. S. S. Mitropolitul N. Bălan: Vom vedea îndată. Prin urmare, nu există între principiile de organizațiune ale bisericii catolice, teza, că biserica în întregimea ei ar fi subiectul dreptului de proprietate a averilor bisericești.

31. O teză „sui generis”: a P. S. S. Iuliu Hossu.

Prea Sfințitul dela Gherla în cuvântarea ce a ținut-o aci a spus că nu biserica în întregimea ei, ci cultul este subiectul dreptului de proprietate al averilor bisericești, iar prin cult a înțeles biserica organizată între granițele țării.

P. S. S. Episcopul Iuliu Hossu: Da, așa am înțeles.

I. P. S. S. Mitropolitul Nicolae: Așa dar, aprobă P. S. Sa că aceasta este interpretarea justă a punctului de vedere pe care l-a reprezentat aici.

Vedeți, Prea Sfinția Sa a avut rezervă față de teza pe care am combătut-o cu argumente luate dela un autor catolic, și din cauza aceasta nu a luat biserica întreagă ca subiect al dreptului de proprietate, ci a luat numai biserica organizată între granițele țării noastre, pentru ca Dvs. să nu aveți temerea că averile aparținătoare cultului organizat din țara noastră ar putea să fie reclamate cu drept de proprietate de autorități eclesiastice din afară de hotarele țării noastre. Această formulare a adoptat-o P. S. Sa numai pentru ca să-și facă simpatic punctul de vedere înaintea Domniilor Voastre. Dar noi știm că biserica romano-catolică din țara aceasta ca și din alte țări, face parte întregitoare din biserica universală a catolicismului și, prin urmare, în virtutea organizației ierarhice centraliste culminând în papa, ceea ce face proprietatea unei părți, este totodată și proprietatea întregului. Deci teza P. S. Sale de la Gherla duce în ultima analiză tot la biserica catolică întreagă ca subiect al proprietății.

P. S. S. Episcopul greco-catolic al Gherlei Iuliu Hossu: Ați văzut Înalt Prea Sfințite ce scria autorul pe care l-ați citat?

I. P. S. S. Mitropolitul Ardealului N. Bălan: Dar fratele meu dela Gherla, s'a oprit la jumătatea tezei, neavând curajul să-și desvolte punctul de vedere în întregime, pentru că i s'a părut că nu ar întruni simpatiile Domniilor Voastre. În definitiv însă teza pe care a susținut-o este numai un fragment din teza integrală că biserica catolică în întregimea ei ar fi subiectul dreptului de proprietate.

P. S. S. Episcopul greco-catolic al Gherlei, Iuliu Hossu: Înalt Prea Sfințite, singur ați adus canonicistul și ați spus că nu se mai apără astăzi părerea, că biserica universală ar fi subiectul de drept al proprietății bisericești; cum ne atribuiți nouă mai mult decât spune

Sägmüller pe care l-ați citat. Nu știu ce să mai zic!

I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae al Ardealului: Este adevărat că canonicistul Sägmüller combate opiniunea că biserica catolică universală ar fi subiectul dreptului de proprietate a averilor bisericești, dar nu e mai puțin adevărat că există și astăzi canoniști și teologi apuseni cari susțin că biserica universală ar fi subiectul dreptului de proprietate. Unii canoniști combat teza aceasta, dar alții o susțin, iar părerea pe care a susținut-o Prea Sfințitul dela Gherla este numai o parte diminuată din acea teză, întru cât Prea Sfinția Sa consideră cultul ca subiect al dreptului de proprietate, însă n'a avut curajul să treacă noțiunea cultului dincolo de hotarele țării.

32. O altă teză: a P. S. Episcop dela Lugoj.

Prea Sfințitul episcop greco-catolic dela Lugoj a susținut altă teză, spunând că nu cultul organizat între hotarele unei țări, ci instituțiunile bisericești sunt subiectul dreptului de proprietate. Este adevărat că ați susținut așa, Prea Sfințite? Ați zis: Biserica prin instituțiunile sale; nu instituțiunile înșile, ci Biserica prin instituțiunile sale. Accentuez aceasta, Prea Sfinția Voastră implicați deci în teoria instituțiilor înșasi biserica catolică, dar nu știu luați biserica în sensul universalist al bisericii catolice, ori în sensul mai regionalist dintre granițele țării, cum a înțeles-o P. Sf. dela Gherla.

P. S. Sa Episcopul Al. Niculescu: În sensul acesta. Aceste instituții nu se nasc spontan, dela sine, ci cu aprobarea episcopului.

I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae Bălan: Există în dreptul canonic teoria instituțiilor ca subiect al dreptului de proprietate și această teorie spune limpede: „Nici Biserica în întregime, nici cultul dintr'o țară, ci numai instituțiunile bisericești sunt subiectele dreptului de proprietate”. Dar Prea Sfințitul dela Lugoj această opinie nu o susține în formularea ei clară, ci implică iarăși biserica cu instituțiunile și astfel îmi face impresia că și Prea Sfinția Sa în definitiv tot la opiniunea că biserica este subiectul dreptului de proprietate vrea să ajungă.

33. Și o a treia teză: a I. P. S. Arhiepiscop Cizar.

Iar Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Cizar este de altă părere. I. P. S. Sa spune într'un memoriu datat din 3 Aprilie 1925, că „proprietatea bisericilor [caselor de rugăciuni] și a averilor bisericești... aparține comunităților”. [Cf. Dr. I. Mateiu: Dreptul bisericesc de stat în România întregită, București 1926, pag. 69].

34. Trei episcopi catolici reprezentând patru teze...

Vedeți, prin urmare, domnilor senatori, că chiar între reprezentanții cultului catolic opiniile sunt împărțite, considerând ei când biserica catolică în totalitatea ei, când cultul catolic organizat între granițele țării, când instituțiile, ba chiar și comunitățile, ca subiect al dreptului de proprietate a averilor bisericești. Când aceasta este situațiunea, pot pretinde Dumnealor că există în dreptul canonic apusean o teză quasi-dogmatică, imutabilă, cu privire la subiectul dreptului de proprietate, teză care n'ar permite trecerea averilor bisericești?

Dl Elemér Gyárfás: Înalt Prea Sfințe, aici sunt lucruri deosebite: dreptul de proprietate, subiectul dreptului de proprietate și dreptul de a dispune.

I. P. S. S. Mitropolitul N. Bălan: Eu încă fac deosebiri, pe cum veți vedea îndată.

Prea Sfințitul dela Lugoj a citat eri o serie de canoane, după Pidalionul tradus de Veniamin Costache și publicat la Sfânta Mănăstire a Neamțului. Dar acele canoane se refereau toate exclusiv la dreptul și la modalitățile de administrare a averilor bisericești; nici unul însă n'a precizat chestiunea de care ne ocupăm: care este subiectul dreptului de proprietate al averilor bisericești? Așa este Prea Sfințite!

P. S. S. Episcopul greco-catolic al Lugojului Al. Niculescu: Imi dați voie Înalt Prea Sfințe?

I. P. S. S. Mitropolitul Ardealului, Banatului și ținuturilor ungurene locuite de Români N. Bălan: Pe cum spunea adineaori și dl senator Gyárfás, acestea sunt două chestiuni diferite: dreptul de proprietate și dreptul de administrare. Prin urmare, nici un canon din cele pe care le-ați citat nu legitima punctul de vedere pe care l-ați reprezentat. Eu pot trece deci ușor peste acele canoane, fără să le analizez încă odată.

35. Laicii și administrarea averilor bisericești.

P. S. S. Episcopul greco-catolic al Lugojului Al. Niculescu: Imi dați voie Înalt Prea Sfințe să Vă întrerup? Vă întreb dacă poporul, colectivitatea, este subiectul de drept al acelor averi.

I. P. S. S. Mitropolitul Ardealului, Banatului și ținuturilor ungurene locuite de români N. Bălan: Nu discut aceasta încă. N'am ajuns aci.

P. S. S. Episcopul greco-catolic al Lugojului Al. Niculescu: ...cum se face atunci că aceste canoane și peste tot practica bisericii până în veacul XIII și dela al XIV-lea încoace nici n'a admis pe laici la administrarea averilor. Cum se poate ca proprietarul adevărat al acelor averi să fie exclus dela administrarea lor?

I. P. S. S. Mitropolitul Ardealului, Banatului și al ținuturilor ungurene locuite de Români N. Bălan: Pentruca să răspund la această chestiune ar trebui să fac o expunere amănunțită asupra participării laicilor în timpurile primare ale creștinismului la hotărârea chestiunilor bisericești. Aduc atunci aminte Prea Sfințitului dela Lugoj că Sf. Ciprian spune undeva, că nimic nu face fără să consulte poporul, evident, că în primul rând în chestiunile materiale trebuie să ia acest consult poporului, iar nu în chestiunile sacramentale, rezervate exclusiv ierarhilor.

P. S. S. Episcopul greco-catolic român al Lugojului Al. Niculescu: Nu este urmă despre această afirmare.

I. P. S. S. Mitropolitul Transilvaniei, Banatului și ținuturilor ungurene locuite de Români, N. Bălan: Ar trebui să cercetăm mai amănunțit urmele istoriei bisericești. Se va vedea atunci de sigur în multe cazuri o participare a poporului, chiar și la alegerile episcopilor, și în alte chestiuni, nu numai la administrarea bunurilor.¹

P. S. S. Episcopul greco-catolic român al Lugojului, Al. Niculescu: Cu vot consultativ.

I. P. S. S. Mitropolitul Transilvaniei, Banatului și ținuturilor ungurene locuite de Români N. Bălan: Numai biserica catolică, care s'a clauzulat în mod cu totul unilateral, în principiul clerical interpretat în sens exclusivist, a exclus, și nici ea pretutindeni, participarea mirenilor la orânduirea chestiunilor bisericești.

36. Ce zice canonistul Dr. Nicodim Milaș.

Dar Prea Sfințitul dela Lugoj s'a provocat și la autori de drept canonic ortodox, a citat pe fostul Episcop de Zara Dr. Nicodim Milaș. De data aceasta P. S. S. a controlat mai bine textul traducerii românești, decât atunci când vorbind în comisiune a adus textul românesc tradus în mod greșit. Greșala este a traducătorului, nu a Prea Sfinției Sale. Sunt silit să-i fac Prea Sfinției Sale obiecțiunea, că a rupt un text din capitolul lui Milaș și l-a interpretat unilateral, fără să țină seamă de întreaga opiniune a autorului în această chestiune. P. S. S. a dat această importanță precumpănitoare următorului text din Milaș: „după dreptul canonic al bisericii orientale comunitatea bisericească nu poate fi subiectul proprietății bisericești, fiindcă atunci i s'ar contesta bisericii personalitatea juridică și afară de aceasta n'ar fi nici un motiv justificat de a considera comunitatea politică drept proprietară a acestei averi” [Dr. Nicodim Milaș: *Dreptul bisericesc oriental*. Traducerea rom. București 1915 pag. 425].

¹ Chiar Status-ul catolic din Ardeal are participarea mirenilor în organizația sa.

Canonistul Milaș contestă comunității bisericești dreptul de a fi subiectul proprietății, pentruca să suprimă argumentele celor ce consideră comunitatea politică subiect al averilor bisericești. Aceasta e intenția lui Milaș care-i servește ca motiv al afirmației sale. Însă părerea lui în chestiune o vom cunoaște dacă vom cita, în traducere emendată și următorul text: „Dreptul bisericesc oriental stă pe acelaș punct de vedere cu izvoarele de drept bisericesc din timpul când biserica nu era separată. Aceste izvoare desemnează pe fiecare biserică locală pentru sine luată ca subiect al proprietății asupra acelor părți ale averii generale a bisericii, care se obțin prin donație, moștenire, testament sau într'alt asemenea chip. Fiecare biserică locală pentru sine are toate drepturile unui proprietar de drept și reprezintă pentru sine singură și față de un al treilea, o persoană juridică. Acest principiu canonic al bisericii despre proprietatea de sine stătătoare a fiecărei biserici locale în parte asupra averii ei, s'a încetățenit astfel în practica bisericească, că era aspru interzis episcopilor să întrebuițeze averea unei biserici pentru scopurile alteia, fie că chiar amândouă bisericile erau supuse unuia și aceluiaș episcop și deci erau părți constitutive ale aceleiași eparhii” [op. cit. pag. 427].

Prin urmare este limpede, că conform textului citat, biserica ca instituție locală este subiectul dreptului de proprietate; însă când Prea Sfințitul greco-catolic de la Lugoj a susținut teza aceasta, s'a gândit totdeauna la biserică — ca la un *vacuum*, la instituție chiar fără de credincioși.

37. Ce zice Sf. Apostol Pavel.

Ca să-i rectific această noțiune mă voi referi la autoritatea Apostolului Pavel, care scrie către comunitatea creștinilor din Corint: „*Voi sunteți biserica Dumnezeului celui viu*” [II Cor. 6, 16].

Eu cred că este o greșeală de a considera instituția deșartă de credincioși. Prea Sfinția Sa a spus că dacă s'ar pierde toți credincioșii ar mai rămâne instituția 100 de ani!

Care este scopul bisericii? Este mântuirea credincioșilor. Cu această misiune merg și organizațiile parohiale în mijlocul poporului. Prin urmare organizațiunea aceasta nu-și are scopul în sine, ci este numai un instrument pentru scopurile spirituale pe care le urmărim prin religione, prin credință [Aplauze]. Și dacă scopul instituției parohiale este de a servi ca organ al credinței, pentru mântuirea sufletelor, atunci când nu este nici un suflet, în instituția parohiei, pe care să-l mântuiești, cine să cânte în biserică, Prea Sfințite? — Cucuvaia?

P. S. S. Episcopul Al. Niculescu al Lugojului: Imi dați voie, acea instituție

nu suferă, pentru că i se pot reface cadrele.

I. P. S. S. Mitropolitul Nicolae Bălan: Posibilitățile nu contează în cazul acesta, ci contează realitățile. Și dacă realitatea s'ar prezenta în toată duritatea ei astfel, că într-o localitate n'ar exista nici un credincios, atunci cum vei putea considera ca existentă instituția în acea localitate?

38. Ce zice marele mitropolit Andreiu Șaguna.

Dar Prea Sfințitul s'a provocat și la nemuritorul și marele nostru mitropolit Andreiu Șaguna, pe care nu l-au înțeles frații mei din cealaltă strană, până ce a fost în viață, și-l răstălmăcesc acum după moarte. S'a spus că Șaguna încă ar fi reprezentând, în cartea sa *Compendiu de drept canonic* pag. 193, lucrată cu multă trudă în mijlocul atâtor lupte și osteneli, opinia Prea Sfinților Episcopi greco-catolici, că averea ar fi a bisericii. Prea Sfințitul a rupt și în cazul acesta un cuvânt din cartea lui Șaguna, fără însă să-i vadă înțelesul în lumina întregii concepțiuni ce o are mitropolitul Șaguna în chestiunea aceasta. Cine este subiectul dreptului de proprietate a averilor bisericești după părerea Mitropolitului Șaguna? Iată ce spune...

P. S. S. Episcopul Al. Niculescu al Lugojului: Nu comunitatea...

I. P. S. S. Mitropolitul Nicolae Bălan: Iată ce ne spune: Luându-se aceste averi, precum și trebuie să se ia, în înțelesul învățătorei evanghelice a lui Hristos, urmează că proprietarul lor este „Domnul” va să zică: „Domnul Isus Hristos”, dela carele toți aceia cari au contribuit la înființarea acelor averi bisericești spre scopuri religioase și filantropice, așteaptă răsplătire după cele ce au însemnat evanghelistul Matei, când a zis: „Veniți binecuvântații Părintelui meu” etc.

Aceasta este concepțiunea lui Șaguna. E una din multele concepțiuni cari au existat în privința aceasta. Și având Șaguna concepția că Domnul este proprietarul averilor bisericești, una atunci evident, pentru Șaguna nu se mai trata decât de cine are dreptul de a administra aceste averi, și răspunde că comunele bisericești parohiale au acel drept. Dar în cazul acesta nimeni nu are dreptul să scoată din textul cărții lui Șaguna, în mod unilateral, că nu Domnul, ci altcineva este subiectul dreptului de proprietate...

P. S. S. Episcopul Al. Niculescu al Lugojului: Prin faptul că poporul participă la administrare, nu urmează că este și proprietarul averei. Prin urmare, îl exclude...

I. P. S. S. Mitropolitul Nicolae Bălan: Vă rog să înțelegeți Prea Sfințite, că Șaguna ca să se apere teza că Domnul este proprietarul averilor bise-

ricești, exclude orice alt proprietar. Dacă cineva astăzi ar avea concepția lui Șaguna, că „Domnul este proprietarul” averilor bisericești, atunci în mod consecvent și logic va trebui să excludă și comunitatea și biserica locală și biserica universală și pe oricine altul dela dreptul de proprietar. Lucrul e clar. Dar atunci nimeni nu se poate provoca la Șaguna în sensul în care te-ai provocat Prea Sfinția Ta.

[Fiind ora șase, se consultă Senatul asupra prelungirii ședinței și se admite].

I. P. S. S. Mitropolitul Ardealului, Banatului și ținuturilor ungurene locuite de Români Nicolae Bălan: Domnule președinte, sunt foarte mulțumitor domnilor senatori pentru atențiunea care mi-au acordat-o și-i rog să mă onoreze și mai departe cu ea [aplauze].

Mă voi strădui să concentrez cât mai mult cele ce am spus dela acest loc.

39. Sinodul provincial al Mitropoliei Blajului admite teza ortodoxă.

Să-mi dați voie, frații mei, să mă provoc și eu pentru a elucida această chestiune cât mai bine și mai complet la izvoarele de drept canonic ale Fraților Lor, și anume la o hotărâre a conciliului al treilea provincial al mitropoliei greco-catolice a Blajului. Acest conciliu ținut la 1900, dăduse următoarea hotărâre: „Comuna bisericească care ar avea voie să ridice biserică nouă, va fi datoare a așterne ordinariatului plan și preliminar, arătând că dispune de mijloacele materiale pentru edificare, că dispune de loc *propriu* pentru edificare, **intabulat pe comuna bisericească**” [cf. Dr. I. Matei, Op, cit. pag. 65].

Prin urmare Sinodul al III-lea provincial obligă comuna bisericească, ca atunci când vrea să-și zidească biserică, să aibă locul intabulat asupra sa cu drept de proprietate în cartea funduară.

[I. P. S. S. Mitropolitul Vasile Suciu, întrerupe].

Să vă răspund I. P. Sfințite dela Blaj că în Ardeal aproape toate bisericile, casele parohiale și averile sunt intabulate pe numele comunităților sau parohiilor bisericești.

Voci: Nu este așa.

Dr. Elemér Gyárfás: N'au dreptul să le vândă.

I. P. S. S. Mitropolitul Ardealului, Banatului și ținuturilor ungurene locuite de Români, Nicolae Bălan: Domnilor, aceasta este o altă chestiune. Vă rog să nu confundați mereu lucrurile. Este altceva dreptul de proprietate și altceva dreptul de administrare. A avut sinodul provincial din Blaj dreptul de a hotărî ca aceste averi să fie intabulate pe numele comunităților bisericești, dar nu s'a atins de drepturile de proprietate ale comunelor bisericești, ci a făcut uz de dreptul de administrare.

I. P. S. S. Mitropolitul Vasile Suciu: Înalt Prea Sfințite, acesta este capitolul 2. Să-mi spui ce tratează capitolele 1, 2 și 3 din Sinod. În capitolul 1 este vorba de liturgii, cum se fac liturgiile; în capitolul 2 este vorba despre locurile unde se fac liturgiile, adică despre biserici, iar în cap. 3 se vorbește despre cimiter etc.

În cap. 2 se spune: „Omule, când vrei să faci biserică, mai întâi să ai planul bisericii, fondul pentru zidirea bisericii și apoi locul pe care zidești. Bagă de seamă ca să fie pe numele comunității, nu pe nume străin. Dacă te-ai apuca să cumperi loc dela cineva, trebuie ca acel loc să-l treci pe numele comunității și numai așa să zidești biserică. Așa că conciliul te face atent ca locul să fie pe numele bisericii. El nu tratează „ex professo” această chestiune.

I. P. S. S. Mitropolitul Transilvaniei, Banatului și ținuturilor ungurene locuite de români N. Bălan: Domnilor senatori, Înalt Prea Sfinția Sa prin interpelarea făcută mi-a dat dreptate mie, pentru că indiferent dacă conciliul provincial din Blaj a tratat chestiunea „ex professo” ori n'a tratat-o „ex professo”, rămâne faptul că acel conciliu a obligat comunele bisericești să se îngrijească de teren propriu, intabulat pe ele cu drept de proprietate, dacă vreau să clădească biserici nouă.

Prin urmare sinodul provincial al III-lea a recunoscut, că dreptul de proprietate asupra terenului pe care e să se clădească o biserică nouă este al comunei bisericești. Acest punct de vedere a fost confirmat în Statutul Organic șagunian, pentru biserica ortodoxă. Biserica unită a confirmat același punct de vedere prin hotărârea adusă și prin cărțile funduare.

40. O acomodare prezumptivă cu urmări sigure.

Dar, Prea Sfințitul Hossu mi-a spus că vor desface acest lucru din cărțile funduare și vor trece averile comunelor bisericești pe eparhii.

P. S. S. Episcopul Iuliu Hossu: Aceasta nu am spus. Am spus că dacă ne siliți prin lege, da, ne vom acomoda noiei situații de drept.

I. P. S. S. Mitropolitul Ardealului Nicolae Bălan: A spus deci nu categoric, ci hipotetic, că s'ar putea întâmpla. Mie mi-ar plăcea să ia măsura aceasta, ca în adevăr să dispară dreptul de proprietate de pe comuna bisericească și să-l intabuleze pe episcopii, ca să vedem ce va zice poporul, ce vor zice enoriașii D-Voastră. Eu mă tem că într'un caz ca acesta „s'ar răzvrăți”!

P. S. S. Episcopul greco-catolic al Gherlei Iuliu Hossu: Nu vom ajunge acolo.

I. P. S. S. Mitropolitul Ardealului Nicolae Bălan: Cred și eu.

41. Concluzia.

Domnilor senatori, cred că în cele precedente, discutând chestiunea trecerii averilor bisericești în caz de trecere a credincioșilor dela un cult la altul, am dovedit în mod suficient, că biserica papistă nu are o teză precisă și făcând parte din principiile de organizare ale ei, cu privire la subiectul dreptului de proprietate a averilor bisericești, ci în privința aceasta au fost susținute diferite opinii de canoniștii acelei biserici.

Aceasta fiind situațiunea, Vă întreb eu, domnilor senatori: poate oare statul nostru românesc ca printr'o lege a cultelor să codifice una din aceste multe opinii cu privire la subiectul dreptului de proprietate, și anume tocmai aceea care le convine momentan mai mult fraților mei uniți, pentru ca, după cum zic ei, să-și apere biserica de zgudui și neliniște? Se poate statul nostru identifica cu una din aceste multe opinii de drept canonic ale bisericii apusene? Evident, nu. Pe drumul acesta statul nostru nu poate merge în opera sa de legiferare.

Ceeace Vă cerem noi în chestiunea aceasta, domnule ministru al cultelor și onorat guvern, este să priviți realitatea în față cum se prezintă. Statul nu poate să considere ca proprietar al averilor bisericești decât pe acela, pe care sunt înscrise în cărțile funduare aceste averi. Dacă ele sunt întabulate pe comunitatea creștinilor dintr'o localitate și dacă creștinii, în virtutea libertății de conștiință pe care statul s'a angajat să o protejeze, au luat hotărîrea să treacă la altă confesiune, atunci eu cred că pentru oricine e limpede că statul nu poate să tragă altă concluziune, decât că averile bisericești [edificiul bisericei, casa parohială etc.], cari sunt în funcțiune de conștiința religioasă, au să urmeze și ele această conștiință religioasă, pe care au să o servească. Ceeace Vă rugăm noi, domnule ministru al cultelor, este să binevoiți a preciza lucrul acesta cu destulă claritate în legea aceasta pe care o discutăm. Așa cum este formulat articolul 47 va da naștere la certe și neînțelegeri, întru cât el lasă nelămurită întrebarea, cui are să aparțină, în caz de trecere dela un cult la altul, biserica, casa parohială etc. ca și când partea care va fi mai tare ori mai isteață ar avea dreptul să le stăpânească. Trebuie deci spus limpede în lege, că deodată cu majoritatea credincioșilor dintr'o parohie, averea se va împărți conform principiului proporției numerice. E un principiu echitabil. Când eu mă despart de fratele meu, e cu dreptate ca să împărțim frățeste și averea noastră pe care am folosit-o în comun până atunci.

III. Procesul cel mare.

1. Principiile fraților, la 1700 și astăzi.

*Domnule Președinte,
Domnilor Senatori,*

Astăzi frații noștri vreau să fie tari în principii, însă la 1700, ei cum au trecut? Nu au trecut cu toate bisericuțele și averile cari aparțineau pe atunci asupritei și neîndreptățitei biserici ortodoxe?!

2. Ne-au luat biserica lui Brâncoveanu.

Ocrotiți de stăpânirea politică de atunci, ne-au luat cu puterea chiar și biserica lui Brâncoveanu din Făgăraș, pe care marele Voevod al Țării Românești și ocrotitor al ortodoxiei o zidise pe seama Românilor ortodocși cu câțiva ani înainte de a se fi produs ruperea unei părți a Românilor din Ardeal dela biserica lor strămoșească.

Mitropolitul Atanasie dela Alba-Iulia venise să ia darul arhieriei dela București și darul i l-a dat Mitropolitul de pe vremea aceea Theodosie Veștemeanu, iar marele Voevod Brâncoveanu i-a dăruit moșia dela Merișani din județul Argeș, ca cu atât mai ușor să-și poată îndeplini misiunea pentru care a primit darul pentru Ardeal. Pe frântispiciul bisericii zidită de Constantin Brâncoveanu în Făgăraș se găsește până astăzi inscripțiunea care spune că biserica a fost zidită *pentru Românii de legea pravoslavnică!* De câteori intrați astăzi în acea biserică și cetiți inscripțiunea care arată voința Marelui Voevod nu aveți mustrare de cuget că nu mai sunteți ortodocși, ori cel puțin că posedați pe nedreptul biserica care a fost zidită pentru ortodocși, iar nu pentru voi?

P. S. S. Valeriu Frențiu: Și noi suntem ortodocși!

Dl Al. Lapedatu, ministrul cultelor și artelor: Prea Sfințitul Episcop al Oradiei-Mari a zis că și D-lor sunt ortodocși.

P. S. S. Valeriu Frențiu: Suntem ortodocși uniți cu Roma.

Dl Al. Lapedatu, ministrul cultelor și artelor: Aceasta este formula exactă: ortodocși uniți cu biserica din Roma.

3. ...Și mănăstirea Prislopului.

I. P. S. S. Nicolae Bălan, Mitropolitul Ardealului: Ne-au mai luat încă și mănăstirea Prislopului zidită de călugărul Nicodim, acelaș care întemeiase pe timpul lui Mircea cel Bătrân și mănăstirile Vodița și Tismana, care trecând Carpații pe pământul Ardealului a înființat lângă Hațeg mănăstirea Prislop pe seama ortodocșilor.

4. ...Și biserica zidită de Mihai Viteazul și alte multe, multe...

Între alte posesiuni frauduloase frații noștri mai au și biserica zidită de marele Voevod Mihai Viteazul în Ocna-Sibiului și care a trebuit să sufere situațiunea de a fi protejată de statul unguresc. Era între bisericile patronate.

Evident, că nici călugărul Nicodim pe timpul lui Mircea, nici Mihai Viteazul și nici Constantin Brâncoveanu n'au zidit bisericile lor pe seama voastră, pentru simplul motiv că pe atunci uniți nici nu existau între Români.

Domnilor senatori, s'au ridicat glasuri din sânul bisericii ortodoxe, care pe dreptul au reclamat aceste biserici, care sub nici un titlu nu ar putea aparține bisericii unite. Eu însă, iubite frate, și în privința aceasta sunt mai îngăduitor și nu mă supăr prea mult fiindcă le dețineți frățiile voastre, pentru că să mai aveți câte un monument din vremurile de veche unitate bisericească... [aplauze îndelung repetate] câte un monument care să vă aducă aminte de tradițiile de glorie din trecutul nostru și bisericesc și național, să vă aducă aminte de Brâncoveanu și de Mihai Viteazul și de părintele Nicodim, și de ceialalți mari ctitori ai neamului și ai legii noastre strămoșești [aplauze puternice].

5. Ceeace nu se poate îngădui.

Însă ceeace nu se poate îngădui este ca statul nostru să spună astăzi ceeace cereți Frățiile Voastre, să spună că nu e permisă trecerea averilor bisericești, lucru care în Ardeal s'ar putea interpreta că nu e permisă trecerea credincioșilor. Aș vrea să obțineți, fie și indirect și cât mai pe departe, măcar aparența unei indicațiuni de acest fel: Vedeți voi, creștini și Români din Ardeal: nu se poate face trecerea precum voi în sufletul vostru ați voi-o; statul vă oprește; România-mare vă oprește; trebuie deci să rămâneți greco-catolici, așa cum v'au făcut habsburgii, pentru totdeauna.

I. P. S. S. Mitropolitul Suci: Așa s'au născut.

P. S. S. Episcopul Valeriu Frențiu: I. P. Sfințe, ești de părere că dacă o comună ortodoxă din episcopia I. Prea Sfinției Tale trece la bapțiști, biserica să se dea la bapțiști?

I. P. S. Mitropolitul Vasile Suci: N'au dreptul bapțiștii.

P. S. S. Episcopul Iuliu Hossu: Au dreptul la biserică și la casa parohială.

I. P. S. S. Mitropolitul Nicolae Bălan: Eu nu mă tem, că vre-o comunitate din biserica mea ar trece la bapțiști; te rog, ai aceiași siguranță și Frăția Ta, că nu vor trece la noi din biserica Frăției Tale? [Aplauze].

Intâi bapțiștii n'au drept...

P. S. S. Episcopul Iuliu Hossu: Trebuie să aibă.

I. P. S. S. Mitropolitul Nicolae Bălan: Biserică da.

Dar ca să răspund la întreruperea ce mi-ai făcut, eu iubite frate, dispoziția aceasta ca biserica să urmeze conștiinței religioase, indiferent dela care cult, la care cult se face, o consider ca o dispoziție principială și de-o valoare deopotrivă pentru toate confesiunile. De aceea nu aveți motiv să vă plângeți că voim să vă facem nedreptate.

6. Noi nu cerem privilegii, ci afirmarea unui principiu de dreptate.

Domnule ministru, Vă rugăm să fim bine înțeleși, că noi nu vă cerem să faceți o nedreptate celorlalte culte și o favoare bisericii ortodoxe, luând în lege o astfel de dispoziție ca dela oricare alt cult să se poată face trecerea credincioșilor și a averilor la biserica ortodoxă, iar invers, dela biserica ortodoxă la alte culte să nu se poată face această trecere. Atunci, când am cere aceasta, ați putea spune că veți fi nedreptățiți. Dar noi nu cerem favoruri, ci cerem afirmarea unui principiu în conformitate cu teza, pe care am susținut-o. În sfârșit, de ce n'aș spune-o și pe aceasta una? Vreau ca dacă o fi cu voia lui Dumnezeu să se întoarcă iarăși frații noștri la biserica strămoșească, să se întoarcă așa cum s'au dus, cu averi cu tot! [Ilaritate].

7. Este posibilă reintegrarea noastră bisericească?

P. S. S. Hossu dela Gherla mi-a pus în zilele trecute prietenește întrebarea, să-i răspund cu toată sinceritatea: Cred eu, că în adevăr vom ajunge iarăși să fim una, vom ajunge să avem unitatea noastră bisericească? Nu vezi, mi-a zis fratele meu, alte popoare mai culte decât noi, bunăoară Germanii, cum sunt despărțiți în confesiuni, și pe lângă toate silințele ce și-au dat, totuși n'au ajuns la unitate bisericească! S'a mai provocat și la unguri, cari deasemenea sunt divizați pe terenul bisericesc, dar nici ei n'au putut să-și creeze o unitate. Crezi într'adevăr Frăția Ta, că noi vom ajunge la unitatea bisericească?

P. S. S. Episcopul Valeriu Frențiu: Dacă avem dragoste în suflet, da!

I. P. S. S. Mitropolitul Nicolae Bălan: Să-mi dați voie, domnilor senatori, să vă comunic ce i-am răspuns. L-am rugat pe fratele meu, să nu pună poporul românesc alături de poporul german și nici chiar de cel unguresc în ce privește diviziunea confesională. Cazurile nu se prezintă la fel, ci au înfățișări cu totul deosebite. La noi n'a existat o reformă bisericească pe urma căreia să se fi săpat o adâncă diviziune între confesiuni. La noi n'a existat un Luther, care să fi adus interpretări nouă

de principii religioase și bisericești, cum au adus corifeii marei reformațiuni: Mântuirea numai prin credință, Biblia ca singura normă și ca unicul izvor al credinței etc. Eu nu discut exactitatea dogmatică a acestor principii, ci constat numai, că la bazele mișcării de acolo a existat o reformă reală, bazată pe interpretări nouă de principii, pentru care s'au dat lupte și s'au vărsat șiroaie de sânge, s'au purtat războaie de șapte și de treizeci ani.

Dar la voi... interpretări de principii religioase?! Halal de capul lor! În 1700 la bietul mitropolit Atanasie, interpretări nouă, necunoscute până atunci, care să stea la baza unei mișcări inițiate și purtată cu convingere și cu însuflețire, până la jertfe de sânge?! Ar trebui să-ți bați crud joc de el, ca să-i atribui așa ceva.

8. Cum s'a făcut unirea.

Pentruca să vă arăt eu ce au iscălit cu mână tremurătoare ceice s'au învoit, îndoindu-se în inimile lor, să primească la 1700 unirea cu Roma, voi cita cuvintele lor: „Și așa ne unim acești ce scrim mai sus, cum toată legea noastră, slujba bisericii, liturgia și posturile să stea pe loc, iară să n'ar sta pe loc acelea, nici aceste peceți să n'aibă nici o tărie asupra noastră și vladica nostru Athanasie să fie în cap și nime să nu-l hărbătăluască”.¹

Și fiindcă Prea Sfințitul Episcop greco-catolic dela Lugoj a citat din dl N. Iorga, să-mi deee voe să citez și eu comentarul pe care-l face învățatul nostru istoric la actul unirii din 1700: „Nu se poate din partea unor clerici o mai vădită urmărire a interesului material, o mai mare neîncredere față de aceia cărora le întind mâna spre unire și o mai mare iubire pentru rosturile îndătinat de care în ruptul capului nu se pot despărți, ale vechii biserici în care trăiesc neam de neamul lor luptându-se cu puterea sau cu vicleșugul pentru păstrarea lor, ca cea mai sigură scară spre Dumnezeu și „spăsenie a sufletelor” [N. Iorga: *Istoria Bisericii rom.* Vol. II. Vălenii de Munte, 1909, pag. 17].

În astfel de condițiuni se poate vorbi de interpretări religioase nouă, în tot cazul altele decât ale bisericii din care au făcut parte până atunci?! De enunțări de principii reformatrice?! De o mișcare purceasă din vre-un îndemn sincer al conștiinței?! Dar a fost nemulțumit poporul, ori chiar cineva din cei cari au făcut primul pas către unirea cu Roma, cu vechea biserică ortodoxă a neamului? Nimic din toate acestea! Noi știm că numai cu lacrimi în ochi, sub presiuni externe și slăbiciuni dinlăuntrul lor, s'au despărțit de formă numai de dânsa, fără să o fi abandonat cu sufletul lor [Aplauze].

¹ Vezi Dr. George Popovici: *Uniunea Românilor din Transilvania*, Lugoj 1901, pag. 84—89.

9. Cine a făcut unirea?

Atunci se ivește de sine întrebarea: Cine a făcut unirea?

Prea Sfințitul Episcop unit al Gherlei ne-a răspuns că unirea au făcut-o Habsburgii, — și drept a spus. Au făcut-o Habsburgii catolici, cum spunea dl senator Gyárfás, pentruca să aibă un sprijin mai mult în lupta ce o purtau în Ardeal în contra Ungurilor calvini. Așa a fost, — și atunci Prea Sfințitul Episcop dela Gherla pe un ton inocent îmi răspundea în discursul său că Habsburgii sunt de vină pentru unirea inițiată la 1700, iar biserica unită cu totul nevinovată, ușă de biserică, care numai s'a lăsat folosită pentru scopurile Habsburgilor. Dar nu vezi Prea Sfințite, în ce situație înjositoare îți pui biserica Prea Sfinției Tale, când o arăți ca pe un instrument inconștient în mâna Habsburgilor în contra Ungurilor [Aplauze]?!

Dar eu știu că Habsburgii au mai avut un scop și cred că acela a fost scopul principal al lor. Acest scop legat de actul dela 1700, nu voesc să-l precizez eu, ci las să-l interpretați D-Voastră din jurământul solemn pus în gura mitropolitului Atanasie și pe care acesta — îmi închipui, între lacrimi și cu jale — l-a rostit înaintea împăratului perfidei Austrii, la Viena. Jura Athanasie că „se lepădă de toată corespondența și datătura în știință prin scrisoare și preteșugul șișmaticilor, a ereticilor și a Craiului sau Vodii Țării Muntenesti” — nu: Românești —; „nici o carte de acum înainte cu aceia răspuns nu voi avea și nici pe Bucureștean mai mult al meu arhiepiscop și mitropolit a fi, nu-l voi cunoaște... Dară, unde va fi lipsă lui Vodă al Țării Muntenesti sau altuia cumva din șișmatici a scrie carte, mai nainte cartea oiu arăta-o teologușului și sfetnicului”.

În legătură cu aceste dureroase cuvinte voi cita comentarul d-lui N. Iorga, care zice: „Putem spune că nici odată un episcop român din Ardeal nu iscălise o așa de adâncă înjosire a Bisericii sale pentru a-și păstra, în forme oarecum onorabile pentru persoana sa scaunul de care de altfel se dovedea nevrednic, pentrucă acesta înfățișa înainte de toate un popor, cu toate suferințele, drepturile și aspirațiile lui”. [N. Iorga: *Istoria Românilor din Ardeal și Ungaria*. București 1915. Vol. I pag. 338].

10. „Divide et impera”.

Crud e destinul istoriei pentru rolul ce-l împarte câte unui om. Acest mitropolit Atanasie primise, ca și înaintașii săi hirotonirea la București, unde jurase că va rămânea credincios în pravoslavnică credință și — adaugă dl N. Iorga —: „Împreună cu hirotonirea venise [din Țara Românească] cultura, o oarecare mândrie și conștiință românească — și vorbele de batjocură

pentru „Vodă“, pentru Țara „Munte-nească“, pentru „Bucureștean“ erau puse anume pentru a însemna crud această rupere definitivă“ [N. Iorga, op. cit. pag. 338].

Această rupere a fost scopul imoral și viclean pe care l-au urmărit Habsburgii prin actul politice lor dela 1700. Ei au voit să despartă pe Românii ardeleni de frații de peste Carpați, și cuvintele acestei despărțiri le-au pus în gura lui Atanasie când făcea jurământ de credință către Viena. S'a petrecut atunci grozava tragedie, ca mitropolitul Ardealului să-și tradeze nu numai credința strămoșească, ci și toate legăturile sufletești cu frații săi de sânge de peste munți [Aplauze prelungite și îndelung repetate, ovațiuni].

P. S. S. Episcopul greco-catolic al Gherlei, Iuliu Hossu: Atunci nu aveau libertatea de conștiință.

I. P. S. S. Mitropolitul Ardealului N. Bălan: Nu; drept ai spus.

P. S. S. Episcopul greco-catolic al Gherlei, Iuliu Hossu: Și credincioșii din Ardeal, azi au libertatea de conștiință.

I. P. S. S. Mitropolitul Ardealului N. Bălan: În condițiunile acestea mai puteți să spuneți în fața conștiinței României Mari că a fost un act făcut din libertate și din convingere actul dela 1700? [Aplauze prelungite].

A fost făcut pentru ca pe lângă granițele din vârful Carpaților să pună granițe și în suflete, care să ne despartă de frații noștri și să rupă unitatea noastră și de credință și de cultură țesută între grele împrejurări, în lungul veacurilor, dela unii la alții, atunci când bieții, smeriții călugări treceau în desagi, prin ascunzătorile dosite ale munților, cartea românească pe care ca o sfântă cuminecătură o împărțeau de dincoace, dincolo de Carpați, la fii aceluiași neam [Aplauze prelungite și îndelung repetate].

P. S. S. Episcopul greco-catolic al Oradiei Tr. Valeriu Frențiu: Dela 1600 a fost opriți.

11. „Bucureșteni“ și „regățeni“.

I. P. S. S. Mitropolitul Ardealului N. Bălan: Au vrut să-i despartă de Bucureșteni, așa le spunea pe atunci, astăzi vă zic regățeni [Aplauze]. S'a vărsat sângele a 800.000 de frați nu pentru a vorbi de regățeni, ci pentru a face pe baza unității sufletești încheată în suferințe din partea bisericii ortodoxe, unitatea indisolubilă, politică națională a neamului [Aplauze prelungite și îndelung repetate].

12. Biserica unită — o creație artificială.

Tot dl N. Iorga spune răspicat, din ce izvoare tulburi a răsărit biserica unită: „Biserica unită era o creație ar-

tificială, nu pornise dintr'o convingere“ [op. cit. pag. 347]. Și acum din această lipsă de convingere și din această creație artificială vreți să faceți o piedică dogmatică pentru a ține în separațiune pe fiii aceleiași țări! [Aplauze prelungite și îndelung repetate].

I. P. S. S. Mitropolitul greco-catolic al Blajului, Vasile Suci: Pe cine acuți, pe cei morți, sau pe noi?

I. P. S. S. Mitropolitul Ardealului N. Bălan: Că nu a fost din convingere o spune clar istoria.

I. P. S. S. Mitropolitul greco-catolic al Blajului Vasile Suci: Scoate-i din mormânt și spune-le-o.

I. P. S. S. Mitropolitul Ardealului N. Bălan: ... o arată toate mărturiile trecutului, între cari amintesc pe episcopul Inocențiu Klein, la care a făcut provocare eri Prea Sfințitul dela Lugoj. În răspunsul pe care l-a dat contelui Torockay, președintele comisiei dietale [anul 1737], la întrebarea acestuia dacă unirea s'a făcut numai pentru foloase, episcopul Klein a răspuns răspicat: „Eu și clerul meu m'am unit sub condiția de a obține acele beneficii și foloase, de cari se bucură romano-catolicii, altminteri, dacă nu ni se dau, ne-am face chiar și Turci!“ Colecția de documente Rosenfeld și Petru Bod, după Dr. S. Dragomir: *Istoria desrobirii religioase a Românilor din Ardeal în secolul XVIII*. Vol. I Sibiu 1920 pag. 134.

I. P. S. S. Mitropolitul greco-catolic al Blajului, Vasile Suci: Înalt Prea Sfințite, ne vorbești nouă sau la cei de atunci?

Dl Xenofon Eraclide: La amândoi.

I. P. S. S. Mitropolitul greco-catolic al Blajului, V. Suci: Noi ne-am născut dragii mei.

I. P. S. S. Mitropolitul Ardealului, N. Bălan: Îți dau voie să mă înțelegi cum vei vrea, fie că vorbesc acelora, fie că vorbesc și Prea Sfinților Voastre, pentru a nu avea motiv de a vă supăra prea mult.

13. Actul unirii a fost primit cu repulsiune.

O serie nesfârșită de dovezi ne arată cu câtă repulsiune a primit poporul actul unirii dela 1700.

La instalarea lui Atanasie, delegații brașovenilor la ușa bisericii mitropolitane din Alba-Iulia, declară că „nu pot suferi instalarea unui episcop unit cu catolici, în biserica zidită de Voevozii din Țara Românească“ [Dragomir, op. cit. pag. 36].

14. Mărturisiri de credință, ca în epoca primară a creștinismului.

La Brașov de câte ori se făcea vre-o instalare de preoți, întotdeauna era însoțită de o mărturisire de credință nedeslipită către biserica orto-

doxă; cu o astfel de ocaziune au eșit din conștiința Brașovenilor cuvintele că sunt fii adevărați ai sfintei, soborniceștii și apostoleștii biserici a Răsăritului „de care sfântă credință nici sabia, nici focul, nici închisoarea, nici sărăcia, nici nevoia, nici foamea, nici goana, nici moartea să nu ne poată despărți“ [Istoria bes. Scheilor de St. Stinghe p. 56, după Dragomir, op. cit. pag. 114].

Numai în timpul clasic al creștinismului mai întâlnim asemenea mărturisiri de credință și de alipire către biserică!

În fața persecuțiilor catolice, poporul, lăsat fără de păstori, avea atitudini eroice cari înalță și astăzi. Putem lua pe rând satele cari au fost trecute cu sila dela ortodoxie la unire împreună cu bisericile și cu toate averile, multe sau puține, pe cari le aveau ca să vedem mărturisirile lor. Așa la *Sâmbăta de jos*, judele declară: „În privința religiei nu ne poruncește nimeni, nici crăiasa, și nici altcineva“ [Dragomir, pag. 158].

În *Bucium* s'au rostit cuvintele: „Noi suntem gata să lăsăm biserica la porunca Mărilor Voastre preotului unit, dar mai bine ne pustiim și pribegim, decât să ne ținem preot unit“ [Dragomir, p. 158].

Credincioșii din comuna *Copăcel*, locul de naștere al Înalt Preasfințitului dela Blaj, glăsuesc astfel: „La porunca guvernului crăiesc cedăm preoților uniți biserica, dar noi cu ei nu vom umbla la biserică, ci să păzească ei păreții de piatră“ [Dragomir, pag. 159].

I. P. S. S. Mitropolitul unit, Vasile Suci: Acuma sunt atât de mulți încât trebuie să-și facă o biserică nouă, căci nu mai încap în cea veche.

15. Jalbele năpăstuiților.

I. P. S. S. Mitropolitul N. Bălan: Să vedem și alte cazuri. Măcelarul din Făgăraș, Ion Oancea, împreună cu pr. Bucur și alții, într'o jalbă adresată mitropolitului din Karlowitz, Pavel Nenadovici, povestind cum s'a propagat unirea, arată nedreptățile ce le-au suferit pentru credința lor: „Și ne-au pus sub birșag și ne-au prins pe noi, mai mult decât trei sute de oameni, tot fruntea și noi am feleluit, că nu ne vom uni, suntem gata să ne aduceți muierile și copii, să le tăieți capetele, apoi nouă, că știți Măria Voastră bine, că omul nu-i slobod cu trupul, dar este cu sufletul“. În aceiași jalbă se spune că pe Ion Oancea „l-au bătut în hiară și l-au băgat în temnița cea de pierzare și au oprit nime la dânsul să nu meargă, nice bucate nime să nu-i dea, numai timnicherii câte puțină pâine și apă“.

Într'o altă jalbă prezentată tot lui Pavel Nenadovici, Făgărășenii declară că „pentru credința strămoșilor noștri

suntem gata a suferi și mucenicie sau izgonire din această împărăție, iar legea nu o vom lăpăda" [Dragomir, op. cit. pag. 210—211].

Românii din Dobra, în frunte cu „vițe-otnojul orașului” Iosif Crainic declară trimisului vlădicăi Nenadovici, că nici de cum nu primesc unația — „până la moarte”. Apoi chemând satele dimprejur, de pe ambii țărmuri ai Murășului redactară o petiție în care spun: „că ni s'a urât de atâta vreme, că trăim ca vitele, fără de drept și fără de bisearică și fără de leage și mor oamenii necuminecați și nespovediți și se îngroapă fără de popi și pruncii nebotezați rămân, ca păgânii. Numai fericiți sunt oamenii cari n'au ajuns aciastă vreme, care am ajuns-o noi acum, că morții cari avem și aceia rămân nepomeniți.... Că de ne-ar lăsa domnii să ieșim de aicia, am ieși toți și am merge încătrău ne-ar îndrepta Dumnezeu. Numai nu ne sloboade, ci ne ține năcăjiți... că noi ce vream am ajuns pohtim toți moarte să murim decât să trăim cu atâta amar și jale după leagea noastră” [Dragomir, pag. 211—212].

P. S. S. Mitropolitul Valeriu Frențiu: E o mândrie că am avut așa țărani inteligenți.

16. Dreptul canonic al fraților uniți.

I. P. S. S. Mitropolitul Nicolae Bălan: Preoții Ioan din Hălmăgel și Lazăr din Aciuva se plâng episcopului din Arad, că oamenii cari n'au vrut să se dea cu uniții au fost bătuți crunt, până le-a curs sângele prin haine și după ce au fost chinuți astfel, au fost sloboziți cu cuvintele: „Mergeți la Sârbi să vă ajute”. Tot în acea jalbă se spune că: „Popei Ialoș din Dumbrava i-au prădat și luat toată averea care a avut-o, iar fișpanul Hollaki a împrăștiat prin sate porunca aspră, că tot creștinul care va îndrăzni să primească pe un preot neunit va avea să plătească o pedeapsă de 80 de florini și să sufere 40 de bețe” [Dragomir, pag. 242—243].

Acesta este dreptul canonic și baza morală de existență a bisericii noastre! [Aplauze, strigăte de bravo!]

I. P. S. S. Mitropolitul greco-catolic al Albei-Iuliei și Făgărașului Vasile Suciu: Ce vreme a fost atunci? A mai fost anul 48 și războiul mondial de atunci.

I. P. S. S. Mitropolitul Transilvaniei, Banatului și ținuturilor ungurene locuite de Români, N. Bălan: Să vede că nici în anul 48 și nici în timpul războiului mondial nu s'au petrecut asemenea fapte de siluire a conștiinței, ca acelea cărora se datorește ființa bisericii unite.

17. Unația în lumina corifeilor săi.

Vreau să citez și părerile unora dintre corifeii unirii, despre efectele ce le-a produs ea în poporul românesc.

Iată ce zice de pildă A. Tr. Laurian: „Cei mai mulți români cari se înălțară cu încetul din întâmplare — încă după dreptele pretensiuni, care le avea ca Români uniți — la deregătorii mai înalte între ungurii catolici, trecură dela legea de rit oriental la cea de ritul occidental sub pretextul că acestea sunt acum tot una, și cu modul acesta se lepădară și de națiunea lor și se unguriră” [Magazinul istoric Tom. II, pag. 328—29 citat la Dr. G. Popovici: Uniunea, pag. 194].

G. Șincai, la care deasemenea ați făcut provocare, spune:

„Noi Românii, de vom lua afară clerul unit, care încă numai atâta se socotește cât a cincia roată la car, ce folos am avut sau avem din toate acestea?” [Popovici, op. cit. p. 191]. „Atât de mari erau relele cari le suferea națiunea română în urma unirii, încât încă pe la anul 1735, așadară numai peste 35 de ani după făcuta uniune se plânge amar protopopul unit Nicoară Beianul către episcopul Inocențiu cu aceste cuvinte: „Tare mă tem că nu vom avea alt folos din uniunea aceasta care o am făcut, ci vom rămâne numai cu ura între frați și cu musturarea cutelului” [Popovici, op. cit. pag. 182].

Nu voi cita ce zice Maior, în aceeași chestiune, mă mărginesc să citez cuvintele lui: „Papei nu-i trebuia români, i-au trebuit numai catolici, ca să-i supună șieși și oricui” [Popovici, op. cit. pag. 192].

Voi încheia seria acestor plângeri despre efectele rele predate de unire, cu părerea lui Papiu Ilarian, care zice: „Șincai, ca și Clain episcopul, Clain Călugăru, Petru Maior și toți Blăjenii luminați din secolul XVIII. cunoșteau tot răul fatal produs prin unire... Voi iezuiți români dela Oradea-mare, dela Gherla... și de aiurea, voi cari în aceste zile ale luminei și ale libertății cutezați a îndemna pe români să meargă la sinodul catolicilor din Pesta; voi cari mergeți cu cutezanța până a da Românilor uniți numele străin și urât de catolici... Voi cari prin aceasta și alte asemeni criminale apucături, cercați a rumpe de tot o parte însemnată a Românilor din corpul cel mare al nației, auziți pe profetul Șincai și până e timp converțiți-vă”. [Citat după Gh. Popovici: Uniunea etc. pag. 197].

Nu privim lucrurile cu patimă și prin urmare nu contestăm foloasele pe cari le-a adus unirea. Dar când ea s'a produs între împrejurările pe cari le-am arătat și când a avut efectele rele de cari se plâng aciea cu cari vă laudați ca corifeii ei, mai aveți curajul să ne aruncați nouă aci acuza că învrăjbim poporul românesc?

18. Ce caută Patriarhul Romei în Ardeal?

Înalt Prea Sfințitul arhiepiscop Cisar din București s'a întrebat cu mână

nire, cum de s'au întrebuițat cuvinte aspre despre Înalt Prea Sfințitul Patriarh al Romei dela această tribună. Eu desaprobat orice cuvânt aspru care s'ar folosi la adresa unui alt ierarh al altui cult; dar îmi dați voie să întreb și eu, 228 de ani patriarhul Romei ce caută în turma mea din Ardeal? [aplauze prelungite și îndelung repetate].

I. P. S. S. Episcopul greco-catolic român al Gherlei, Iuliu Hossu: Ceeace el caută în întreaga lume.

I. P. S. S. Mitropolitul Transilvaniei, Banatului și ținuturilor ungurene locuite de Români N. Bălan: Noi nu am fost o colonie de păgâni din Africa! Am fost un popor creștinesc dela originea noastră și ne-am avut legea noastră [aplauze prelungite] și episcopul Romei, numai profitând de împrejurările de strâmtoare în care se găsea poporul nostru, a putut să facă în mijlocul lui această desbinare [aplauze prelungite].

Întreb, dacă este creștinească fapta aceasta pe care a făcut-o? [aplauze]. Dar mai întreb: astăzi — să nu mai facem procesul istoriei — astăzi, după 228 ani, nu este tot această unire o statornică pricină de desbinare, de ceartă și neliniște în mijlocul poporului românesc? Și încă mai îndrăzniți să ne acuzați că noi introducem ceartă și neliniște! Voi sunteți statornica pricină de ceartă!

I. P. S. S. Mitropolitul greco-catolic român de Alba-Iulia și Făgăraș Vasile Suciu: Doamne ferește!

I. P. S. S. Mitropolitul Transilvaniei, Banatului și ținuturilor ungurene locuite de Români N. Bălan: Vă rog deci să conțeniți cu aceste acuze pe care mi le faceți! Să nu pervertiți înțelesul cuvintelor și cuprinsul noțiunilor. Noi în Ardeal de 228 de ani suntem într-o continuă apărare a credinței și a sufletului nostru față de Habsburgi, față de Papa și față de toți aceia care au ținut să ne asuprească și cari au vrut să ne răpească întreaga noastră credință și sufletul nostru [aplauze prelungite și îndelung repetate].

19. Curentul de reintegrare bisericească există.

Astăzi, ce este drept, d-lor senatori, — de ce n'am spune? Astăzi în Ardeal este o mișcare de trecere dela biserica unită la biserica ortodoxă, [aplauze prelungite aprobări]. Eu nu vreau să contest acest lucru. Așa e în realitate. Cine a produs această mișcare? Trebuie să-mi recunosc o mare greșală: N'am avut timpul și puțința ca să produc eu această mișcare. Am fost atât de ocupați, eu și ceilalți erarhi din Ardeal, cu problemele de organizare a bisericii de pe întreg cuprinsul țării și cu alte multe și mari probleme bisericesti și naționale, încât n'am putut să ne ocupăm și de chestiunea aceasta, deși nu am avea nici un motiv de a ne scuza dacă am fi lucrat altfel.

S'au angajat însă împrejurările, ca ele să pornească acea mișcare de întoarcere dela biserica unită la noi; s'a angajat România Mare să facă acest lucru. Astăzi, Românii din Ardeal, și cei uniți și cei ortodocși, cercetează aceeași școală, care e una pe întreg cuprinsul țării; flăcăii fac parte din aceeași oaste; ei vin aci, în capitala țării noastre, și în călătoriile lor pe pământul scump al patriei dela o graniță până la cealaltă, ei văd că frații lor din Ardeal, în majoritate sunt ortodocși, văd pe frații lor de peste Carpați, cei din Basarabia și cei din Bucovina — sunt cu toții ortodocși, și atunci, credeți că este atât de puțin inteligent țaranul din Ardeal să nu tragă concluziunile care se impun din această situațiune?

20. Marele „vinovat”: România Mare.

România mare a creiat această mișcare de revenire la ortodoxie, și dacă vreți să căutați un vinovat, puneți vina pe ea și pe dorobanș și pe bunul Dumnezeu, care ne-a dat-o! [Aplauze furtoase și îndelung repetate].

21. Cum se întorc rătăciții...

Și cum se întorc fii rătăciți la vechiul altar al neamului? Spuneți că din interes...

I. P. S. S. Mitropolitul greco-catolic român al Alba-Iuliei și Făgărașului, Vasile Suciu: Cunoaștem și noi realitatea.

I. P. S. S. Mitropolitul Transilvaniei, Banatului și al ținuturilor ungurene locuite de Români, N. Bălan: Spuneți că se întorc, răsvrătindu-se împotriva bisericii unite. Vă rog, să nu turburați sentimentul moral al poporului nostru, atribuindu-i note nesimpatice pe cari nu le are.

I. P. S. S. Mitropolitul greco-catolic Român al Alba-Iuliei și Făgărașului Vasile Suciu: Nu, nu!

I. P. S. S. Mitropolitul Transilvaniei, Banatului și al ținuturilor ungurene locuite de Români, N. Bălan: Ași vrea să vă citez câteva cazuri pentru a vă arăta cu câtă însuflețire se face această întoarcere la alvia veche a neamului românesc. Intre multe altele mă voi opri la cazul petrecut în comuna Drăguș de pe țara Oltului, unde a trecut la noi poporul unit în frunte cu preotul lui.

I. P. S. S. Mitropolitul greco-catolic Român al Alba-Iuliei și Făgărașului Vasile Suciu: Să-mi dați voie să spun și eu cum s'a făcut această trecere.

I. P. S. S. Mitropolitul Transilvaniei, Banatului și al ținuturilor ungurene locuite de români Nicolae Bălan: Și cum s'a făcut această trecere? S'a fixat o zi de Duminică a înfrățirii în acea pașnică comună de sub poalele Surului și ale Negoiului. „In dimineața

acelei Dumineci s'a pornit sfânta slujbă în amândouă bisericile, dar s'a sfârșit în cea ortodoxă. Sfinția Sa protopopul Ioan Căndea, încunjurat de preoțimea din jur a început slujba în biserica ortodoxă, iar preotul fost unit în biserica graco-catolică. Și când s'a început cântarea doxologiei: «Mărire Ție, Celuice ne-ai arătat nouă lumină».... s'a închinat lui Dumnezeu preotul Gheorghe Jurcovan [fost unit] și-a luat în mâinile sale sfântul Potir, iar cantorul sfânta Evanghelie, crâsnicul cădelnița, iar poporenii, unii cu praporii, alții cu sfintele icoane, cu cărțile sfinte și cu obiectele sfinte și au ieșit din biserica unită, în sunetul clopotelor și al cântărilor din Doxologie și s'au îndreptat în convoiu impozant către biserica ortodoxă. La intrarea în această biserică i-au întâmpinat preoții ortodocși, cu întreg poporul. Și în tăcerea profundă a acestui moment istoric, a rostit preotul Jurcovan aceste cuvinte:

22. Cu gândul luminat și cu inima înălțată.

Prea Cucernice părinte protopop, Cucernici frați în Hristos și iubiți creștini! — Drumul pe care-l facem noi acum e drumul frăției. Pașii noștri se îndreaptă către dragostea frățească, către adevărul cel mântuitor și către biserica strămoșească a neamului nostru.

Oarecândva înaintașii noștri, ademeniți de intriga vrăjmașilor și apăsăți de vitregia vremurilor, s'au despărțit de biserica dreptmăritoare care a fost în lungul veacurilor adăpostul întregului nostru popor românesc.

Astăzi, noi, urmașii lor, înțelegând semnele vremii și porunca cea mare a străngerii rândurilor între toți fiii neamului nostru, cu gândul luminat și cu inima înălțată de o sfântă bucurie ne întoarcem iarăși la sânul mamei noastre celei vechi și bune, la sânul bisericii ortodoxe a neamului nostru; noi ne simțim datori să rupem pecețile cu care străinii au vrut să ne strivească credința strămoșească și sufletele noastre românești. Și avem nădejde în Dumnezeu, că ceea ce facem noi astăzi, vor face toți frații noștri cari zic că sunt uniți cu papa, adecă se vor întoarce și ei până la unul la biserica ortodoxă română....

Cu această hotărâre în sufletele noastre venim la voi, iubiții noștri frați, ca de aici înainte una să fim, precum dintr'un potir ne vom cumineca cu toții cu trupul și sângele Domnului Hristos. Vă rugăm să ne primiți cu dragostea voastră de frate care să domnească în veci între poporul nostru. Domnul să-și trimită binecuvântarea de sus asupra frăției și a unității bisericesti pe care facem în clipa aceasta [Aplauze].

Și întreaga asistență a răspuns: Amin! Și s'a îmbrățișat preotul care a rostit aceste cuvinte cu frații lui preoți

ortodocși și întreg poporul însoțea în lacrimi de emoție și de bucurie această înfrățire românească care s'a făcut în comuna Drăguș [Aplauze prelungite].

23. Oamenii știu drumul cel bun.

I. P. S. S. Mitropolitul Vasile Suciu: Imi dai voie să completez.

I. P. S. S. Mitropolitul N. Bălan: Da! Da!

I. P. S. S. Mitropolitul V. Suciu: Aceasta s'a întâmplat în anul 1925, Sâmbătă, o săptămână înainte de Rusalii. Se prezintă la mine preotul Jurcovan...

I. P. S. S. Mitropolitul N. Bălan: Spune pe scurt că tot nu-i mai poți întoarce [Aplauze, Ilaritate].

I. P. S. S. Mitropolitul V. Suciu: Ortodocșii cari aveau biserică nouă, nu aveau preot. Noi, uniții cari suntem în minoritate, — ortodocși erau vre-o 1400 și noi vre-o 300 numai, — avem o biserică amărâtă. Sâmbătă cu o săptămână înainte de Rusalii se prezintă acest preot la mine și zice: „Înalt Prea Sfințite, ortodocșii vreau să vină la noi, căci n'au preot. Se poate să vină cu biserică cu tot?” — Li răspund; „Cine vrea să vină la noi, să vină individual. În ceea ce privește biserica, este altă chestiune.

Zice: „Voi veni peste o săptămână”. Și s'a dus și nu a mai venit.

I. P. S. S. Mitropolitul N. Bălan: Au știut ei drumul cel bun [Aplauze, Ilaritate].

I. P. S. S. Mitropolitul V. Suciu: Apoi mi s'a adus la cunoștință că acesta a trecut cu popor cu tot la ortodocși. Am băgat de seamă că s'a întâmplat ceva, fac cercetări și trimit acolo pe un preot din Blaj, mai întâi la prefect, să-i spună prefectului că merge la comuna Drăguș. Prefectul i-a dat permisiune și ajungând în comună, jandarmii îl prind pe acest preot și îl bagă în pivnița casei comunale, unde era o grămadă de cartofi. Atunci vine vice-notarul și-i zice: „Faceți prostii, dați-le drumul”. Apoi îi scot din pivniță pe acești doi preoți, căci doi erau, și îi duce pe stradă cu baioneta și pentru că la capătul comunei era un cârciumar, care nu trecuse la ortodocși, îl cheamă pe acesta notarul, dar jandarmii nu îi îngăduie să vină.

Scriu la minister și arăt ce ni s'a întâmplat și că ni s'a luat biserica, deși au mai rămas credincioși. Mi se răspunde: „Ce vrei, ca oamenii să stea fără biserică, căci ortodocșii n'au biserică și biserica unită să stea goală? Am răspuns, că ortodocșii au catedrală, iar noi avem o biserică slabă. Zice: „Nu-i adevărat”.

DI Al. Lapedatu, ministrul Cultelor și Artelor: Eu nu-mi aduc aminte să fi iscălit o astfel de adresă. Cunossc cazul, dar nu am iscălit nimic.

I. P. S. S. Mitropolitul V. Suciu: Se poate nega că ni s'a luat biserica?

24. „Și noi sântem de legea românească!..”

I. P. S. S. Mitropolitul N. Bălan: La răspunsul ce mi l-a dat I. P. S. Sa Mitropolitul Suci, țin să adaog că situațiunea în Drăguș este definitivă fiindcă e clădită pe convingere, pe iubire și frăție românească, și eu aș putea să citez multe cazuri de acest fel. Să vă spun ce mi s'a întâmplat într'o vizită canonică făcută într'o regiune de munte. Mersesem să vizitez câteva parohii într'un restimp de vre-o 3—4 săptămâni. Vre-o zece zile din acest restimp am umblat cu carul cu boii, pentru că acolo nu sunt căi de comunicație. Era un timp ploios, dar mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a ajutat să fac acea vizitațiune canonică. Veniau țărani cu câte 5—6 care cu boi, împodobite cu covoare și cu flori, și făceam uneori patru-cinci, ba chiar câte 8 ciasuri cu carul într'o zi, și în timpul drumului stăteam de vorbă cu oamenii cari își dădeau rând împrejurul carului, încât cred că din anumite sate nu a fost om și copil cu care să nu fi schimbat vre-o vorbă.

S'a întâmplat în timpul acestui drum să întâlnesc în cale un cătun aparținător bisericii unite. Țăranii mi-au ieșit la marginea drumului într'u întâmpinare.

I. P. S. S. Mitropolitul Vasile Suci: Așa sunt instrucțiunile pe care le-am dat.

I. P. S. S. Mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului: . . . și le-am ținut câteva cuvinte părintești și lor. Dar oamenii au rămas nemulțumiți că n'am intrat și în biserica lor ca în cea ortodoxă. Eu le-am spus că nu pot intra, fiindcă ei nu sunt ortodocși. Dar mi-au răspuns: „cum se poate, doar și noi suntem români”. — „Da, dar sunteți uniți, și s'ar supăra pe mine înalt Prea Sfințitul Vostru dacă aș intra în biserica Voastră”. Ei mi-au spus: „Nu, doar și noi suntem de legea românească, numai popa nost — D-zeu să-l ierte, că a murit, — era unit, dar noi suntem de legea românească!” [Vii aplauze îndelung prelungite].

Și am trecut în satul vecin, fără să fi intrat în biserică. Dar a doua zi au venit credincioșii uniți la mine cu toții, făcându-mi cerere în scris, ca să-i primesc în sânul bisericii ortodoxe, căci și ei sunt de lege românească! De atunci sunt trecuți la biserica noastră, cu toate protestările episcopului greco-catolic, care-i avea sub jurisdicția sa, și la toate ocaziunile au răspuns, că nimic nu-i mai poate despărți de biserica ortodoxă și de mitropolia din Sibiu [aplauze].

25. „Biserica este a noastră”.

Când se făceau încercări desperade de a-i abate iar la biserica unită, se dăduse un ordin în numele Consiliului de miniștri, ca să fie predată cheia bisericii, pe care o păstrau țărani trecuți

la ortodoxie reprezentantului confesiunii unite. Se înțelege, cheia nu s'a putut lua dela credincioși. Dar, un fruntaș din acea comună, care primise înștiințare că se dăduse acest ordin, mi-a scris: „Biserica este a noastră. Tatăl meu a dat locul pe care s'a făcut această biserică, iar eu am cărat var și nisip; a fost făcută prin munca noastră; este a noastră”. Cu privire la ordinul dat de Consiliul de Miniștri, spunea: Cum se poate că d-l Brătianu, care a vrut să fim toți Români una într'o țară, să nu vrea să fim cu toții una și într'o biserică! Acea scrisoare am arătat-o primului ministru Brătianu, fiind în viață și a rămas adânc emoționat cetindu-o [aplauze prelungite].

Iată, domnilor senatori, motivele pentru cari se face întoarcerea la biserica ortodoxă a neamului. Sunt motive stoarse din idealul național, din dorința de a vedea una biserica pe care Domnul Hristos n'a întemeiat-o ca să despartă fiii aceluiasi popor, ci pentru ca să poarte grijă de sufletele lor [Aplauze].

26. Filioque, purgatoriul, ostia și papa nu au intrat în conștiința religioasă a fraților noștri uniți.

De altfel poporul nici nu știe despre deosebiri; el nu a primit nici o deosebire în credință atunci când a fost trecut la unire, așa după cum v'am arătat. Nici Prea Sfințiiile Lor nu fac deosebiri. «Filioque» nu se citește în simbolul credinței nici chiar în biserica catedrală din Blaj.

I. P. S. S. Mitropolitul V. Suci: Nu.

I. P. S. S. Mitropolitul N. Bălan: Sfânta cuminecătură o face și I. P. S. S. mitropolitul Blajului întocmai cum o fac și eu la Sibiu. Dar poporul nici n'ar primi sfânta cuminecătură cum o fac catolicii puri. S'a întâmplat în timpul războiului, ca soldați din armata austro-ungară, aparținători cultului unit, zăcând bolnavi în spitale, să aibă nevoie de preot și să-i ceară sfânta împărtășanie. Neaflându-se preot unit în apropiere, ofițerii au chemat la patul bolnavului pe preotul cultului care se credea cel mai apropiat de cultul unit, adică pe preotul catolic. Când preotul catolic voia să împărtășească pe Români cu ostia, flăcăii spuneau: Dă-mi mie sfânta cuminecătură cea românească!

De purgatoriu nu știu. Și atunci ce le-a mai rămas din credința catolică? A mai rămas papa. Dar papa e de parte și legătura cu el nu intră de loc în sfera preocupărilor religioase ale poporului aparținător bisericii unite. Iată deci, că nimic nu desparte acest popor de biserica strămoșească a neamului. Poporul aparținător bisericii unite trăiește și astăzi în aceleași tradiții de viață religioasă și bisericească în care a fost crescut până la 1700 și în care

trăiește majoritatea fraților săi, rămași credincioși bisericii ortodoxe.

I. P. S. S. Mitropolitul Vasile Suci: Vechea credință românească.

I. P. S. S. Mitropolitul Transilvaniei, Banatului și ținuturilor ungurene locuite de Români, Nicolae Bălan: Și pun întrebarea mitropolitului dela Blaj, să pună mâna pe inimă și să-mi răspundă drept: După 228 de ani de propagandă, se găsește astăzi catolicismul, așa cum îl cunoaștem noi, în sufletul poporului românesc aparținător bisericii unite?

I. P. S. S. Mitropolitul Vasile Suci: Iată, răspund: Intreaga biserică ortodoxă este catolică întrucât până în veacul al 9-lea a fost una și tot ce s'a făcut până atunci este comun și la latini și la noi.

Eu toată învățătura bisericii mele greco-catolice o scot din cărțile noastre bisericești care s'au scris în veacul al IV-lea, al V-lea, al VII-lea și al VIII-lea. Prin urmare cum se poate ca noi să fim diferențiați în învățătură, dupăce una am fost. Că dela Foșiu încoace începe diferența, este altceva. Aceasta este situațiunea.

27. Uniți cu numele, ortodocși în credință.

I. P. S. S. Mitropolitul Transilvaniei, Banatului și al ținuturilor ungurene locuite de Români, Nicolae Bălan: Situațiunea s'o spun eu care este. Toată biserica apuseană era ortodoxă până în veacul al XI-lea [Ilaritate]. Atunci creștinătatea apuseană s'a rupt de biserica ortodoxă și a introdus tot felul de inovațiuni pe cari le au și astăzi. Dar voi nu ați venit din vremea aceea, ci după biserica catolică introdusese deosebiri. Deci ar urma să aveți acele deosebiri cari dau nota specifică catolicismului. Dar nu le aveți, ceeace dovedește că poporul a refuzat catolicismul.

Nici în cei 228 de ani, cu toate mijloacele de propagandă ale iezuiților și ale unguirilor, poporul român nu a fost capabil să se abată o iotă dela credința strămoșilor săi, ci a păstrat unitatea de credință cu frații săi ortodocși [Aplauze îndelung prelungite].

Și atunci, iubite frate dela Gherla, vrei să pui poporul acesta în conflict de conștiință dacă s'ar întoarce la noi? Dar poporul nu simte nici o mustrare de cuget când se întoarce dela voi la vechia lui credință, căci se întoarce acasă, și orice întoarcere acasă se face cu bucurie și cu entuziasm. [Aplauze prelungite, îndelung repetate].

Ne întreba P. S. Sa dela Gherla: Dar în Maramurăș de ce vă amestecați și stricați liniștea iubitelui nostru popor de acolo?

28. Ah, Maramurășul!..

Domnilor senatori, Maramureșul este ultimul petec de ev mediu întârziat în

Europa. Sub unguri acolo dominau cele două clase privilegiate ale evului mediu, aristocrația și clerul, cu deosebirea că aristocrația ungurească scăpătată intrase în funcțiuni de stat și din situațiunile de prefecți și subprefecți, de solgăbirău și de vicesolgăbirău ca niște adevărați pași dominau poporul din Maramureș, care și altfel era destul de năpăstuit de sărăcie, de alcoolism, de analfabetism și de o altă molimă strecurată prin trecătorile munților. Și atunci pe acest popor, care se prezintă în condiții atât de dureroase, pretindeți să-l întăriți prin greco-catolicismul vostru și vreți să faceți dintr'ânsul un val, un dig de apărare la granița aceea a țării?! Dar față de cine să-l apărați cu greco-catolicismul vostru? Față de rutenii, tot greco-catolici și ei, dincolo de frontiera țării?! Dacă ați înțelege condițiile de existență ale poporului și ale țării noastre, ar trebui să fiți voi cei dintâi cari să ne spuneți și să ne chemați așa: Frații noștri ortodocși, veniți în Maramureș și faceți să circule sufletul și simțământul românesc al întregului popor cu putere până la aceea graniță a țării, căci numai așa vom putea să întărim elementul prețios din care au coborât odinioară descălicătorii din Maramureșul nostru! [Aplauze prelungite].

Nu există altă salvare din izolarea culturală și economică în care se găsesc Românii maramurășeni astăzi, din dureroasa lor izolare sufletească, decât făcând să pulseze viața românească a întregului nostru popor până acolo la dâșii. Ducându-i în curentul acestei largi pulsațiuni de viață românească, din care face parte legea românească ortodoxă, așa vom întări noi Maramureșul! Și atunci ne mai faci învinuirea că învrăjbim poporul din Maramureș?

P. S. S. Episcopul Iuliu Hossu: Așa cum am spus, cu apostoli aduși de peste graniță, între care unul era căpitan de cazaci.

29. Rothermere, pânura națională și împrumutul forțat...

I. P. S. S. Mitropolitul N. Bălan: Dragul meu, cu astfel de păreri și atitudini ca ale Voastre, nu vom apăra granițele țării de uneltirile Lordului Rothermere, precum pretindea Frăția Ta! Dar ai spus cu acea ocaziune cuvântul: „Acest neam n'a trăit din împrumuturi” și consolai pe domnul ministru de finanțe că și dacă n'ar reuși să facă împrumutul, ne vom întoarce la haina de pănură pentru ca să putem suporta greaua situațiune financiară!

Dar, Iubite Frate, sunt împrumuturi și împrumuturi; împrumuturi materiale și împrumuturi sufletești și eu îți spun pentru amândouă, că poporul român n'a trăit nici când din împrumuturi! N'a trăit din împrumuturi materiale, cu atât mai puțin din împrumuturi sufletești.

P. S. S. Episcopul Iuliu Hossu: Noi am adus sufletul latinității și suntem mândri de aceasta.

I. P. S. S. Mitropolitul Nicolae Bălan: Ceeace ați adus voi a fost un împrumut forțat, făcut sub Habsburgi, precum ai recunoscut chiar Frăția Ta, care astăzi te areți atât de entuziasmat de faptele făcute.

De aceea, domnule ministru de finanțe, v'ași ruga să nu-i prea credeți în chestia aceasta a împrumutului, că vor purta haine de pănură... [Iaritate].

Noi știm cât să dăm pe asemenea asigurări!

30. Se vor dărâma și granițele sufletești.

Dar cu toate acestea, domnilor senatori, noi îi privim cu toată dragostea pe Frații noștri, și vă rog să credeți și rog și pe Frații mei să creadă, că tot ceea ce am spus aci, n'am spus din ură, ci am spus ca să ne înțeleagă adevăratele noastre motive, pe cari le purtăm în suflet de a-i vedea totdeauna lângă noi. Noi vrem să-i vedem cât mai apropiați de noi, într-o nimic înstrăinați, ci când va fi cu voia lui Dumnezeu reintegrând vechea noastră unitate bisericească [Aplauze prelungite], precum ne poruncesc nevoile vremii de astăzi...

Eu am dela bunul Dumnezeu această mare nădejde, care se va izbândi! Și mă rog Lui pentru izbândirea ei.

Vorbeam în decursul cuvântării mele despre tendința spre armonie proprie sufletului românesc. Am încrederea că acest suflet nu va tolera ca fiii neamului nostru să fie despărțiți tocmai pe terenul credinței și al bisericii sale. Am nădejdea dela Dumnezeu, că dacă am putut sfărâma granițele înfipte de puternice împărății în mijlocul trupului nostru național, vom putea să sfărâmăm și aceste granițe artificiale, pe care dușmanii au vrut să le tragă în sufletele noastre, dar pe cari poporul, în conștiința unității sale, nu le-a răbdut nici o singură dată [Aplauze prelungite].

31. Unația este un incident în istoria neamului românesc.

Un popor, domnilor senatori, are o viață lungă; numai viața omului singuratic este scurtă; de aceea noi suntem cuprinși uneori de nerăbdare. Un popor însă este răbdător în conștiința viitorului său, și această răbdare se tâlmăcește în acel conservatism prin care poporul își rămâne totdeauna credincios sieși, sufletului și idealului său. Eu am nădejde dela Dumnezeu, că ceea ce s'a făcut la 1700, în condițiunile, pe care le-ați auzit, nu a fost decât un incident. Voi, dragilor mei frați, cu biserica Voastră unită, nu sunteți decât un incident trecător în lunga istorie a poporului românesc [Aplauze puternice și îndelung repetate].

Dumnezeu ne va ajuta să închidem și acest incident.

I. P. S. S. Mitropolitul greco-catolic Vasile Suci: O turmă și un păstor!

I. P. S. S. Mitropolitul Nicolae Bălan: Așa, Iubiți Frați, atunci noi vom fi aceia, cari vom tăia vițelul cel gras, când se va întoarce la vechea casă părintească, fratele care a gustat roșcovele străinului.

I. P. S. S. Mitropolitul greco-catolic Vasile Suci: Amin!

I. P. S. S. Mitropolitul Nicolae Bălan: Aceasta ne-o dictează marile interese de existență pe acest pământ al neamului nostru!

32. Presa.

Nu pot trece fără să amintesc că am luat cu regret în zilele trecute, cunoștință de atitudinea unei părți a presei noastre care nu înțelegea aceste mari interese naționale, nu înțelegea această fundamentală condițiune de prosperitate a neamului nostru. Eu însă nu mă opresc la asemenea piedici; eu am în privința aceasta o conștiință care este ruptă din conștiința de sine și de misiunea sa, a bisericii ortodoxe a neamului românesc din Ardeal.

33. Care-i Biserica strămoșească.

I. P. S. S. Mitropolitul greco-catolic Vasile Suci: Înalt Prea Sfințite, ne invitați la biserica strămoșească. Ne puteți spune, care este aceea?

I. P. S. S. Mitropolitul Nicolae Bălan: Dragul meu, ți-o spune poporul Frăției Tale, nu mai trebuie să o spun eu [Aplauze entuziaste].

Ascultă de glasul poporului, pe care zici că-l păstorești, pentru că mai ales în această privință, glasul poporului, glasul lui Dumnezeu este. Și cum s'ar veseli sufletele noastre dacă s'ar realiza această dorită unitate bisericească, cum ar tresări în mormintele lor strămoșii, cum am lucra contra sectelor, a căror primejdie a arătat-o atât de elocvent P. S. S. Episcopul Aradului în cuvântarea sa cu care eu mă identific! Cât de întăriți și de curagioși am pași cu toții la rezolvarea problemelor noastre de viață pastorală! Cum am putea să dăm soluțiuni bune problemelor mari de viață culturală! Cum ne-am înfățișa de bine în unitatea noastră înaintea celor de altă credință și cum ar prinde puteri proaspete năzuințele noastre de a ne face stăpâni prin credință și cultură pe pământul nostru strămoșesc din Ardeal!

Am nădejde dela Dumnezeu că se va realiza și acest frumos vis al neamului nostru.

I. P. S. S. Mitropolitul greco-catolic Vasile Suci: Al tuturor Românilor.

I. P. S. S. Mitropolitul Transilvaniei, Banatului și al ținuturilor ungurene locuite de Români, Nicolae Bălan: Și când mi-am legat sufletul meu de acest ideal,

Vă rog să-mi credeți, că tot ce am spus în legătură cu el și cu realizarea lui, am spus din motivul iubirii de frate, al iubirii de neam și de sfânta noastră lege și Vouă prea v'au încrețit frunțile școlile catolice și când vă gândiți la noi, ne considerați ca o piedecă în propaganda pe care ați face-o. Noi însă privim cu toată seninătatea, cu toată iubirea noastră frățească, și vă rog ca în acest înțeles să-mi luați cuvintele pe cari le-am rostit aci [Aplauze prelungite].

34. „Să iubim unii pe alții, ca 'ntr'un gând să mărturisim“.

Domnilor senatori, istoria ne spune că în Roma veche, pe urma unui crâncen cutremur de pământ se deschisese o adâncă prăpastie, care amenința să

înghită cetatea eternă. Locuitorii Romei s'au silit în fel și chip să astupe prăpastia, dar n'au reușit. În durerea lor s'au îndreptat către oracol, rugându-l să le spună ce să facă pentru ca să-i scape de primejdie. Oracolul le-a răspuns, că numai atunci se va închide prăpastia dacă îi vor jertfi comoara cea mai scumpă a lor. Se știe ce a urmat: Curtius, cel mai nobil, mai curat și mai virtuos fiu al Romei, s'a aruncat în prăpastie, care l-a înghițit și apoi îndată s'a închis deasupra lui.

Ce să facem ca să închidem și noi prăpastia pe care dușmanul a săpat-o în mijlocul nostru? Oracolul nostru de mult ne-a spus: „Poruncă nouă vă dau vouă, să vă iubiți unul pe altul, cum v'am iubit eu pe voi, și voi să vă iubiți unul pe altul. Intru aceasta vor cunoa-

ște toți, că sunteți ai mei învățăcei, de veți avea dragoste între Voi“. Să jertfim prin urmare și noi în prăpastia de la noi, pentruca să o închidem, cea mai scumpă comoară a noastră, să aducem cea mai mare și cea mai curată jertfă a sufletelor noastre: toată dragostea noastră!

Domnilor senatori, cu simțământul de a fi săvârșit la altarul neamului, o sfântă liturghie a înfrățirii, îmi închei cuvântarea mea prin cuvintele: „Să iubim unii pe alții, ca într'un gând să mărturisim! [Aplauze, strigăte de bravo!]

Voci: Cerem afișarea discursului!

Dl Tony Iliescu, vice-președinte: Domnilor senatori, în privința afișerii vă fac cunoscut că regulamentul nostru nu admite asemenea modalitate.

Milionul al patruilea pentru Sf. Mănăstire Brâncoveanu

— Ofranda dela Ministerul cultelor și artelor. — Din eparhia Aradului. — De peste munți. — Dela oficiile parohiale din Arhidieceză și din alte parohii. —

Primul milion de lei, adunat în scopul refacerii sfintei mănăstiri Brâncoveanu dela Sâmbăta de sus, l-am vestit cititorilor acestui ziar în 4 Martie 1927; *al doilea* milion l-am anunțat la ziua Pogorării Duhului Sfânt, din acelaș an; ear *al treilea* milion l-am înregistrat astă eamnă, în ziua marelui praznic al Nașterii Domnului și Mântuitorului nostru Isus Hristos.

Astăzi, la sfânta și luminata zi a Iuvierii Fiului Dumnezeesc, avem earăș bucuria să vestim iubiților și cinstiților cititori ai noștri, cler și popor, că darurile precucernice ale bunilor creștini din toată țara pentru sfânta mănăstire brâncovenească au atins cifra unui nou milion, *al patruilea*, în timp de mai puțin de un an și patru luni.

Apelurile harniceii noastre preoțimi au aflat astfel un viu răsunet în rândurile credincioșilor și instituțiilor, care poartă dragoste și respect pentru lege și țară.

Luăm, cu mulțumire, act despre nouăle ofrande, între care scoatem la iveală suma oferită de înaltul Minister al cultelor și artelor.

Mai trebuie să pomenim cu satisfacție de râvna desfășurată în eparhiile surori, dincoace și

dincolo de munți, ale căror oficii parohiale, — făcând colecte însemnate și plasând cărămizi pentru istorica ctitorie din Ardeal, chemată a respândi pace, lumină și mângăere, — au arătat o înaltă înțelegere pentru tot ce este folositor sufletului nostru de români ortodocși.

Avem credință tare, că inițiativa măreață a restaurării începute în țara Făgărașului, va fi sprijinită și mai departe de cătră credincioși și instituții, până ce opera va fi adusă la bunul sfârșit ce i-l dorim.

Eată ofrandele:	
Ministerul Cultelor și Artelor	500,000
Rezultatul colectei din eparhia Aradului	28,397
Oficiul parohial Crizbav, protopresbiteratul Brașov, a colectat din Crizbav Lei 840, Satu nou Lei 176 și a plasat cărămizi în valoare de Lei 2000, în total	3016
Protoieria II a județului Prahova în Breaza, a plasat cărămizi în valoare de Lei 2000, și a colectat Lei 670, în total	2670
Oficiul parohial din Jebel, protopopiatul Buziaș, eparhia Caransebeș, a plasat cărămizi în valoare de .	1000

La legea cultelor

În legătură cu publicarea declarației dela Senat a reprezentanților episcopatului bisericii ortodoxe române, revista dela Oradea, *Legea Românească*, spune următoarele:

Dela 1923 încoace s'a început procesul de a regula raporturile confesiunilor între sine și între stat. Acest proces de legiferare s'a izbit de teocrația papală, care își pretindea un regim privilegiat în țară, mai privilegiat chiar de cum era în țările catolice ale Habsburgilor.

Frații noștri uniți au fost recunoscuți prin constituție de biserică națională și li s'a oferit prilejul să și facă un statut propriu al bisericii unite române, întocmai cum și-a făcut biserica ortodoxă Legea și Statutul ei. Dânsii însă *au refuzat* acest favor și au preferit să facă mai bine cauză comună cu minoritățile, ca sub protecția lor să-și elupte (dobândească) privilegiile sfidătoare pentru biserică

ortodoxă dominantă a țării. De aici provin frământările noi dela 1923 până în ziua de astăzi...

Catolicii cer recunoașterea lui «Corpus juris canonici», alcătuit de curia papală la 1918, anume pentru a îngenunchia toate popoarele scaunului papal, prin exterioritatea bisericii catolice în stat. Așa, de pildă, dreptul ilimitat al papei ar fi să nu mească episcopi, și biserica papistă să fie recunoscută ca personalitate juridică în țară, ceea ce înseamnă că averile parohiilor nu sânt ale lor, ci ale ierarhului și, în caz de trecere la o altă biserică, creștinii nu pot trece cu averea lor, ci aceasta rămâne ierarhului.

Ierarhii bisericii ortodoxe au susținut o strălucită luptă parlamentară în Senat, contra tendințelor de a asigura aceste privilegii bisericii catolice prin concordat. În decursul discuției s'a relevat întreaga tragedie a Ardealului împărțit în două biserici românești. Aceste discuții au pus în uimire lumea din vechiul regat, care

Oficiul parohial din Armeniş, protopopiatul Caransebeș, eparhia Caransebeș, a plasat cărămizi în valoare de 1000

Oficiul parohial din Târnova, protopopiatul Bocșa montană, eparhia Caransebeș, a plasat cărămizi în valoare de 780

Of. parohial din Geomal, protopopiatul Aiud, eparhia Clujului, a plasat cărămizi în valoare de . . . 500

Of. parohial din Făget, protopopiatul Făget, ep. Caransebeșului, a plasat

cărămizi în valoare de . 300

Oficiul parohialdin Brusturi, protopopiatul Hălmașului, ep. Arad, a plasat cărămizi în valoare de . 200

Oficiul parohial din Tașad, protopopiatul Ceica, eparhia Oradea, a plasat cărămizi în valoare de . 90

Total Lei 537,953	
Rectificare: Se scade suma din colecta dlui Dr. Teodor Burdan, fiind din greșală publicată de două ori (Nr. 23 și 25), în valoare de . 1800	
Total Lei 536,153	
Suma de mai'nainte 3.503,190	
Total general Lei 4.039,343	

nu cunoștea fazele acelei tragedii. Discursul memorabil, al I. P. S. Mitropolit Nicolae, va rămânea o pagină strălucită în analele Senatului român. Și dacă el a avut darul de a convinge toată lumea despre dreptatea tezel ortodoxe, izbânda definitivă s'a izbit de zidul politic, care n'a îngăduit să se rezolve definitiv chestiunea cultelor în spiritul tradițiilor țării. Acest fapt a determinat episcopatul ortodox să facă o declarație-protest în fața țării și să părăsească Senatul, în nădejdea că mai în urmă totuși va fi ascultat glasul celor 12 milioane de ortodocși, cari vor să mențină caracterul ortodox al țării românești.

Este un act istoric această declarație, care face cinstite înaltului cler al bisericii ortodoxe. Noi nu vrem război religios, ci din contră ne-am ridicat glasul contra războiului religios chemând pe frații noștri uniți la restabilirea unității între noi, iar guvernul la respectarea tradițiilor țării de a se învâli în haina sfântă a bisericii ortodoxe în decursul veacurilor. Nu ne îndoim că acest glas va afla răsunet pretutindeni, și ceea ce nu s'a putut înlăptul în haosul politic de astăzi, se va înlăptul mâine, și iar vom fi «o turmă și un păstor».

Spre știrea și orientarea credincioșilor din eparhia Vadului, Felea-cului, Geoagiului și Clujului, s'a dat următorul comunicat oficial:

Legea Cultelor, mutilată prin acceptarea amendamentelor minoritarilor, s'a votat în ședința Senatului dela 31 Martie — cu respingerea tuturor amendamentelor prezentate de Arhieriei bisericii noastre. Dupăce contra tuturor usanțelor parlamentare, On. Guvern a abandonat cel mai însemnat articol din proiectul propriu, și prin aceasta biserica noastră a fost jignită în demnitatea ei, — Arhieriei, ca reprezentanții ei, nu mai puteau asista la votarea legii și cu durerea și amărăciunea în suflet au părăsit incinta Senatului, premergând cetirea

unei declarații a Mitropolitului nostru, iscălită de toți Arhieriei prezenți, care credem, rămâne un act istoric. Vom vedea cum vom precisa atitudinea viitoare și, spre acest scop, vom consulta Adunările eparhiale. — Așteptăm altcum și atitudinea ce va lua celalalt factor constituțional: INALTA REGENȚĂ

Guvernul și-a pierdut simțul de orientare politică

Surprinzătoarea atitudine pe care a adoptat-o, în ultimul moment, guvernul țării față de proiectul de lege al cultelor, a avut darul (vorba vine) să provoace o profundă nemulțumire în sufletul credincioșilor ortodocși din întreaga țară. Iar după votarea legii, această nemulțumire s'a preschimbat, în special în Ardeal, într'un sentiment de justificată indignare față de ceice și-au întors cojocul — peste noapte...

Situația guvernului liberal era destul de delicată și fără această formidabilă gafă. Dacă ea a fost făcută totuși, prin nemulțumirea Ardealului tocmai pe o chestiune care atinge în cea mai mare măsură sensibilitatea lui, (chestiunea bisericească) — însemnează că guvernul și-a pierdut cu desăvârșire — între altele — simțul de orientare politică.

Însemnează, în ultima analiză, ceea ce știe toată lumea, că Ionel I. C. Brătianu a murit...

Faptul nu va rămânea fără consecințe. Și ele nu vor întârzia prea mult.

Legea cultelor la Cameră

Proiectul de lege pentru regimul cultelor, votat de Senat, a trecut în desbaterea adunării deputaților; în ședința dela 4 April, raportorul, dl *Dr. I. Matei*, dă citire legii și raportului ce o însoțește.

Se începe discuția generală a proiectului.

Dl *N. Iorga* crede că spiritul legii cultelor este greșit și legea nu se va putea aplica.

Oratorul, ocupându-se de învățământul confesional, spune:

Aș dori foarte mult ca în răspunsul ce mi-l va da dl ministru sau dl raportor, să se fixeze odată o chestie, care ne preocupă de foarte multă vreme: chestia învățământului confesional, a celui învățământ confesional, pe care de o bucată de vreme statul îl prigonește cu o statornicie de plâns și care are un avantaj față de învățământul de stat, acela că strânge materiile așezate de programele statului în scheme matamaticale, le strânge în jurul unei idei conducătoare, — această idee conducătoare, fiind o idee religioasă, este în același timp și o idee înaltă morală.

În ce privește procesul dintre uniți și ortodocși, dsa spune că într'un anumit moment o parte din neamul românesc s'a despărțit în două prin fatalitatea vremurilor. Națiunea noastră avea nevoie de dreptate, de egalizare cu națiunile celelalte; națiunea aceasta nu putea să spereze că va căpăta anumite drepturi, decât intrând printr-o parte a ei într'una din religiunile primite.

Vechea religiune a ortodoxismului nu era una din «religiunile primite» și atunci s'a luat legea *împădratului*, nu s'a luat legea catolică în ea însăși.

Noi am ajuns a fi legați de Constantinopol. N'am căutat-o. Am fost ierarhizați bizantin într'un anumit moment, pentru că trebuia să avem o stare civilă, în ceea ce privește viața bisericească a lumii. Dar noi nici odată nu ne-am legat de Bizanț, supunându-ne Bizanțului — și aceasta o spun pentru frații uniți — nici odată nu ne-am închinat Romei, pentru a rămâne vasali Romei! *Și de aceea, atunci când clerul unit n'a asistat — și oricine n'a asistat, rău a făcut — n'a asistat la ziua aceea de triumf, când Coroana s'a pus pe fruntea neuitatului nostru Rege.* (Aplauze prelungite, unanime strigăte de bravo).

Aceia cari n'au voit să asiste în biserică la încoronarea regelui Ferdinand, aceia m'au întâlnit ca dușman hotărât în fața lor (Aplauze). N'am fost robii Bizanțului. Nu înțelegem a fi, printr-o parte a poporului nostru, robii unei Rome, care stă pe locul strămoșilor noștri, *dar nu reprezintă întreaga tradițiune a acestor strămoși.* (Aplauze).

Religia noastră este o religie de preoți simpli, este o religie de săteni, formată în împrejurările acelea smerite, ale trecutului nostru, s'a născut ca și civilizația noastră, ca și forma politică, s'a născut din această viață adâncă a bietelor mulțimi românești.

Am fost legați de Bizanț, pentru că era îndeplinirea unei forme. O parte dintre noi au fost legați pe urmă de Roma, fiindcă și legătura de Roma era, într-o anumită contingență de împrejurări, îndeplinirea unei forme. Dar când ziceau țărani noștri: *legea românească*, ei înțelegeau un mare adevăr. Da, exista o lege românească. O lege românească împărțită în două, în ceea ce privește pe episcopi; o lege românească, una singură, în adâncul conștiinței țărănilor

noștri. (Aplauze prelungite). De aceea aceleași icoane, de aceea aceeași slujbă, aceeași limbă.

Biserica unită este îndatorată a rămănea în mijlocul poporului românesc. —

După vorbirile deputaților minoritari, dnii Bethlen, Kreuther și Arpád Paal, a luat cuvântul, în ședința de noapte, dl *Tibertu Moșolu*, care face o temeinică expunere despre tendințele imperialiste ale catolicismului. Vorbitorul se declară împotriva recunoașterii baptismului între cultele țării. Despre ortodoxism afirmă, că trebuie pus în condiții de a putea fi o forță generatoare de energii morale.

Dl *Konerth* (sas) cere ca, la determinarea religiei copiilor ai căror părinți sânt de confesiuni diferite, să se ție seamă și de voința mamei.

Dl *Gavril Tripon*, spune că neamul românesc, din tot cuprinsul lumii și mai ales din fostele ținuturi, și-a apărut existența etnică și națională prin credința strămoșească, cu atât mai mare cu cât asuprirea era mai mare.

Oratorul face apoi un istoric asupra unirii dela 1700, susținând că unirea s'a făcut nu din convingere, ci mai mult din nevoia de-a procura mijloace pentru susținerea și apărarea intereselor neamului românesc. Primejdia cea mare azi sânt sectele și apostolii acestora, cari rățesc mințile credincioșilor, și împotriva lor lupte aprige se cer din partea preoților și vlădicilor creștini.

În ședința dela 5 April se continuă discuția generală asupra proiectului de lege a cultelor.

Iau cuvântul dnii deputați: Ștefan Bogdan, I. Borcia, Straucher, apoi:

Popescu-Dolj, pune în opoziție toleranța poporului nostru, care n'a cunoscut lupte și turburări religioase, cu intoleranța și militantismul altor culte, printre care: catolicismul, care, în repetate rânduri, a încercat asupra noastră acțiuni ofensive de proselitism. Oratorul amintește încercările catolicismului de a se amesteca în treburile noastre interne, arătând lupta pe care a trebuit s'o angajeze Spiru Haret cu școlile catolice din țara noastră. Trece în revistă împrejurările, în care, sub uneltirile Buda-pestei și Vienei catolice, s'a operat separația culturală în sânul bisericii din Ardeal. Odată cu cei uniți la Roma, au trecut și averile bisericești, cum și aproape toate mănăstirile din Ardeal. Noi n'am știut ce-i ura. Ura religioasă ni-a venit din Ardeal. Dsa atacă exclusivismul, de care dau dovadă azi uniții, cari au împins lupta contra bisericii dominante până la tulburări de stradă. Acțiunea aceasta este dusă de catolicism, care își îndeplinește misiunea politică la noi prin nunțul papal. Acesta, la rândul lui, lucrează prin asociația catolicilor, prin statutul catolic și prin partidul național ardelenesc, care are ca președinte pe dl Maniu, vice-președinte pe dl Vaida, secretar pe dl Sever Dan, toți uniți. Acum se înțelege abținerea uniților de la serbările încoronării. Sub direcția lor sugestie partidul național-țărănesc s'a declarat contra acestui proiect de lege. Comunicatul lansat poartă pecetea catolicismului, iar fruntașii cari l-au redactat au ascultat de enciclica dela 1890 a Papei Leon al XIII-lea, prin care se ordonă ca obligament de conștiință pentru cetățenii catolici de a asculta de autoritatea acestei biserici în chestiuni politice. În lumina acestor directive papale se explică de ce la Alba Iulia a lipsit

dela încoronare partidul național, împreună cu episcopii catolici, de ce mitropolitul Suciș a fost înălțat la această treaptă de consiliul dirigent, cu ocolirea multă vreme a autorității statului nostru ortodox și investirea regelui, care nu era apostolic. Concluzia acestor gesturi este că oamenii politici uniți gravitează în politica lor peste granițe. Consiliul dirigent a depozat statul și a socotit proprietară biserica unită — în loc de uzufructuară — pe imensele domenii ardelenice.

Ear clerul unit de acolo, având la spate acțiunea unui partid politic, ne aruncă, prin manifeste, insulta că sântem greci ziși ortodocși. E vechea politică a reverendisimului Grama, care, pe vremuri, a atacat pe Eminescu, marele nostru poet de geniu, este politica de atacuri, condusă de dl Maniu, pentru distrugerea prestigiului și autorității noastre naționale.

Oratorul face o justă observație că ardelenii ortodocși au păstrat totdeauna intactă limba numai prin religie; pe când pătura cultă a uniților, sub influența catolicismului ungar, au ceva străin, dialectal, cu accente de fișpan. În încheiere, oratorul evocă gestul de simbolică frumusețe al lui Ion Brătianu, care a adus înainte de război la Florica biserica umilă a lui Horia, ca o mărturie a generațiilor ce vin, că la biserica ortodoxă și-au găsit țări și mângăierea martirii Ardealului, eroii și marii lupători din vechea noastră țărișoară de dincoace, care a desorbit totuși românimea. (Vii aplauze pe toate băncile).

Dl Kautsch (șvab) consideră proiectul ca bun regulator al intereselor cultelor.

Păr. *Nicolaescu* arată cât de puternice sânt rădăcinile ortodoxismului în sufletul poporului român și că separația dela 1700 nu s'a făcut din convingerea credincioșilor ardeleni, ci din interese politice și materiale. În trecut însă unirea cu biserica dela Roma n'a influențat întru nimic unitatea luptei noastre naționale. De aceea apare stranie și regretabilă atitudinea uniților față de încoronare. — Dacă se consideră drept bună toleranța acordată baptiștilor, cerem în schimb mijloace de sprijin pentru biserica dominantă de a ținea piept propagandei diferitelor secte.

În ședința de noapte:

Dl *N. Ionescu* ocupându-se de art. 47, combate atitudinea acelor cari au trecut chestiunile materiale înaintea problemelor spirituale. Prin evoluție biserica unită va dispărea cu timpul, contopindu-se în biserica ortodoxă. Încheie cu un apel la liniște și solidaritate între biserici.

Mai vorbesc: dl ministru Al. Lapedatu și raportorul Dr. I. Matei, după care proiectul e luat în considerare și se votează pe articole, ear în ședința din ziua următoare, Vineri, se votează în total cu bile.

Sâmbătă, în 7 April, se încheie sesiunea parlamentului.

(51) 1—3

Concurs de licitație

Consiliul parohial ort. român din *Șelimber* dă pe cale de licitație, cu oferte închise, zidirea unei biserici noi.

Planul, condițiile de licitație stau spre vedere la oficiul parohial ort. din *Șelimber*.

Ofertele se vor înainta până în 25 Aprilie 1928.

Șelimber, la 2 Aprilie 1928.

Irimie Milea
epitrop.

Nicolae Vlad
paroh ort. rom.

INFORMAȚIUNI

Hristos a nviat! Urmăcititorilor și colaboratorilor noștri să petreacă în bine și pace marele praznic al Sfintei Învieri!

Avionul unui ziar. Pentru apărarea națională, ziarul *Universul* oferă un avion. Cu ajutorul lui Dumnezeu și cu contribuția colaboratorilor și a întregului său personal, ziarul *Universul* — scrie conducătorul său, dl Stelian Popescu, — va oferi, în cursul acestui an, aeroplanul menit să apere din văzduh, împreună cu altele, pământul de neatins al patriei române, întregite și indivizibile.

† Elena Iancu născ. Dracinschi, soție de consilier agricol, în Sibiu, și-a dat sufletul în mâinile Creatorului Duminecă, în 8 April a. c. ora 7 dimineața după un scurt morbo, în al 20-lea an al unei fericite căsătorii. Rămășițele pământești ale adormitei întru Domnul s'au ridicat din capela mortuară a cimitirului orașenesc, unde s'a oficiat sviciul funebru, Marți în 10 April, ora 3 p. m., și s'au depus spre veșnică odihnă în cimitirul nou Sibiu. Odihnească în pace!

Absolvenții Seminarului Andreian din Sibiu, anii 1917 (Teodor Pașca) și 1918 (Ioachim Crăciun), vor avea revederea de zece ani în zilele de Duminecă 5 și Luni 6 August (Schimbarea la față) 1928 la Sibiu. În program s'a prevăzut o excursiune la Rășinari, la mormântul lui Șaguna, patronul Seminarului, și eventual la Vălenii de Munte. Adeziunile se vor trimite, după o înțelegere prealabilă între diferiții absolvenți ai celor doi ani, dlui locot. *Berghia Ioan*, la regimentul 90 inf. Sibiu.

Se poate și cu apă! Regele din Afganistan, Aman Uiah, călătorește de prezent în țările Europei. Pretutindeni, unde s'a oprit până acum, în Franța, Italia, Anglia și Germania, a fost primit cu onoruri regale. În cinstea emirului Aman Uiah s'au dat mese strălucite, la care dnii miniștri și alte distinse persoane ridicau paharul de vin sau de șampanie, pentru a-l bea în sănătatea oaspei din Azia. Oaspele din Azia ridică și el paharul, dar nu cu vin, ci — cum porencește legea lui — cu apă curată, pe care o bea în sănătatea primitorilor europeni..

ȘTIRI LOCALE

Act de mulțumită. Comitetul «Reuniunii culturale naționale a meseriașilor români din Sibiu» exprimă și pe această cale mulțumita sa institutului de credit și economii «Albina» din Sibiu, pentru suma de lei 5000 votată Reuniunii noastre din cvota pentru scopuri culturale și de binefacere. Sibiu, 29 Martie 1928. Prof. *Nicolae Colan* președinte, *Ștefan Duca* secretar.

Teatru. Compania lirică română, cu puteri artistice de seamă, în frunte cu tenorul *Leonard*, va da, în teatrul Sibiului, o reprezentare de operă nouă, Luni, în 16 April, ora 9 seara. Bilete se găsesc la Librăria Foaia Poporului.

Concert. Mult așteptata noastră virtuoașă la pian și profesoară la Conservatorul de muzică din Cluj, dsoara *Ana Volleanu*, va da Miercuri în 18 April 1928, ora 9 seara, în sala dela *Unicam*, un mare concert. Programul conține bucăți celebre, din Bach, Schubert și Brahms. Bilete: la Librăria Foaia Poporului.